

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Ekonomická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2013

Bc. Lucie Borovková

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Ekonomická fakulta

Katedra obchodu a cestovního ruchu

Studijní program: N6208 Ekonomika a management

Studijní obor: Obchodní podnikání

Malé faremní provozy – mlékárny

Vedoucí diplomové práce

Ing. Hana Doležalová, Ph.D.

Autorka

Bc. Lucie Borovková

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lucie BOROVKOVÁ**
Osobní číslo: **E11816**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Obchodní podnikání**
Název tématu: **Malé faremní provozy - mlékárny**
Zadávající katedra: **Katedra obchodu a cestovního ruchu**

Zásady pro vypracování:

Cíl práce:

Práce vymezí základní požadavky na provoz malých faremních mlékáren a bude analyzovat zkušenosti jejich provozovatelů. Do závěru budou promítnuty názory dalších zainteresovaných stran (např. SVS, SZIF, dodavatelé provozních zařízení).

Metodický postup:

1. Studium odborné literatury
2. Databáze faremních mlékáren
3. Představení a vzájemné porovnání vybraných mlékárenských provozů
4. Komunikace s vybranými pověřenými orgány veřejné správy a výrobcí/dodavateli provozních zařízení
5. Formulace závěrů

Rámcová osnova:

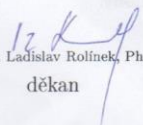
1. Úvod. 2. Literární přehled. 3. Cíle a metodika. 4. Malé faremní mlékárny. 5. Dotčené výrobní a správní organizace. 6. Závěr. 7. Přehled použité literatury. 8. Přílohy.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **60 - 80 stran**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**
Seznam odborné literatury:

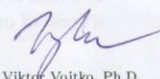
Filipová, M. *Faremní zpracování ve světle hygienických předpisů*. In: [online]. 1.vydání. Brno, 2008 [cit. 2012-01-18]. Dostupné z: <http://www.thinktank.cz/index.php?id=371>.
Hrbek, I. *Nové přístupy k faremnímu zpracování mléka*. In: [online]. [cit. 2012-01-18]. Dostupné z: <http://www.bio-mleko.cz/soubory/nove-pristupy-k-faremnimu-zpracovani-haccp-a-dalsi.pdf>.
Pešek, M. *Ošetřování, hodnocení jakosti a zpracování mléka na farmě*. 1. vyd. Praha: Institut výchovy a vzdělávání MZe ČR, 1999. ISBN 80-7105-191-8 : 25.00.
Příručka maloproducenta [online]. 1.vydání: Trast pro ekonomiku a společnost, 2008 [cit. 2012-01-18]. Dostupné z: <http://www.thinktank.cz/fileadmin/thinktank-upload/texty/prirucka-maloproducenta.pdf>.
www.szif.cz
www.mze.cz
www.asz.cz
www.svs-cr.cz

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Hana Doležalová, Ph.D.**
Katedra obchodu a cestovního ruchu

Datum zadání diplomové práce: **15. února 2012**
Termín odevzdání diplomové práce: **16. dubna 2013**

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (25)
370 05 České Budějovice

Ing. Viktor Vojtko, Ph.D.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 15. března 2012

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma **Malé faremní provozy – Mlékárny** vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě/v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Ekonomickou fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

29. dubna 2013

Bc. Lucie Borovková

Děkuji vedoucí práce paní Ing. Haně Doležalové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi velice pomohly při zpracování diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala a všem farmářům za jejich vstřícnost při osobních setkáních a ochotu při vyplňování dotazníků. Velký dík patří i mojí rodině za trpělivost během mého celého studia.

Obsah

1	Úvod	3
2	Literární rešerše	5
2.1	Vymezení základních pojmů	5
2.2	Produkce mléka v ČR	7
2.2.1	Produkce kravského mléka	7
2.2.2	Produkce kozího mléka	12
2.2.3	Produkce ovčího mléka	13
2.2.4	Regulace trhu s mlékem	15
2.2.5	Dotační tituly	21
2.2.6	Ekologická produkce mléka	28
2.3	Kvalita mléčné produkce	35
2.3.1	Kvalita mléka	35
2.3.2	Faktory ovlivňující kvalitu mléka	35
2.3.3	Legislativní předpisy	36
2.3.4	Aditiva u mléčné produkce	41
2.3.5	HACCP a správné praxe	42
2.4	Mlékárny	48
2.4.1	Mlékárenský průmysl v ČR	48
2.4.2	Odbytové kanály mléčné produkce	51
2.5	Faremní mlékárny	59
2.5.1	Základní charakteristika faremní mlékárny	59
2.5.2	Zvláštní legislativní předpisy	60
2.5.3	Dotační podpora	61
2.5.4	Registrace a schválení	62
2.5.5	Prodej faremní mléčné produkce	63
2.5.6	Systém dozoru	66

2.5.7	Rozvoj faremních mlékáren v ČR	66
3	Cíle a metodika	68
3.1	Cíl práce	68
3.2	Metodický postup	69
4	Analýza současné situace v oblasti zpracování mléka	71
4.1	Aktuální situace v mlékárenském průmyslu ČR	71
4.2	Analýza současné situace faremních mlékáren v Jihočeském kraji.....	74
4.3	Charakteristika vybraných faremních provozů	77
4.3.1	Biofarma Slunečná	77
4.3.2	Farma Vlčí jámy	79
4.3.3	Farma - Antonín Pichl	81
4.3.4	Rodinná farma Výrov s.r.o.	83
4.4	Výsledky šetření u vybraných faremních zpracovatelů	85
4.5	Výsledky šetření u Krajské veterinární správy	94
4.6	Shrnutí výsledků šetření a vyhodnocení hypotéz	96
5	Závěr.....	100
	Summary.....	102
	Použité zdroje.....	103
	Seznam obrázků, tabulek a grafů	109
	Přílohy	111

1 Úvod

Konzumace mléka nás provází od prvních okamžiků života. O významu mléka (a to zejména kravského) v lidské výživě se vedou letité spory, nicméně plní významnou výživovou úlohu, a to zejména v dětském a později v seniorském věku. Pro stále větší část populace se stává nepříjemným zdrojem alergií, a proto nabývají na významu jiné alternativy (např. kozí mléko). Realitou však zůstává, že mléko má významnou pozici v jídelníčku průměrného spotřebitele.

Důležité je, aby konzumace mléka a mléčných produktů byla „*plnohodnotná*“, ve smyslu kvalitativních vlastností. Legislativní požadavky, vycházející z nařízení Evropské unie, lze však vnímat pouze jako ochranná opatření, bránící možným zdravotním komplikacím.

Na český trh v posledních letech začínají stále více pronikat produkty z tzv. malých faremních mlékáren, které tvoří nabídkovou alternativu k tradičním produktům velkých mlékárenských společností.

Mnohé tyto produkty předčí z hlediska organoleptických vlastností tradiční průmyslovou produkci. Svou chutí, vůní, vzhledem i texturou často osloví konzumenty mnohem významněji. Poněkud horší je situace spojená s dostupností a cenovou úrovní. Faremní produkty se za svými spotřebiteli dostávají často tzv. alternativními distribučními kanály. Např. prodejem na farmářských trzích, ve specializovaných kamenných obchodech s nabídkou faremních produktů, distribucí „bedýnek“, nákupem přímo na farmě. Cenově nemohou faremní produkty dost dobře průmyslové produkci konkurovat. Kupující si musí být vědom jejich originality, vyšší kvality, čerstvosti (a mnoha další pozitiv) a ochoten tyto atributy finančně ohodnotit. Jogurt za 4,90 zřejmě žádná farma nedokáže vyprodukovat.

Diplomová práce představí problematiku malých faremních mlékáren na příkladu faremních provozů hospodařících na území Jihočeského kraje. Vymezí cíl práce zaměřený na zhodnocení aktuální situace v oblasti faremního zpracování mléka s ohledem na cíl Společné zemědělské politiky po roce 2013, tedy zvýšit efektivnost zemědělské produkce za účelem dosažení potravinové soběstačnosti. Nebude opomenuta ani vazba na mimoprodukční funkci hospodářství coby pozitivní externality.

Význam faremních mlékáren bude do budoucna pravděpodobně narůstat. Jednak v souvislosti s čerpáním dotací z evropských fondů s cílem posílit finalizaci zemědělské

faremní produkce. Dále jako důsledek situace, kdy velké mlékárny (v poslední době např. jihočeská Madeta) upouští od nerentabilních svozů mléka z malých, odlehlých farem a velká část produkce je vyvážena ke zpracování do zahraničí. To mohou být základní impulsy vedoucí k dalšímu nárůstu faremních mlékáren.

2 Literární rešerše

2.1 Vymezení základních pojmů

Pro vymezení relevantních pojmů jsou použity definice tak, jak je uvádí evropská legislativa, konkrétně nařízení EP a R (ES) č. 852/2004 o hygieně potravin a nařízení EP a R (ES) č. 178/2002, které stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin.

Zemědělský podnikatel – je, podle zákona o zemědělství (č. 252/1997 Sb.), fyzická nebo právnická osoba, která hodlá provozovat zemědělskou výrobu jako soustavnou a samostatnou činnost vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku, za podmínek stanovených tímto zákonem.

Prvovýroba (primární produkce) – chov zvířat nebo pěstování plodin, včetně sklizně, dojení a chovu zvířat určených k produkci potravin před porážkou. Rovněž zahrnuje lov zvířat, rybolov a sběr volně rostoucích plodů.

Zpracování – jakákoli činnost podstatně měnící původní produkt, včetně zahřívání, uzení, nakládání, zrání, sušení, marinování, extrahování, extrudování nebo kombinace uvedených postupů.

Zpracované produkty – potraviny získané zpracováním nezpracovaných produktů. Tyto produkty mohou obsahovat složky, které jsou nezbytné pro jejich výrobu nebo jim dávají zvláštní vlastnosti.

Dále zde budou uvedeny definice jednotlivých produktů prvovýroby a zpracování, týkající se zkoumané problematiky.

Syrové (kravské) mléko – přírodní tekutý produkt získaný dojením hospodářských zvířat (krav), ze kterého nebylo nic ubráno ani k němu nebylo nic přidáno.

Mléko – tepelně ošetřený tekutý produkt získaný základním ošetřením syrového mléka v mlékárně a určený po úpravě a zabalení pro přímý konzum nebo pro další zpracování na mléčné výrobky.

Mléčný výrobek – výrobek, který obsahuje nejméně 50% hmotnostních jednotek mléka nebo produktu z mléka vyrobeného, např. sýra, tvarohu apod.

(Pravidla správné výrobní a hygienické praxe pro mléko a mléčné výrobky, 2013)

Následující pojmy jsou definovány tak, jak je uvádí vyhláška č. 77/2003 Sb.

Smetana – tekutý mléčný výrobek ošetřený podle zvláštních právních předpisů s obsahem tuku nejméně 10 % hmotnostních jednotek ve formě emulze (mléčného tuku v plazmě) získaný fyzikální separací z mléka.

Kysaný mléčný výrobek – mléčný výrobek získaný kysáním mléka, smetany, podmáslí nebo jejich směsi za použití mikroorganismů uvedených v příloze vyhlášky č. 77/2003 Sb., v platném znění.

Jogurt – kysaný mléčný výrobek získaný kysáním mléka, smetany, podmáslí nebo jejich směsi pomocí mikroorganismů uvedených v příloze výše uvedené vyhlášky.

Sýr – mléčný výrobek vyrobený vysrážením mléčné bílkoviny z mléka působením syřidla nebo jiných vhodných koagulačních činidel, prokysáním a oddělením podílu syrovátky.

Čerstvý sýr – nezrající sýr tepelně neošetřený po prokysání.

Tvaroh – nezrající sýr získaný kyselým srážením, které převládá nad srážením pomocí syřidla.

Zrající sýr – sýr, u kterého po prokysání došlo k dalším biochemickým a fyzikálním procesům.

Máslo – mléčný výrobek obsahující výhradně mléčný tuk ve formě emulze vody a tuku.

Podmáslí – mléčný výrobek vznikající jako vedlejší produkt při výrobě másla.

Syrovátka – mléčný výrobek vznikající jako vedlejší produkt při výrobě sýrů, včetně tvarohů a kaseinů.

Syrovátkový sýr – mléčný výrobek získaný vysrážením syrovátky nebo směsi syrovátky s mlékem.

2.2 Produkce mléka v ČR

2.2.1 Produkce kravského mléka

Pro zhodnocení produkce mléka je zapotřebí vycházet z celkového početního stavu dojného skotu, v tomto případě krav (ovce a kozy budou řešeny v následujících podkapitolách).

Stavy dojného skotu

Tabulka 1 znázorňuje vývoj stavu krav od roku 2008 do roku 2012, tučně je zde zvýrazněn sloupec s vývojem stavu dojných krav, s mírně klesajícím trendem, jenž je vysvětlován zvýšením průměrné roční užitkovosti dojnic a snížením výkupní ceny mléka, která se v současnosti pohybuje okolo osmi korun za litr mléka.

Tabulka 1: Vývoj stavu krav (v ks) 2008 – 2012

Rok	Krávy celkem	Z toho:		
		Dojné krávy	Krávy bez tržní produkce mléka	Průměrná roční dojivost v kg/ks
2008	568 695	405 532	163 163	6 776,2
2009	559 803	399 518	160 285	6 869,9
2010	551 245	383 523	167 722	6 903,8
2011	551 536	373 832	177 704	7 127,8
2012	551 225	373 136	178 089	7 432,6

Zdroj: (Situační a výhledová zpráva mléko, 2012)

Vývoj průměrných stavů dojnic podle jednotlivých krajů je znázorněn v Tabulce 2. Z dat uvedených v Tabulce je zřejmý výrazný podíl kraje Vysočina, který čítal 63 706 kusů dojnic na konci prvního pololetí roku 2012. Druhé místo pak zaujímá Jihočeský kraj s celkovým počtem 47 508 kusů k témuž dni. V těsném závěsu za Jihočeským krajem je Praha a Středočeský kraj. Nejmenší stavy jsou zaznamenávány v Karlovarském a Ústeckém kraji. Index 2012/2011 slouží k vyjádření absolutní hodnoty, přičemž, je-li hodnota větší než 100, došlo k meziročnímu nárůstu a naopak. (Situační a výhledová zpráva mléko, 2012)

Tabulka 2: Početní stavy dojnic dle jednotlivých krajů

Území, Kraj	1. Pololetí 2011	1. pololetí 2012	Index 2012/11
Praha a Středočeský	45 190	45 435	100,5
Jihočeský	49 757	47 508	95,5
Plzeňský	39 380	40 303	102,3
Karlovarský	7 865	7 584	96,4
Ústecký	7 968	7 953	99,8
Liberecký	10 960	10 513	95,9
Královéhradecký	29 261	29 664	101,4
Pardubický	34 261	34 047	99,4
Vysočina	63 318	63 706	100,6
Jihomoravský	20 578	20 432	99,3
Olomoucký	26 307	25 233	95,9
Zlínský	18 436	18 145	98,4
Moravskoslezský	20 348	20 197	99,3
Česká republika	373 629	370 721	99,2

Zdroj: (Situační a výhledová zpráva mléko, 2012)

Evidence dojného skotu

Jak vyplývá ze zákona č. 154/2000 Sb. o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a vyhlášky 448/2006 Sb. o provedení některých ustanovení plemenářského zákona, ve znění pozdějších předpisů, musí být každé hospodářské zvíře označeno příslušnou identifikační známkou a evidováno ve stájovém registru příslušného hospodářství. Dále zde vyplývá povinnost chovatele hlásit veškeré změny do informačního systému ústřední evidence Ministerstva zemědělství, což je možno učinit přes systém „*Registr zvířat*“, dostupném na „*Portálu Farmáře*“ (www.eagri.cz), a to v zákonem stanovené lhůtě. Za takovou změnu je považován úhyn, narození, ztráta, utracení či přemístění zvířete. Z další platné evropské legislativy pak vyplývá povinnost provádět u těchto zvířat kontrolu užitkovosti za stanovených podmínek, přičemž kontrola mléčné užitkovosti slouží chovatelům a šlechtitelům pro práci se stádem a selekci zvířat, především pak poskytuje informaci o případných nedostatcích v oblasti zoohygieny, výživy a prevence. (Souborné zásady, 2012)

Mléčná užitkovost

V Tabulce 3 jsou uvedeny hodnoty základních zkoumaných parametrů mléčné užitkovosti, jež byly dosaženy na konci kontrolního roku. Na výsledných hodnotách se významně podílí dvě nejpočetnější plemena u nás, a to České strakaté (kombinovaná

užitkovost) a Holštýnské (mléčná užitkovost). Poslední řádek tabulky pak znázorňuje rozdíl oproti předešlému kontrolnímu roku, tedy roku 2010 – 2011, přičemž je zapotřebí podotknout, že se jedná o srovnání průměrných hodnot jednotlivých sloupců tabulky, vyjma sloupce „*Normované laktace*“, zde se jedná o součet hodnot ve sloupci. Pojem normovaná laktace je definován jako laktace, trvající 305 laktčních dnů, popřípadě laktace, které trvají 240 až 304 dnů, bylo-li dosaženo dojivosti alespoň 2000 kg mléka. U této hodnoty došlo k mírnému meziročnímu zvýšení o 2014 normovaných laktací. Mírný nárůst znázorňuje rovněž sloupec označený „*Mléko (kg)*“, který vyjadřuje průměrnou roční dojivost dle jednotlivých plemen. Celkově došlo k nárůstu o 236 kg. Jak již bylo zmíněno, vzhledem k hodnotám v Tabulce 1 a 2, kdy meziroční stav dojnic klesl, lze usuzovat, že došlo ke zvýšení mléčné užitkovosti. Toto tvrzení dokládají i hodnoty v Tabulce 4 a Tabulce 5, z níž vyplývá celkový rostoucí objem výroby mléka. (Souborné zásady, 2012)

Tabulka 3: Výsledky mléčné užitkovosti kontrolního roku 2011 – 2012

	Normované laktace	Laktční dny	Mléko (kg)	Tuk (%)	Bílkovina (%)
České strakaté	113 931	295	6 766	4,0	3,49
Holštýnské	162 820	299	9 026	3,79	3,31
Montbeliarde	1 050	297	8 032	3,87	3,48
Ayrshire	67	292	6 269	4,11	3,33
Jersey	106	302	5 821	5,46	3,91
Ostatní	1 732	295	6 866	3,93	3,41
Celkem	288 015	297	8 047	3,87	3,38
Meziroční rozdíl	2014	0	236	0,00	0,01

Zdroj: (Výsledky kontroly užitkovosti podle plemen a oddílů plemenné knihy, 2012)

Průměrná denní dojivost (v kg mléka) dle jednotlivých krajů je uvedena v Tabulce 4. Sloupec s názvem „*Rozdíl*“ udává změnu oproti roku 2011, z čehož vyplývá, že ve všech krajích došlo za kalendářní rok ke zvýšení průměrné denní dojivosti. Tučně jsou zde zvýrazněny řádky s hodnotami za Českou republiku a Jihočeský kraj tak, aby bylo na první pohled zřejmé, že průměrná denní dojivost se v Jihočeském kraji pohybovala pod celorepublikovým průměrem, jenž v roce 2012 dosahoval hodnoty 20,31 kg mléka.

Tabulka 4: Průměrná denní dojivost dle krajů (v kg mléka)

Území, kraj	Rok		Rozdíl
	2011	2012	
Česká republika	19,53	20,31	0,78
Praha a Středočeský	20,63	21,20	0,57
Jihočeský	17,58	18,41	0,83
Plzeňský	19,03	20,05	1,02
Karlovarský	16,22	16,86	0,64
Ústecký	18,68	19,37	0,69
Liberecký	17,60	18,34	0,74
Královéhradecký	19,63	20,12	0,50
Pardubický	19,39	20,40	1,02
Vysočina	19,84	20,76	0,92
Jihomoravský	20,36	20,99	0,63
Olomoucký	20,45	20,98	0,52
Zlínský	21,22	21,83	0,60
Moravskoslezský	20,97	21,68	0,71

Zdroj: (Průměrná denní dojivost podle krajů, 2013)

Vzájemná souvislost mezi změnami početního stavu krav a jejich užitkovostí se promítá v ukazateli výroby mléka, jehož výsledné hodnoty znázorňuje Tabulka 5. Z tabulky je patrné, že ačkoliv došlo celkově k nárůstu výroby mléka oproti roku 2011, v některých krajích, včetně Jihočeského, tomu bylo naopak. Celorepublikové prvenství, co se týče výroby mléka, zaujímá kraj Vysočina, kde došlo rovněž k největšímu meziročnímu nárůstu. K největšímu poměrnému zvýšení pak došlo v kraji Plzeňském.

Tabulka 5: Výroba mléka podle krajů 2011 a 2012

Území, kraj	2011	2012	Rozdíl	Index
Česká republika	2 663 683	2 740 681	76 999	102,9
Praha a Středočeský	339 294	351 654	12 359	103,6
Jihočeský	318 582	317 781	-801	99,7
Plzeňský	274 057	292 945	18 887	106,9
Karlovarský	46 587	46 098	-489	99,0
Ústecký	54 090	55 914	1 825	103,4
Liberecký	69 948	69 824	-123	99,8
Královéhradecký	209 535	217 103	7 568	103,6
Pardubický	243 502	252 966	9 464	103,9
Vysočina	460 082	482 000	21 918	104,8
Jihomoravský	153 576	157 291	3 715	102,4
Olomoucký	196 283	193 777	-2 506	98,7
Zlínský	143 831	144 528	698	100,5
Moravskoslezský	154 317	158 801	4 484	102,9

Zdroj: (Výroba mléka podle krajů, 2013)

2.2.2 Produkce koziho mléka

Chov koz, jenž je v současné době orientován především na produkci mléka a sýrů, není v České republice příliš rozšířen, což dokazují i údaje v Tabulce 6, kde jsou uvedeny početní stavy dle jednotlivých krajů. Na konci roku 2012 byly nejvyšší početní stavy zaznamenány v Praze a Středočeském kraji, Jihočeském a Libereckém kraji. (Situační a výhledová zpráva ovce kozy, 2012)

Tabulka 6: Početní stavy koz podle krajů ČR (v ks)

Území, kraj	2008	2009	2010	2011	2012
Praha a Středočeský	1 885	1 845	3 324	3 515	3 333
Jihočeský	2 286	2 158	2 965	2 817	3 080
Plzeňský	777	636	1 017	972	1 062
Karlovarský	1 321	1 498	1 889	1 747	1 857
Ústecký	2 147	1 800	1 849	1 981	1 974
Liberecký	2 021	2 081	2 297	2 102	2 596
Královéhradecký	1 037	1 020	1 285	1 522	1 449
Pardubický	1 187	1 250	1 179	1 537	1 301
Vysočina	1 335	1 549	1 839	2 842	2 562
Jihomoravský	588	819	1 220	1 105	1 171
Olomoucký	469	581	764	797	841
Zlínský	942	348	602	927	967
Moravskoslezský	632	1 089	1 479	1 399	1 427
Česká republika	16 627	16 674	21 709	23 263	23 620

Zdroj: (Situační a výhledová zpráva ovce kozy, 2012)

V České republice je produkce a zpracování koziho mléka soustředěna do faremních chovů, neboť u nás není speciální mlékárna či sýrárna, jež by vykupovala a zpracovávala kozí a ovčí mléko. (Situační a výhledová zpráva ovce kozy, 2012)

Základní údaje o početním stavu koz v kontrole užitkovosti a jednotlivých parametrech mléčné užitkovosti jsou uvedeny v Tabulce 7. Druhý sloupec „*Laktace*“ uvádí počet zvířat, u kterých byla laktace měřena. Třetí sloupec „*Mléko*“ pak vyjadřuje průměrný celkový objem mléka vyprodukovaný jedním zvířetem za laktační období (280 dní). Z tabulky je zřejmé, že ukazatele, týkající se produkce mléka, obsahu tuku a bílkovin, dosahují vyšších hodnot u zvířat chovaných v malých chovech. Tento fakt je vysvětlován tím, že právě v těchto chovech je dáván větší prostor péči o zvířata. (Výsledky kontroly užitkovosti koz, 2013)

Tabulka 7: Výsledky mléčné užitkovosti kontrolního roku 2011 - 2012

	Laktace (ks)	Mléko (kg)	Tuk (%)	Bílkovina (%)	Laktóza (%)
Bílá	1 505	695	3,08	2,98	4,4
Hnědá	636	732	3,34	3,02	4,4
Anglonubijská	102	835	4,45	3,79	4,3
Walliserská	7	378	2,33	3,15	4,7
Celkem	2 389	713	3,23	3,04	4,4
Meziroční rozdíl	428	-19	-0,24	-0,08	---
Stáda	2 062	696	3,16	3,03	4,4
Malé chovy	327	818	3,61	3,13	4,4

Zdroj: (Výsledky kontroly užitkovosti koz,2013)

Kozy jsou v České republice chovány nejčastěji v malých stádech, do pěti kusů. V roce 2011 činil podíl takto málopočetných stád na celkovém chovu 62,1%. Při bližším nahlédnutí do Tabulky 8 zjistíme, že v posledních letech se poměr velikosti chovaného stáda nijak výrazně neměnil. Následně v Tabulce 9 lze pozorovat rostoucí trend produkce kozího mléka a sýrů. (Situační a výhledová zpráva ovce kozy, 2012)

Tabulka 8: Zastoupení podniků podle počtu chovaných koz v KU

Rok	Velikost podniku (počet koz v kusech) / podíl stád v %				
	do 5	6 až 10	11 až 20	21 až 50	více než 50
2008	63,5	11,2	10,8	9,6	4,9
2009	59,7	15,2	11,4	8,4	5,3
2010	59,4	16,9	10,8	8,3	4,6
2011	62,1	15,2	10,3	7,9	4,5

Zdroj: (Situační a výhledová zpráva ovce kozy, 2012)

Tabulka 9: Vývoj produkce kozího mléka a sýrů v letech 2008 - 2012

Rok	2008	2009	2010	2011	2012
Mléko (tis. l)	1 300	1 400	1 500	1 500	1 600
Sýry (tuny)	130	140	150	150	160

Zdroj: (Situační a výhledová zpráva ovce kozy, 2012)

2.2.3 Produkce ovčího mléka

Počátky chovu ovcí mají v českých zemích bohatou historii a lze je zaznamenat již od konce devátého století našeho letopočtu, kdy byly ovce intenzivně dojeny. Ve 14. století čítal chov ovcí tři čtvrtiny celkového stavu hospodářských zvířat. Významný rozvoj pak přišel v 18. století za vlády Marie Terezie, a to především za účelem uspokojení poptávky po vlně, jež byla v té době nezbytná pro výrobu vojenských uniforem. V roce 1837 činil počet chovaných ovcí 2 228 587 kusů.

Postupně chov ovcí ztrácel na významu, což dokazují data z roku 1935, která uvádějí celkový stav 40 302 kusů. Příznivý vývoj byl zaznamenán v období socialismu, kdy se početní stavy postupně zvyšovaly a to na celkových 430 000 kusů v roce 1990. Vývoj od roku 2008 je zaznamenán v Tabulce 10 a současně jsou zde uvedeny i stavy za Jihočeský kraj, který drží prvenství v počtu chovaných ovcí (dle dostupných informací již od roku 2006), přičemž celorepublikový průměr činil za poslední rok 17 000 kusů ovcí. Ve všech krajích, vyjma Moravskoslezského kraje, byl zaznamenán meziroční nárůst oproti roku 2011, kdy nejvyšší absolutní nárůst byl zjištěn na území Prahy a Středočeského kraje (o 2 127 kusů), největší procentuální nárůst pak vykazoval kraj Ústecký (o 18,6 %). (Situační a výhledová zpráva ovce kozy, 2012)

Tabulka 10: Vývoj stavu ovcí 2008 - 2012

Rok	Stavy ovcí (v ks)	
	Česká republika celkem	Jihočeský kraj
2008	183 000	25 489
2009	183 000	25 791
2010	197 000	26 499
2011	209 000	27 047
2012	221 000	27 275

Zdroj: (Situační a výhledová zpráva ovce kozy, 2012)

Chov ovcí prošel od roku 1990 významnými změnami, co se týče struktury chovaných plemen, a tedy i struktury jejich užitkovosti. Zatímco v roce 1990 byl chov výrazně zaměřen na vlnářská plemena, v posledních letech je patrný nárůst podílu masných plodných a **dojných** plemen ovcí (Východofríská). Tyto změny byly ovlivněny prudkým poklesem ceny vlny na počátku devadesátých let 20. století a jsou zachyceny na následující stránce v Tabulce 11. Jelikož jsou využity výstupy Souhrnného zemědělského účtu (jenž slouží jako nástroj k získání výstupů, potřebných pro sledování a hodnocení společné zemědělské politiky), je nutno podotknout, že tento účet nezahrnuje jednotky produkující pouze pro vlastní spotřebu. (Situační a výhledová zpráva ovce kozy, 2012)

Tabulka 11: Vývoj struktury plemen ovcí podle užitkového zaměření (v %)

Rok	Vlnářská plemena	Kombinovaná užitkovost	Masná užitkovost	Plodná a dojená plemena
1990	62,9	36,4	0,6	0,1
2007	0,0	51,6	39,3	9,1
2008	0,0	52,9	37,9	9,2
2009	0,0	52,0	38,0	10,0
2010	0,0	49,9	40,0	10,1
2011	0,0	50,0	40,0	10,0

Zdroj: (Situační a výhledová zpráva ovce kozy, 2012)

Vývoj kontroly mléčné užitkovosti v letech 2008 – 2011 je zaznamenán v Tabulce 12, je zde rovněž znatelný nárůst počtu kusů zařazených ovcí, a to až do roku 2010, výrazněji se pak zvyšuje průměrná dojivost za laktaci (240 dní).

Tabulka 12: Vývoj mléčné užitkovosti dojených plemen ovcí v ČR

Rok	Počet (ks)	Dojivost (kg)	Tuk (%)	Bílkoviny (%)	Laktóza (%)
2008	549	213	6,11	5,82	4,8
2009	821	263,2	6,04	5,55	4,7
2010	1 057	300,2	6,12	5,62	4,84
2011	870	351,1	5,97	5,50	4,84

Zdroj: (Situační a výhledová zpráva ovce kozy, 2012)

Aktuální údaje týkající se produkce ovčího mléka jsou dostupné pouze v oblasti produkce z ekologického zemědělství, jež jsou shrnuty v Tabulce 14 (kapitola 2.2.6 c).

2.2.4 Regulace trhu s mlékem

Důvody pro regulaci trhu s mlékem

V současné době je trh s mlékem v ČR regulován systémem mléčných kvót, jenž byl v České republice zaveden k 1. 4. 2001, a to nařízením vlády č.445/2000, o stanovení produkčních kvót mléka na léta 2001 až 2005. Avšak aplikace tohoto systému v rámci Evropské unie počala již v roce 1984. Cílem této regulace bylo omezení nadprodukce mléka, stabilizace trhu, ustálení kolísavosti nákupních cen a garantování určité cenové hladiny mléka a mléčných výrobků. (Příručka mléčné kvóty, 2013)

Pokud by se o nastavených regulačních opatřeních uvažovalo ve smyslu jejich nezbytnosti pro stabilizaci trhu s mlékem, na kterém by bez zásahu legitimní moci nebylo možno dosahovat rovnováhy, pak by bylo vhodné stručně nastínit také

objektivní příčiny vzniku takto chápané nestability (především zmíněné nadprodukce). Počátek regulace trhu s mlékem nelze datovat k období zavedení systému mléčných kvót, nýbrž mnohem dříve, nikoliv však za účelem snížení nadprodukce mléka.

Regulace trhu s mlékem se řídí pravidly Společné zemědělské politiky Evropské unie (SZP EU), jejíž kořeny jsou obsaženy v Římské smlouvě, která byla podepsána v roce 1957. Země Beneluxu, Německo, Francie a Itálie se tímto aktem dohodly podporovat zemědělskou výrobu tak, aby si zajistily potravinovou soběstačnost a byly vytvořeny příznivé podmínky pro modernizaci zemědělství. Pro tyto účely bylo nutné zabezpečit nárůst investic, a rovněž pak zajistit finanční návratnost farmářům, stabilitu cen potravin a příjmů farmářů, a to vše za pomoci dvou nástrojů: společné organizace trhu pro jednotlivé zemědělské komodity a založení finančních fondů. Společná organizace trhu s mlékem byla zavedena v roce 1968 a tím byla dána pravidla pro růst sektoru zemědělství.

Počátkem 80. let byly cíle dané Římskou smlouvou zhodnoceny jako splněné. Vzrostla produktivita, zemědělství se modernizovalo a bylo dosaženo odpovídající životní úroveň zemědělců. Podíl zemědělství na celkovém HDP však klesal a výše finančních prostředků plynoucích do zemědělství z rozpočtu EU stále rostla (v absolutních hodnotách). A právě v období 80. let nabídka mléka začala převyšovat poptávku, což znamenalo, že ze strany EU dochází k subvencování přebytečné výroby. Řešení této situace si vyžádalo radikální reformu Společné zemědělské politiky a v roce 1984 byl zaveden, již zmíněný, systém mléčných kvót. (Historie společné zemědělské politiky, 2009)

Regulace vnitřního agrárního trhu s mlékem

Jak již bylo zmíněno, regulace vnitřního agrárního trhu s mlékem je realizována systémem mléčných kvót. Podstatou toho systému je stanovení celkového množství *kravského* mléka, které je možno na území EU vyprodukovat za účelem jeho dalšího prodeje, nevztahuje se tedy na vlastní spotřebu. Systém mléčných kvót tak postihuje i zpracovanou produkci jako je tvaroh, sýry, máslo a další (konkrétní přepočtová tabulka je uvedena v Příloze). Stanovená výše produkce je následně rozdělena mezi členské státy v podobě vnitrostátních kvót mléka, přičemž každý stát pak dle stanovených kritérií přidělí individuální mléčnou kvótu každému z registrovaných producentů mléka. Tím se povinnost kontroly výše produkce přesouvá na jednotlivé

producenty mléka, neboť dojde-li k překročení přidělené kvóty, musí producent zaplatit do evropského rozpočtu pokutu (vyjma situace, kdy není překročena kvóta dané země). (Historie společné zemědělské politiky, 2009)

Vnitrostátní kvóty mléka se dále rozdělují na *individuální kvóty pro dodávky* a *individuální kvóty pro přímý prodej*, přičemž jejich výše se v každém kvótovém roce mění v závislosti na realizovaných změnách individuálních kvót a na přijatých opatřeních Evropské komise. Kvótový rok představuje období od 1. dubna běžného roku do 31. března roku následujícího.

Individuální kvóta pro dodávky stanovuje množství mléka určeného k dodávkám schválenému odběrateli, přičemž je dále každému producentovi přiřazen referenční obsah tuku. Nemá-li producent k dispozici údaje o skutečném průměrném obsahu tuku (za rok), je mu určen referenční obsah tuku 3,8 %. Skutečný roční průměrný obsah tuku je jedním z ukazatelů využívaným při vyhodnocení plnění kvóty. Ke dni 31. 3. 2013 bylo evidováno 2 034 držitelů kvóty pro dodávky (sestupný trend) a 80 schválených odběratelů (dlouhodobá stagnace). Způsob přepočtu mléčných výrobků na ekvivalentní množství mléka je uveden v Příloze 1.

Individuální kvóta pro přímý prodej stanovuje množství mléka nebo mléčných výrobků určených pro prodej přímo spotřebiteli, případně prostřednictvím automatu. V tomto případě se referenční obsah tuku nestanovuje. Ke dni 31. 3. 2013 bylo evidováno 315 držitelů této kvóty (od kvótového roku 2009/2010 vzestupný trend). (Příručka mléčné kvóty, 2013)

Výše vnitrostátních kvót a jejich procentuální plnění dle jednotlivých kvótových let je uvedeno v Tabulce 13. Při podrobnějším zkoumání uvedených dat lze postřehnout výrazně vyšší stanovenou hodnotu kvóty pro přímý prodej za kvótový rok 2004/2005. Tento markantní rozdíl je vysvětlován tehdejší politickou situací, neboť se jednalo o první kvótový rok České republiky coby člena Evropské unie, a takto stanovená výše kvóty byla vyjednána představiteli České republiky. Důvody, které vedly k vyjednání takto neúměrně vysoké kvóty pro přímý prodej (přestože produkce předchozích let tomuto trendu neodpovídala), nebudou blíže rozebírány, neboť by takové úvahy byly spíše spekulativního charakteru.

Nevyčerpaná část kvóty pro přímý prodej za rok 2004/2005 byla v následujícím roce převedena na kvótu dodávkovou. Takto upravená výše kvóty pro dodávky však nebyla dostatečná, tudíž došlo v kvótovém roce 2005/2006 k jejímu překročení,

což znamenalo, že téměř polovina producentů byla nucena uhradit dávku za překročení kvóty v celkové výši 146,7 mil. Kč do rozpočtu EU. Výše vnitrostátních kvót je od kvótového roku 2008/2009 každoročně navyšována, tak jak je v Tabulce znázorněno. V posledním řádku tabulky je výše plnění kvót uvedena za období od 1. 4. 2012 do 28. 2. 2013, a to z důvodu, že aktuální data zahrnující celý kvótový rok nejsou zatím dostupná, přesto se lze domnívat, že stanovené kvóty nebudou převyšeny.

Tabulka 13: Vývoj výše vnitrostátních kvót mléka ČR v jednotlivých kvótoých letech

Kvótový rok	Výše vnitrostátních kvót mléka pro dodávky (kg)	Plnění (v %)	Výše vnitrostátních kvót mléka pro přímý prodej (kg)	Plnění (v %)
2004/2005	2 614 412 222	99,72	67 730 778	4,09
2005/2006	2 678 931 873	100,62	3 211 127	80,98
2006/2007	2 735 310 008	98,04	2 620 992	85,78
2007/2008	2 735 402 882	98,59	2 528 118	84,97
2008/2009	2 785 413 892	96,91	7 275 728	30,03
2009/2010	2 808 527 646	93,41	12 088 840	31,15
2010/2011	2 833 254 842	90,69	15 567 839	44,50
2011/2012	2 858 254 842	92,44	19 056 066	43,04
2012/2013	2 861 335 692	86,14	15 975 216	28,14

Zdroj: (Příručka mléčné kvóty, 2013)

Regulace vnějšího agrárního trhu s mlékem

Tato regulace je realizována prostřednictvím obchodních mechanismů, mezi které patří:

- *Tarifní opatření:* výše celních sazeb, preferenční sazby, celní kvóty, atd.
- *Dovozní a vývozní licence:* dovoz mléka (netýká se států EU) je podmíněn dovozní licencí. Vývoz mléka a mléčných výrobků rovněž podléhá předložení licence, to však pouze v případě, že bude vývozce nárokovat příslušnou vývozní subvenci nebo chce-li vyvážet v rámci kvót.
- *Záruky (jistoty):* povinnost skládat záruky slouží pro zajištění obchodních případů. Orgánem pro přijímání záruk v oblasti zemědělství je SZIF. V praxi lze využít buď hotovostních záruk (skládá žadatel na účet SZIF) nebo bankovních záruk (vystavení záruční listiny bankou nebo jiným finančním ústavem).

- *Vývozní subvence* (náhrady): ceny zemědělských výrobků jsou v EU všeobecně vyšší, než jsou ceny stejného zboží na trhu světovém (důsledek cenové regulace). Vývozcům jsou tedy z rozpočtu EU poskytovány tyto finanční náhrady, za účelem zajištění konkurenceschopnosti jejich zboží na světovém trhu. (Vývozní subvence pro mléko a mléčné výrobky, 2013)
- *Kontrolní mechanismy.*

V rámci reformy Health Check bylo schváleno zrušení mléčných kvót k 31. březnu 2015. Společně s tímto byl schválen i tzv. „*soft landing*“, tj. postupné navyšování národních mléčných kvót členských států o 1% ročně až do úplného opuštění režimu kvót, za účelem postupného přizpůsobení evropského trhu na vyšší produkci mléka. Krize v sektoru mléka, která proběhla v letech 2008/2009 (cena zemědělských výrobců se blížila hranici 5kč za litr mléka), ukázala, že určitá kontrola trhu s mlékem bude potřebná i v rámci liberalizace, neboť sektor mléka má sklony výrazným výkyvům cen. Z tohoto důvodu byl vytvořen soubor opatření, který by zohledňoval potřeby sektoru a zároveň posílil vyjednávací pozici producentů mléka v rámci dodavatelského řetězce, tzv. *mléčný balíček*. Tímto souborem opatření by měl být také zajištěn přehled o dodávkách mléka v rámci EU i po zrušení kvót. (Zápis z 3. jednání OSPP, 2012)

Charakteristika producenta mléka

Každý producent, který dodává mléko schválenému odběrateli, musí být držitelem individuální kvóty mléka pro dodávky, popřípadě individuální kvóty pro přímý prodej, prodává-li mléko nebo mléčné výrobky přímo spotřebiteli nebo prostřednictvím automatu. Držitel individuální kvóty musí splňovat následující kritéria, tedy být:

- **podnikatelem** podle obchodního zákoníku;
- **vlastníkem (nájemcem) dojnic nebo vysokobřezích jalovic** (nad 5 měsíců březosti), které jsou evidovány na jeho osobu v Ústřední evidenci hospodářských zvířat; nebo budoucím vlastníkem (nájemcem) dojnic, popřípadě vysokobřezích jalovic;
- **držitelem dokladu Krajské veterinární správy** o registraci zařízení, v němž se zachází se živočišnými produkty, podle zvláštního právního předpisu upravujícího veterinární péči. (Příručka mléčné kvóty, 2013)

Legislativa v oblasti správy mléčných kvót

1. Legislativa EU:

- Nařízení Rady (ES) č. 1234/2007, kterým se stanoví společná organizace zemědělských trhů a zvláštní ustanovení pro některé zemědělské produkty, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení Komise (ES) č. 595/2004, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č.1788/2003, ve znění pozdějších předpisů.
- Prováděcí nařízení Komise (EU) č. 511/2012, o oznámeních týkajících se organizací producentů a mezioborových organizací a i smluvních jednání a vztazích stanovených nařízením rady (ES) č.1234/2007 v odvětví mléka a mléčných výrobků.
- Nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) č. 880/2012 doplňující nařízení (ES) č. 1234/2007, pokud jde o nadnárodní spolupráci a smluvní jednání organizací producentů v odvětví mléka a mléčných výrobků.

2. Legislativa ČR:

- Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu, ve znění pozdějších předpisů. Státní zemědělský intervenční fond má ve své působnosti rovněž administrativu správy mléčných kvót.
- Nařízení vlády č.244/2004Sb., o stanovení bližších podmínek pro uplatňování dávky v odvětví mléka a mléčných výrobků v rámci společné organizace trhu s mlékem a mléčnými výrobky, ve znění nařízení vlády č. 517/2004 Sb., č.258/2005 Sb. č.293/2007 Sb., č.308/2012 Sb.
- Zákon č.166/1999 Sb., veterinární zákon, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška MZe č. 136/2004, o označování zvířat, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška MZe č.128/2009, o přizpůsobení veterinárních požadavků pro některé potravinářské podniky, v nichž se zachází se živočišnými produkty. (Příručka mléčné kvóty, 2013)

2.2.5 Dotační tituly

V zásadě lze vyplácení finanční podpory rozdělit podle způsobu jejich výplaty, a to na přímé platby a na finanční podporu na základě realizovaného projektu. Nyní budou shrnuty relevantní možnosti získání finanční dotace, vztahující se k produkci mléka. Pro přehlednost budou rozděleny na přímé podpory a financování projektu. Dotační tituly, týkající se výhradně zpracované produkce jsou charakterizovány v podkapitole 2.5.3.

Dohled (kontrolu) a administraci vykonává v této oblasti především Státní zemědělský a intervenční fond.

a) Přímé platby

Tyto platby jsou hrazeny z rozpočtu EU, přičemž jejich výplata je realizována za stanovené období zpětně.

Jednotná platba na plochu zemědělské půdy - SAPS

Hlavním cílem této platby je zabezpečení stabilnějších příjmů pro zemědělce tak, aby se zemědělci mohli rozhodnout, co chtějí produkovat, přičemž jim bude zaručena stejná výše podpory nezávisle na tom, co produkují a mohou se tak lépe přizpůsobit poptávce. Žádost o poskytnutí podpory SAPS je podávána v rámci jednotné žádosti, a to do 15. května kalendářního roku.

Výplata těchto plateb je podmíněna dodržением minimální výměry, která činí (v součtu všech půdních bloků či dílů půdních bloků v jednotné žádosti) nejméně 1 ha zemědělské půdy. Tyto půdní bloky či díly půdních bloků musí být uvedeny v LPIS - v systému evidence půdy založeného na uživatelských vztazích. (Přímé platby, 2011)

Poskytovaná platba se týká následujících zemědělských kultur a podkultur:

- *orná půda, travní porost stálá pastvina, travní porost ostatní, ovocný sad intenzivní, ovocný sad ostatní, vinice, chmelnice, školka, zelenářská zahrada, rychle rostoucí dřeviny, jiná kultura oprávněná pro dotace. (Příručka pro žadatele 2013, 2013)*

Sazba na rok 2012 byla stanovena ve výši 5 387,30 Kč na hektar zemědělské půdy.

Jelikož nové členské státy neobdržely při vstupu do EU přímé platby v plné výši, bylo novým členským státům umožněno dorovnávat tyto přímé podpory z vlastních zdrojů, jedná se o tzv. národní doplňkové platby k přímým podporám (TOP- UP). (Přímé platby, 2011)

Platby v méně příznivých oblastech- LFA

Platba LFA je poskytována pouze na travní porosty obhospodařované v těchto oblastech:

- horské oblasti (HA, HB);
- ostatní méně příznivé oblasti (OA, OB);
- oblasti se specifickým omezením (S).

Jednou z podmínek je, že žadatel zde musí hospodařit alespoň po dobu pěti let od následujícího roku, kdy mu byla přidělena platba. Dále musí žadatel zajistit, aby byly travní porosty alespoň 1x ročně spaseny nebo alespoň 2x ročně posečeny, a to v termínech do 31. července a do 31. října, pokud ovšem žadatel současně na dané ploše neuplatňuje některé z agroenvironmentálních opatření, kde jsou stanoveny jiné termíny sečí.

Dále jsou stanoveny specifické podmínky chovu:

Od roku 2012 platí prodloužené kontrolní období pro zjišťování intenzity chovu hospodářských zvířat (VDJ/ha) z jednoho dne (31. července) na období od 1. června do 31. srpna kalendářního roku. Žadatel musí každý den kontrolního období dodržovat intenzitu chovu skotu, ovcí, koz a koní ve výši:

- minimálně 0,2 VDJ na 1 ha travního porostu vedeného v LPIS;
- maximálně 1,5 VDJ na 1 ha zemědělské půdy vedené v LPIS.

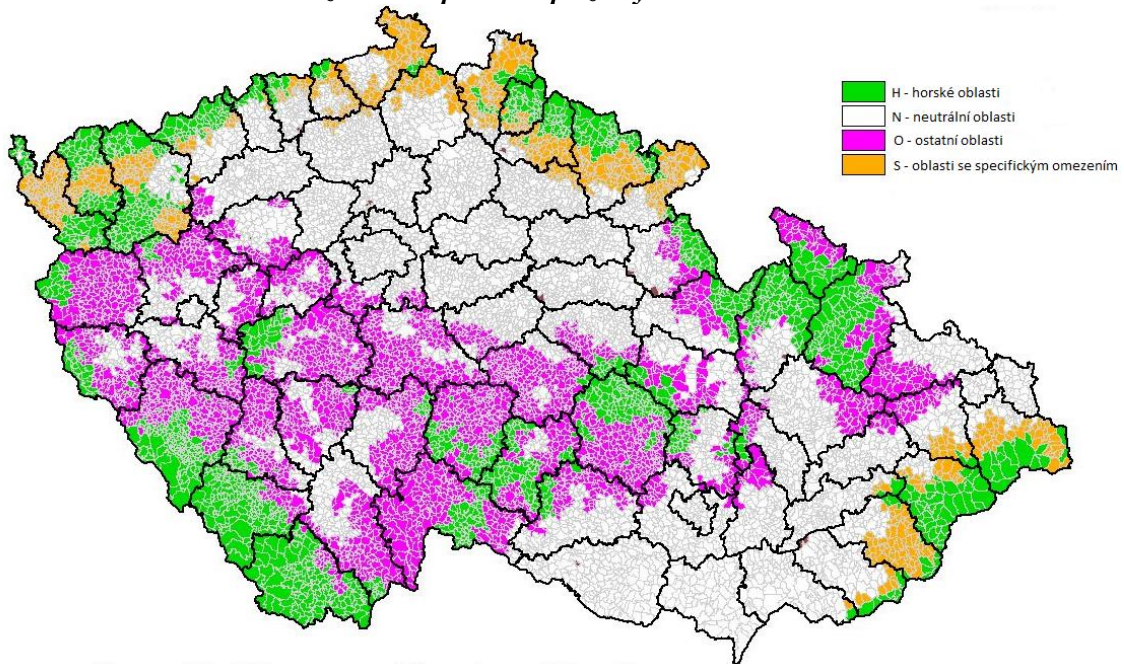
Sazba na 1 hektar LFA:

- v oblasti typu HA 157 EUR na 1 ha travních porostů, tj. 3 959,23Kč/ha;
- v oblasti typu HB 134 EUR na 1 ha travních porostů, tj. 3 379,21Kč/ha;
- v oblasti typu OA 117 EUR na 1 ha travních porostů, tj. 2 950,51Kč/ha;
- v oblasti typu OB 94 EUR na 1 ha travních porostů, tj. 2 370,49Kč/ha;

- v oblasti typu S 114 EUR na 1 ha travních porostů, tj. 2 874,85Kč/ha. (Příručka pro žadatele 2013, 2013)

Mapu méně příznivých oblastí si lze prohlédnout na Obrázku 1 a zjistit tak, že některé LFA oblasti jsou částí také Jihočeského kraje.

Obrázek 1: Mapa méně příznivých oblastí - LFA

Zdroj: (Mapa LFA, 2013)

Platba na dojnici

Další platbou vázanou na LPIS je *zvláštní podpora na krávy chované v systému s tržní produkcí mléka (dojnice)*. Tato vazba je dána podmínkou, že žadatel (fyzická nebo právnická osoba) musí vykázat veškerou zemědělskou půdu, kterou užívá, bez ohledu na to, zda na ni žádá některou plošnou platbu. Další požadavky jsou následující:

- Krávy s tržní produkcí mléka jsou chovány na hospodářství registrovaném v ústřední evidenci vedené podle plemenářského zákona k 31. březnu roku, na který je platba požadována.
- Žadatel je povinen předložit následující dokumenty: seznam chovaných dojnic včetně identifikačních čísel a dat narození, popřípadě dat zaevidování do ústřední evidencie, systému chovu z hlediska tržní produkce mléka a výpočet velkých dobytčích jednotek (VDJ), přičemž 1 VDJ= 1 dojnice.

- Předložení formuláře prokazujícího podíl příjmů nebo tržeb za prodané mléko na celkových příjmech nebo tržbách ze zemědělské výroby za kalendářní rok předcházející datu podání žádosti. Do celkových příjmů nebo tržeb se nezapočítávají příjmy nebo tržby z provozu zařízení na zpracování biomasy za účelem výroby energie a paliv z obnovitelných zdrojů, dotace a náhrady škodní události za kalendářní rok předcházející datu podání žádosti.
- Prokázání uskutečněného prodeje mléka odběrateli za kalendářní rok předcházející datu podání žádosti, a to kopiemi příslušných dokladů.

Budou-li splněny veškeré výše uvedené náležitosti, bude z fondu uvolněna platba, a to v následujících případech:

- a) Pokud podíl příjmů nebo tržeb za prodané mléko na celkových příjmech, nebo tržbách ze zemědělské výroby za kalendářní rok předcházející datu podání žádosti je vyšší nebo roven 15 %.
- b) Sazba bude poskytnuta v plné výši, pokud podíl příjmů nebo tržeb za prodané mléko na celkových příjmech nebo tržbách ze zemědělské je *vyšší nebo roven 30 %* a nenastane-li skutečnost vedoucí ke snížení, popřípadě neposkytnutí platby této zvláštní podpory.
- c) Sazba bude poskytnuta v poloviční výši, pokud byl podíl příjmů nebo tržeb za prodané mléko na celkových příjmech *vyšší nebo roven 15 % a nižší než 30 %* a nenastane-li skutečnost vedoucí ke snížení, popřípadě neposkytnutí platby zvláštní podpory.
- d) Fond poskytne platbu uvedené zvláštní podpory, jestliže celkový počet velkých dobytčích jednotek je nejméně 2 VDJ a jestliže celková částka přímých plateb, o kterou bylo zažádáno, nebo která má být poskytnuta před uplatněním snížení a vyloučení z plateb zvláštní podpory na krávy chované v systému s tržní produkcí mléka v daném kalendářním roce, je nejméně 100 EUR.
- e) Fond neposkytne tuto platbu, je-li na tuto krávu ve stejném kalendářním roce požadována platba na chov krav bez tržní produkce mléka, případně je-li na její tele ve stejném kalendářním roce požadována platba zvláštní podpory na tele masného typu.

Fond poskytne tuto platbu v plné výši, pokud žadatel splňuje podmínky stanovené tímto nařízením a po celý kalendářní rok dodržuje podmínky dobrého zemědělského a environmentálního stavu a nenastane-li skutečnost vedoucí ke snížení, popřípadě neposkytnutí platby podle příslušných platných předpisů. (Příručka pro žadatele 2013, 2013)

Podle nařízení Rady (ES) č. 73/2009 článku 68 se Česká republika rozhodla oddělovat z každoročních národních obálek 3,5 % hodnoty národní obálky, jejíž celková výše k roku 2013 činí 909,313 mil. EUR, odděleno bude tedy 31 825 955 EUR na rok (795,650 mil. Kč při kurzu 25 Kč/EUR). Dále pak bylo rozhodnuto směřovat tuto oddělenou platbu plně do sektoru dojných krav. Původní záměr České republiky, tedy aby dotaci obdrželi všichni chovatelé dojných krav, nebyl schválen, neboť podmínka stanovená nařízením Rady (ES) č. 73/2009, stanovuje možnost poskytovat tuto platbu pouze na vyrovnání zvláštních nevýhod, které ovlivňují zemědělce v odvětví mléka a mléčných výrobků, v ekonomicky nebo ekologicky citlivých oblastech nebo pro ekonomicky citlivé druhy zemědělské činnosti, a nelze ji vyplácet plošně. Na základě analýz Ústavu zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI) Praha byly stanoveny hranice ekonomické citlivosti tak, jak je popsáno výše (nařízení vlády č. 60/2012 Sb.). Odhad sazeb (dotací) je závislý na aktuálním stavu dojných krav, a tedy počtu žádostí. Pro rok 2012 činila plná výše této podpory na jednu dojnici 1 399,20 Kč. (Analýza podpor pro dojně krávy, 2010)

Jak vyplývá z výše uvedeného, bylo možno tuto dotaci využívat pouze v případě prodeje mléka, což vyvolalo diskuze o znevýhodňování farmářů, kteří sami zpracovávají svou produkci na mléčné výrobky. Řešením je schválení návrhu Ministerstva zemědělství, jenž by měl umožnit, aby tuto podporu mohli rovněž čerpat právě tito farmáři. Farmáři si tak mohou v rámci jednotné žádosti o tuto podporu zažádat do 15. 5. 2013, jelikož nové nařízení vlády (Nařízení vlády č. 60/2013 Sb.) vstoupilo v platnost již 15. 3. 2013. (Press, 2013)

Zde je ukázka aktualizovaného znění:

„V případě, že žadatel vyrábí a prodává mléčné výrobky z mléka vyprodukovaného dojnícemi žadatele, považují se tyto mléčné výrobky za prodané mléko podle odstavce 2 písm. b) a pro výpočet příjmů nebo tržeb se vychází z údajů měsíčních hlášení o přímých prodejkách mléka podle nařízení vlády č. 244/2004 Sb., o stanovení bližších

podmínek pro uplatňování dávky v odvětví mléka a mléčných výrobků v rámci společné organizace trhu s mlékem a mléčnými výrobky, ve znění pozdějších předpisů, a to prostřednictvím přepočtu mléčných výrobků na ekvivalentní množství mléka podle přílohy nařízení vlády č. 244/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, vynásobeného průměrnou cenou mléka zjištěnou Českým statistickým úřadem za kalendářní rok předcházející roku podání žádosti; Fond tuto cenu uveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup. V tomto případě je součástí žádosti podle odstavce 2 také kalkulace prokazující podíl přidané nemléčné složky v prodaném ochuceném mléčném výrobku.“
(Nařízení vlády č.60/2012)

Platba na bahnice, popřípadě kozy pasené na travních porostech

Žadatel musí společně s vyplněnou jednotnou žádostí předložit následující dokumenty:

- Seznam bahnic, popřípadě koz, pasených na travních porostech, včetně identifikačních čísel a dat narození, popřípadě dat zaevidování do ústřední evidence, a výpočet VDJ. Za bahnici či kozu se považuje samice starší jednoho roku, nebo která alespoň jednou rodila. Přepočítávací koeficient ke stanovení počtu VDJ je stanoven takto, 1 bahnice či koza = 0,15 VDJ.
- Seznam a výměru všech půdních bloků či dílů půdních bloků zemědělské půdy evidovaných v LPIS na žadatele, včetně označení a způsobu využití všech půdních bloků, popřípadě dílů půdních bloků.

Žadatel je dále povinen v období nejméně od 15. května do 11. září (po dobu 5 let od data podání žádosti) uchovávat záznam o pastvě obsahující tyto informace: identifikační číslo pasené bahnice či kozy, identifikační číslo půdního bloku, popřípadě dílu, využívaného v příslušný kalendářní den k pastvě, přičemž je-li bahnice nebo koza pasena v jeden kalendářní den na více půdních blocích, uvedou se identifikační čísla všech těchto půdních bloků. Dále pak musí záznam obsahovat datum pastvy bahnic nebo koz pasených na travních porostech. Pokud žadatel pase na daném půdním bloku veškeré bahnice či kozy, ze stáje nebo hospodářství evidovaného v ústřední evidenci, postačí do záznamu o pastvě k danému půdnímu bloku místo identifikačních čísel bahnic či koz uvést číslo stáje nebo registrační číslo hospodářství.

Pro rok 2012 činila plná výše této podpory 1 886,80 Kč na VDJ.

b) Dotace z Programu rozvoje venkova

Obecně jsou dotace určené k financování schváleného projektu poskytovány až po dokončení celého projektu, a to na základě předložení „Žádosti o proplacení“, jejíž součástí jsou doklady o finančních úhradách, které mají přímou vazbu na realizaci projektu. Platí podmínka, že realizace projektu musí být započata do 24 měsíců od schválení „Žádosti o dotaci“ a rovněž tak i dotace jsou obvykle vypláceny za období 24 měsíců od schválení žádosti. Dále jsou stanoveny požadavky na žadatele/příjemce dotace tak, aby byl zajištěn řádný průběh realizace projektu, a ten pak mohl být dokončen.

Program rozvoje venkova (PRV) 2007- 2013

Základní struktura Programu je rozdělena na 4 osy, zde bude stručně popsána pouze Osa I. a její opatření, která jsou příslušná k řešené problematice.

Cílem Osy I. je podpořit konkurenceschopnost zemědělství a lesnictví, rovněž tak posílit dynamiku podnikání v zemědělské výrobě a v navazujícím potravinářství. Prioritní oblastí je modernizace zemědělských podniků, dále pozemkové úpravy a přidávání hodnoty zemědělským produktům. Relevantními opatřeními této osy jsou:

- Modernizace zemědělských podniků.
- Přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům.
- Zahájení činnosti mladých zemědělců.
- Další odborné vzdělávání a informační činnost.
- Předčasné ukončení zemědělské činnosti.
- Využívání poradenských služeb. (OSA I., 2011)

c) Podmíněnost plateb (Cross Compliance)

Vyplácení přímých plateb a dalších podpor je v České republice vázáno na plnění podmínek tzv. dobrého zemědělského a environmentálního stavu zemědělské půdy, dodržování povinných požadavků v oblasti životního prostředí, veřejného zdraví, zdraví zvířat a rostlin, v neposlední řadě pak v oblasti dobrých životních podmínek zvířat. V rámci ekologického zemědělství jsou navíc kontrolovány minimální požadavky pro použití hnojiv a přípravků na ochranu rostlin a agroenvironmentálních opatření (AEO). Nedodrželi-li žadatel tyto podmínky, může mu být podpora snížena, případně

neposkytnuta vůbec. Plnění těchto povinností je ověřováno pomocí tzv. kontrolovaných požadavků (Cross Compliance). Po provedení každé kontroly a jejím uzavření, je zpracována zpráva o kontrole, jež obsahuje popis zjištěných skutečností ve vztahu k jednotlivým kontrolovaným požadavkům, případně hodnocení míry porušení (bylo-li zjištěno). (Příručka pro žadatele 2013, 2013)

2.2.6 Ekologická produkce mléka

V České republice lze rozvoj ekologického zemědělství (dále jen EZ) datovat k druhé polovině 80. let a od počátku let devadesátých bylo EZ podporováno i státem, tehdy ještě pod názvem „*alternativní metoda zemědělství*“.

Za příčiny rozvoje EZ jsou považovány negativní jevy industrializace a intenzifikace zemědělství při současně zvyšující se informovanosti spotřebitelů o těchto negativních jevech, a to konkrétně:

- Závislost na neobnovitelných zdrojích fosforu a draslíku, závislost na fosilní energii.
- Vyplavování živin (především dusíku a fosforu), znečišťování vody.
- Snižování úrodnosti půdy, eroze.
- Snižování biodiverzity.
- Problém s nadměrným používáním léčiv v chovu zvířat (problémy s rezistencí).
- Poruchy chování zvířat.
- Kontaminace potravin rezidui pesticidů.

Takové zemědělství, které je závislé na neustálém přísunu vyčerpatelných zdrojů a současně má tendenci vytvářet biologické a ekologické problémy, není trvale udržitelné. Takový způsob zemědělství je nazýván *konvenčním*. (Dlouhý a Urban, 2011)

Cíle EZ

1. Produkovat kvalitní potraviny a krmiva o vysoké nutriční hodnotě v dostatečném množství.
2. Pracovat v co nejvíce uzavřených cyklech koloběhů látek a využívat místní zdroje, minimalizovat ztráty a náklady.

3. Udržet a zlepšovat úrodnost půdy, vyvarovat se všech forem znečištění pocházejících ze zemědělského podniku, minimalizovat používání neobnovitelných surovin a fosilní energie (odmítnutí minerálních hnojiv a pesticidů a jejich náhrada využíváním biologických procesů, kultivací plodin, nižší intenzitou obdělávání půdy, podporou aktivity půdních organismů a rozvojem kořenového systému plodin).
4. Hospodářským zvířatům vytvořit podmínky, které odpovídají jejich fyziologickým a etologickým potřebám a také humánním a etickým zásadám.
5. Uchovat přírodní ekosystémy v krajině, chránit přírodu a její diverzitu.
6. Vytvářet pracovní příležitosti a tím udržet osídlení venkova a tradiční ráz zemědělské kulturní krajiny.
7. Umožnit zemědělcům a jejich rodinám ekonomický a sociální rozvoj a také uspokojení z práce. (Homolka a Koukolová, 2012)

Specifika chovu zvířat v EZ

- méně intenzivní chov zvířat;
- chov zvířat bez vazby na půdu (vlastní či pronajatá) je zakázán;
- na farmě nelze chovat současně jeden druh v režimu "eko" a druhý v režimu "konvenční";
- volba vhodných plemen do chovů - tak, aby se mohla zvířata snadno adaptovat prostředí, a tím byly zajištěny podmínky pro dostatečnou vitalitu a odolnost;
- příležitost pro chov genetických rezerv;
- extenzifikace chovů - využívání „rančerského“ způsobu chovu, tedy minimální využití technologie;
- léčiva jsou indikována v nutných případech - ne jako plošná prevence;
- využívání přírodních látek, léčiv, homeopatik;
- kladen důraz na welfare - pohodu zvířat, etologii, specifickou fyziologii zvířat. (Malý úvod do eko chovu HZ, 2009)

Legislativa v oblasti EZ

Legislativu v oblasti EZ upravuje především zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, jenž má přímou návaznost na nařízení Rady (ES) č. 834/2007. Tento zákon definuje podmínky hospodaření v EZ, tedy i oblast osvědčování a označování bioproduktů, biopotravin a ostatních bioproduktů, dále pak oblast kontroly a dozoru nad dodržováním povinností s tím souvisejících.

Zde budou vymezeny příslušné pojmy tak, jak je uvádí výše zmíněný zákon.

Bioproduktem se rozumí surovina rostlinného nebo živočišného původu nebo hospodářské zvíře získané v ekologickém zemědělství podle předpisů Evropské unie.

Biopotravinou se rozumí potravina vyrobená za podmínek uvedených v tomto zákoně a předpisech Evropské unie, splňující požadavky na jakost a zdravotní nezávadnost stanovené zvláštními právními předpisy. Alespoň 95% složení biopotraviny musí pocházet z bioprodukce.

Ekologický podnikatel je osoba, která je evidována podle zvláštního právního předpisu a registrována podle tohoto zákona, a hospodaří na ekofarmě.

Osobou podnikající v ekologickém zemědělství je ekologický podnikatel, výrobce biopotravin, osoba uvádějící biopotraviny nebo bioprodukty do oběhu, výrobce nebo dodavatel ekologických krmiv nebo dodavatel ekologického rozmnožovacího materiálu.

Ekofarmou se rozumí uzavřená hospodářská jednotka zahrnující pozemky, hospodářské budovy, provozní zařízení a popřípadě i hospodářská zvířata, sloužící ekologickému zemědělství.

Žadatel, který chce vstoupit do systému EZ je povinen uzavřít s osobou pověřenou vydávat osvědčení o původu bioproduktu, biopotraviny nebo ostatního bioproduktu, vybranou Ministerstvem zemědělství smlouvu o kontrolní činnosti podle zvláštního právního předpisu.

Další související legislativa:

Zákon č. 242/2000 Sb. (zákon o ekologickém zemědělství)

Nařízení Rady (ES) č. 834/2007 (o ekologické produkci)

Nařízení Komise ES č. 889/2008 (pravidla k nařízení č. 834/2007)

Zákon č. 409/2008 Sb. (na ochranu zvířat proti týrání)

Zákon č. 322/2008 Sb. (úplné znění veterinárního zákona)

Zákon č. 344/2006 Sb. (úplné znění plemenářského zákona)

Vyhláška č. 136/2004 Sb. ve znění vyhlášky č. 199/2007 Sb. (podrobnosti označování zvířat). (Malý úvod do eko chovu HZ, 2009)

a) Certifikace EZ a bioprodukce

Zemědělec, který má zájem začít s ekologickým hospodařením nebo výrobou bioproduktů, se musí nejprve přihlásit u nezávislé organizace, která kontrolu a certifikaci zajišťuje a přejít tak do tzv. přechodného období, které trvá dva roky na zvířata a pozemky. V České republice existují v současné době čtyři takové organizace, které jsou pověřeny a oprávněny k činnostem s tímto spojeným.

ABCert AG: původně německá organizace zajišťující odbornou nezávislou kontrolu a certifikaci producentů a zpracovatelů v systému ekologického zemědělství. Kód na obalu: CZ-BIO-002.

KEZ, o.p.s. (Kontrola ekologického zemědělství): česká nevládní nezisková organizace, která zajišťuje odbornou nezávislou kontrolu a certifikaci v systému ekologického zemědělství. Kód na obalu: CZ-BIO-001.

Biokont CZ, s. r. o.: výhradně česká společnost zajišťující odbornou nezávislou kontrolu a certifikaci producentů a zpracovatelů v systému ekologického zemědělství. Kód na obalu: CZ-BIO-003. (Biopotraviny, 2011)

Bureau Veritas Czech Republic, spol. s.r.o.: původně belgická certifikační a inspekční společnost se sídlem v Paříži, která se stala kontrolním subjektem pro EZ v prosinci 2012. Kód na obalu: CZ-BIO-004.

Od 1. 1. 2010 byl ke kontrole ekologického zemědělství vedle soukromých kontrolních subjektů pověřen také Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (ÚKZÚZ), který provádí úřední kontrolu podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 882/2004. (Biopotraviny, 2011)

Prvním krokem je podání žádosti k jedné z výše uvedených organizací, poté následuje vstupní kontrola, přičemž nejpozději při této kontrole musí být uzavřena „Smlouva o inspekci a certifikaci“. Minimálně jednou v kalendářním roce musí být provedena řádná ohlášená kontrola. Po bezproblémové vstupní kontrole je vydáno potvrzení a až poté se může zemědělec registrovat u MZe ČR.

b) Označování biopotravin

Označování ekologických produktů se řídí nařízením Rady (ES) č. 834/2007. Vedle povinného umístění loga EU (Obrázek 2), přičemž tato povinnost vznikla 1. července 2010, platí pro ekologickou produkci na balených biopotravinách také povinnost označovat na obalu místo, kde byly vyprodukovány zemědělské suroviny, z nichž se produkt skládá. Pro biopotraviny dovezené do EU ze třetích zemí je evropské logo nadále dobrovolné.

Obrázek 2: Bio logo Evropské unie

Zdroj: (Bio-info, 2010)

Tzv. biozebra (Obrázek 3) byla dříve povinným označením všech biopotravin prodávaných na území České republiky. V červenci 2010 však nastala změna značení a všichni výrobci biopotravin z Evropské unie musejí používat jednotné evropské logo a používání národní značky se stalo pouze dobrovolným. Předpokládá se, že by od roku 2014 toto národní logo mohlo změnit svůj význam a garantovat původ z České republiky.

Obrázek 3: České bio logo

Zdroj: (Bio-info, 2010)

Potravina, která je označená slovem BIO či jiným odkazem na způsob produkce v ekologickém zemědělství, také musí na obalu uveden kód organizace, která provedla kontrolu, zda výrobek skutečně splňuje zákonné podmínky pro biopotraviny a díky

kódu si lze na stránkách jednotlivých kontrolních organizací snadno dohledat, zda výrobek skutečně prošel kontrolou.

c) *Mléčná produkce v EZ*

Celková produkce bio-mléka (Tabulka 14) činila v roce 2011 27,4 mil. litrů (aktuálnější informace nejsou zatím dostupné), což znamená celkové zvýšení o více než 53% oproti roku 2010, kdy bylo vyprodukováno celkem 17,9 mil. litrů. Rovněž produkce 65 tun sýrů v bio kvalitě, znamená (oproti roku 2010) zvýšení téměř o třetinu. Tato meziroční změna byla způsobena především růstem produkce kravského mléka, jež se na celkové produkci mléka podílela z 97%.

Tabulka 14: Mléčná produkce na ekofarmách v roce 2010 a 2011

Produkty		Jednotka	Počet ekofarem	Bio produkce z BIO zvířat		Meziroční Změna 2011/2010 (v %)
			2011	2010	2011	
Čerstvé mléko	kravské	1 000 l	81	17 344,11	26 853,55	54,83
	ovčí	1 000 l	15	78,55	94,73	20,60
	kozí	1 000 l	35	428,95	439,80	2,53
Sýr	kravský	1 000 kg	5	2,30	5,49	138,48
	ovčí	1 000 kg	10	7,75	7,36	-5,03
	kozí	1 000 kg	19	39,24	51,95	32,38
Další mléčná produkce:						
Jogurt		1 000 kg	4	41,30	53,98	30,69
Tvaroh		1 000 kg	4	10,38	2,05	-80,25
Máslo		1 000 kg	1	1,82	0,10	-94,51
Smetana		1 000 l	0	0,20	0,00	-100,00
Syr ovátka		1 000 l	1	100,00	8,00	-92,00

Zdroj: (Statistika a průzkumy, 2013)

V oblasti celkové produkce EZ jsou dostupné aktuálnější statistiky (k 31. 12. 2012). Celkový počet ekologických zemědělců v roce 2011 činil 3920. V roce 2012 došlo k nárůstu o 14 ekologických zemědělců. Tento stoupající trend je zaznamenán i v počtu výrobců biopotravin, kdy celkový stav v roce 2004 činil 116 a v roce 2012 již 454 výrobců biopotravin. (Statistika a průzkumy, 2013)

V souvislosti s prodejem ekologických produktů lze hovořit o tzv. *cenové prémii*, což je zapříčiněno na jedné straně tím, že jsou mnohem častěji prodávány prostřednictvím obchodních cest, kde je možnost získat vyšší cenovou marži (především u přímého prodeje), na druhé straně pak hraje významnou roli ochota spotřebitelů

příplatit si za pozitivní externality, které ekologické zemědělství společnosti přináší, například šetrné zacházení s přírodními zdroji.

Již zmíněný přímý prodej může být řešením problému nedostatku odbytových kanálů pro ekologického zemědělce, rovněž umožňuje vytvoření konkurenční výhody, neboť přivádí spotřebitele až na farmu, kdy se vytváří přímý vztah mezi zemědělcem a spotřebitelem. V neposlední řadě se jedná o nejúčinnější způsob propagace ekologického zemědělství a biopotravin s jasným multiplikačním efektem pro lokalitu.

Co se týče dotačních podpor, je podpora na plochu vyplácena ekologickým zemědělcům v rámci Programu rozvoje venkova 2007 – 2013. Výše dotace byla pro rok 2012 následující:

- a) 155 EUR/ha při hospodaření na orné půdě, s výjimkou pěstování zeleniny nebo speciálních bylin;
- b) 89 EUR/ha při hospodaření na travních porostech pro 100 % ekologického zemědělce (bez souběhu s konvenčním zemědělstvím), 71 EUR/ha pro zemědělce se souběhem;
- c) 849 EUR/ha, při obhospodařování vinic, ovocných sadů nebo chmelnic/ 510 EUR/ha při obhospodařování extenzivních ovocných sadů;
- d) 564 EUR/ha při pěstování zeleniny nebo speciálních bylin na orné půdě.

Od roku 2007 jsou ekologičtí zemědělci a výrobci biopotravin rovněž bodově zvýhodněni také v následujících pěti investičních opatření PRV, jde o Osy I a III: modernizace zemědělských podniků, zahájení činnosti mladých zemědělců, přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům, podpora cestovního ruchu a diverzifikace činností nezemědělské povahy. (Statistika a průzkumy, 2013)

Celková výše poskytnutých podpor v EZ je uvedena v Příloze 2.

2.3 Kvalita mléčné produkce

2.3.1 Kvalita mléka

Podle Peška (1999) je výsledná kvalita mléka je chápána jako souhrn různých dílčích jakostí a vlastností rozdělených následovně:

- **Mikrobiologická jakost**, jež je určovaná počtem mikroorganismů. Jejich počet a druhové zastoupení jsou činitelé rozhodující o kvalitě mlékárenských výrobků a jejich trvanlivosti. K těm nežádoucím řadíme především bakterie mléčného kvašení, plynotvorné bakterie skupiny coli-aerogenes, bakterie máselného kvašení a jiné sporotvorné a termorezistentní bakterie. Příznivě pak působí bakterie obsahující syřidlové enzymy, které vyvolávají sladké srážení mléka.
- **Hygienická jakost** - určovaná počtem somatických buněk a přítomností reziduí inhibičních (léčiva) a cizorodých látek. Hlavní příčinou zvýšení počtu somatických buněk v mléce je onemocnění mléčných žláz zánětlivým procesem, přičemž stupeň narušení záleží na intenzitě zánětlivého procesu. Zvyšující se počet somatických buněk může být vyvolán i metabolickými poruchami, zhoršením zdravotního stavu s horečkou, hladověním, žízněním, náhlými změnami základní krmné dávky a stresovými podněty.

2.3.2 Faktory ovlivňující kvalitu mléka

Dle Peška (1999) jsou množství a kvalita nadojeného mléka částečně určeny dědičně získanými vlastnostmi dojnic, avšak mnohem významněji je ovlivňují podmínky okolního prostředí. Kvalita mléka je ovlivněna zejména následujícími činiteli: výživa dojnic, jejich věk, průběh laktace, zdravotní stav, způsob ustájení, mikroklima stájí, zoohygiena získávání a ošetřování mléka, dodržování podmínek hygieny a sanitace, stav a údržba techniky k získávání a ošetřování mléka a kvalita používané napájecí vody. Nezanedbatelná je rovněž kvalita ošetřovatelské péče, práce dojičů a zootechniků. Za rozhodující činitele pokládá Pešek výživu dojnic a ošetřovatelskou péči.

Na kvalitu mléka mají vliv i intenzifikační činitele používané v zemědělství v rostlinné a živočišné výrobě ke zvýšení výnosů, užitkovosti hospodářských zvířat a produktivity práce. Při nesprávném využití těchto činitelů může být negativně ovlivněn zdravotní stav dojnic, jejich užitkovost, reprodukce a následkem toho

pak i kvalita a složení mléka. Za nesprávné využití intenzifikačních činitelů lze podle Peška (1999) považovat:

- zvyšování intenzity hnojení průmyslovými hnojivami a chemizace zemědělství, a to nejen z hlediska reziduí cizorodých látek, ale i změn biologických procesů v půdě a omezování činnosti půdních bakterií;
- změny v agrotechnice a omezení počtu pěstovaných plodin;
- zvyšování genofondu ve vztahu k zajištění výživy vysokoprodukčních dojnic;
- snahu o zkracování reprodukčního období, zprůměrnění výroby mléka a zvyšování produktivity práce při výrobě mléka na úkor hygieny a zoohygieny atd.

Hlavní ovlivňující činitelé se tedy dělí následovně:

- **Personál** – jeho profesní zdatnost a odpovědnost.
- **Dojnice** – jejich genetické založení, prostředí a výživa.
- **Dojicí zařízení** – správné seřízení.

2.3.3 Legislativní předpisy

Vybrané legislativní požadavky, ze kterých je nutné při výrobě potravin, a tedy i zpracování mléka vycházet, jsou následující:

Nařízení (ES) č. 852/2004, o hygieně potravin, kde se stanovují obecná a zvláštní hygienická pravidla, jejichž hlavním cílem je zajistit vysokou úroveň ochrany spotřebitele s ohledem na bezpečnost potravin. Podpurným prvkem je povinné zavedení a využívání zásad analýzy rizik a kritických kontrolních bodů (HACCP), registrace zařízení a spolupráce provozovatelů potravinářských podniků tak, aby mohly příslušné orgány účinně provádět úřední kontroly. Důvodem je možnost zpětné sledovatelnosti potravin a složek potravin v rámci potravinového řetězce, což je základní prvek v zajišťování bezpečnosti potravin. Právě *nařízení (ES) č. 178/2002* obsahuje pravidla pro zajištění sledovatelnosti potravin a složek potravin a stanoví postup pro přijetí prováděcích pravidel, aby se tyto zásady mohly používat v určitých odvětvích.

Toto nařízení se nevztahuje na prvovýrobu pro soukromé domácí použití, domácí přípravu potravin, manipulaci s nimi nebo na jejich skladování pro soukromou domácí spotřebu. Rovněž pak na případy, kdy výrobce přímo dodává malá množství vlastních

produktů z prvovýroby konečnému spotřebiteli nebo místnímu maloobchodu, který je přímo dodává konečnému spotřebiteli. Nicméně je v působnosti každého jednotlivého státu určit pravidla, která směřují k naplnění tohoto nařízení.

Odpovědnost za implementaci tohoto nařízení nese Úřad pro potraviny - odbor potravinářské výroby a legislativy, jenž je součástí Ministerstva zemědělství. Dozor nad dodržováním stanovených podmínek v oblasti živočišné výroby provádí krajská veterinární správa.

Nařízení (ES) č. 853/2004, kterým se stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu, u nichž jsou často hlášena mikrobiologická a chemická rizika. Toto nařízení má vazbu na nařízení č. 852/2004 a vztahuje se především na provozovatele potravinářských podniků, přičemž obecně je zaměřeno na velkoobchodní činnost, tedy takové případy, kdy maloobchodní zařízení provádí činnosti, jejichž cílem je dodat potraviny živočišného původu jinému zařízení.

Pokud není výslovně uvedeno jinak, nevztahuje se toto nařízení na prvovýrobu pro soukromé domácí použití, domácí přípravu potravin, na manipulaci s nimi nebo na jejich skladování pro soukromou domácí spotřebu a na případy, kdy výrobce přímo dodává malá množství výrobků z prvovýroby konečnému spotřebiteli, nebo místnímu maloobchodu, který je přímo dodává konečnému spotřebiteli.

Bez omezení působnosti pouze na velkoobchod je toto nařízení všeobecně platné v oblasti *hygieny výroby, hygieny produkčního hospodářství a hygieny personálu*. Stejně jako u nařízení č. 852/2004 zde platí princip flexibility.

a) Základní legislativní předpisy pro výrobu živočišného původu a legislativa upravující produkci mléka a mléčných výrobků

Kvalita potravin musí být zajištěna ve všech fázích potravního řetězce, tedy od prvovýroby, přes zpracování až ke konečnému prodeji, tudíž zde budou charakterizovány legislativní předpisy, které se této problematice bezprostředně týkají.

Základní veterinární požadavky na živočišné produkty stanoví zákon č. 166/1999 Sb. o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, přičemž sice neřeší konkrétní kvalitativní kritéria, nicméně stanovuje obecný rámec pro zajištění jejich nezávadnosti a bezpečnosti, což je základní prvek pro následné zajištění kvalitativních vlastností. Podle tohoto zákona živočišné produkty musí:

- a) odpovídat požadavkům na jejich výrobu, zpracování, skladování, přepravu a uvádění do oběhu, stanoveným tímto zákonem, zvláštními právními předpisy a předpisy Evropských společenství;
- b) být zdravotně nezávadné a bezpečné z hlediska ochrany zdraví lidí a zvířat, zejména nesmí být zdrojem rizika šíření nákaz a nemocí přenosných ze zvířat na člověka;
- c) vyhovovat mikrobiologickým kritériím a nesmí obsahovat rezidua a kontaminující látky v množstvích, která podle vědeckého hodnocení představují nebezpečí pro zdraví lidí.

Konkrétní kvalitativní požadavky stanoví vyhláška č. 77/2003 Sb. kterou se stanoví požadavky pro mléko a mléčné výrobky, mražené krémy a jedlé tuky a oleje.

Pro názornost si zde uvedme některé kvalitativní požadavky ve znění této vyhlášky:

- Jednotlivé skupiny mléčných výrobků a druhy mikroorganismů mléčného kysání pro výrobu kysaných mléčných výrobků musí splňovat fyzikální, chemické a mikrobiologické požadavky uvedené v předpisech Evropských společenství a v příloze č. 2, této vyhlášky. Fyzikální, chemické a mikrobiologické požadavky se týkají základních druhů výrobků bez ochucujících přísad.
- Ochucené kysané mléčné výrobky mohou obsahovat nejvýše 30 % hmotnostních ochucující složky.
- Mléčný bílkovinný výrobek musí být vyroben ze suroviny tepelně ošetřené podle zvláštního právního předpisu.

Kvalitativní požadavky na syrové mléko, dle nařízení 853/2004/ES, se stanovují takto:

- *Syrové kravské mléko*: obsah mikroorganismů v 1 ml při 30°C maximálně 100 000 a obsah somatických buněk v 1 ml maximálně 400 000.
- *Syrové mléko ostatních druhů*: obsah mikroorganismů v 1 ml při 30°C maximálně 1 500 000.

Zákon č. 110/97 Sb. o potravinách a tabákových výrobcích, ve znění souvisejících předpisů stanovuje povinnosti pro provozovatele potravinářských podniků a podmínky

při uvádění potravin do oběhu. Zde jsou uvedeny základní příslušné povinnosti provozovatele při uvádění potravin živočišného původu do oběhu, tedy k poslednímu článku řetězce, *spotřebiteli*.

Provozovatel potravinářského podniku je povinen:

- dodržovat smyslové, fyzikální, chemické a mikrobiologické požadavky na jakost potravin;
- dodržovat ve všech fázích výroby a uvádění potravin do oběhu technologické a hygienické požadavky, způsob a podmínky přepravy, skladování a manipulace s potravinami;
- dodržovat požadavky pro obsah, podmínky a způsob použití vitaminů, minerálních látek a dalších látek s nutričním nebo fyziologickým účinkem, dále látek přídatných, pomocných a látek určených k aromatizaci;
- dodržovat požadavky pro druhy a přípustná množství kontaminujících látek, reziduí pesticidů, toxikologicky významných látek a *látek vznikajících činností mikroorganismů v potravinách a surovinách*;
- zajistit, aby v potravinách nebylo překročeno nejvyšší přípustné množství zbytků veterinárních léčiv a biologicky aktivních látek používaných v živočišné výrobě;
- zajistit pravidelnou kontrolu dodržování požadavků kladených tímto zákonem a technických požadavků na zdravotní nezávadnost a jakost vyráběných potravin.

b) Legislativa upravující kvalitu mléka

Legislativa České republiky podléhá nařízením Evropské unie, jakožto nařízením s přímým účinkem, tudíž jsou závazná a legislativa České republiky by neměla být v jejich rozporu. Zde jsou uvedeny předpisy, které mají přímou vazbu na kvalitu mléka a mléčných výrobků, jakožto produktů určených k lidské spotřebě.

Legislativa EU:

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 o hygieně potravin, ve znění pozměňovacího aktu **Nařízení Komise (ES) č. 2073/2005** o mikrobiologických kritériích pro potraviny.

Nařízení (ES) č. 853/2004, kterým se stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu.

Legislativa ČR:

Zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů a s ním související **Vyhláška č. 77/2003 Sb.**, kterou se stanoví požadavky pro mléko a mléčné výrobky, mražené krémy a jedlé tuky a oleje ve znění pozdějších novel, konkrétně **Vyhláška č.124/2004 Sb.** a **Vyhláška č.370/2008 Sb.**

Státní dozor nad dodržováním výše uvedené legislativy vykonávají:

- **Orgány ochrany veřejného zdraví:** dozor nad poskytováním stravovacích služeb, dozor v oblasti zjištění příčin poškození nebo ohrožení zdraví a zamezení šíření infekčních nemocí nebo jiného poškození zdraví z potravin.
- **Orgány veterinární správy:** dozor nad dodržováním povinností při výrobě, skladování, přepravě, dovozu a vývozu surovin a potravin živočišného původu. Dále pak vykonává dozor při prodeji surovin a potravin živočišného původu v tržnicích a na tržištích, v prodejnách a prodejních úsecích, kde dochází k úpravě masa, *mléka*, ryb, drůbeže, vajec nebo k prodeji zvěřiny.
- **Státní zemědělská a potravinářská inspekce:** orgán pro kontrolu potravin, přičemž kompetence v oblasti kontroly potravin živočišného původu přebírají orgány veterinární správy. Současně je národním kontaktním místem pro systém rychlého varování (RASFF).
- **Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský:** organizační složka státu. Provádí správní řízení a vykonává především odborné a zkušební úkony, kontrolní a dozorové činnosti, mimo jiné i v oblasti ekologického zemědělství a v oblasti živočišné produkce. Sídlo ústavu je v Brně a jeho činnost je zabezpečována na pracovištích na území celé České republiky. (Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, 2013)

2.3.4 Aditiva u mléčné produkce

Jedná se o takové druhy látek, které jsou přidávány do produkce při zpracování mléka záměrně, a to především z důvodů technologických, sensorických, přepravních či skladovacích. Nutno zmínit, že i těmto látkám je třeba věnovat hygienickou pozornost, týkající se například limitních množství. Podle Smithe (1991) a podle Griegera a Holce (1990) jsou nejvíce používaná aditiva následující:

- **Barviva** - mají největší význam při zpracování mléka, z hlediska četnosti použití, barviva pro máslo a sýry, konkrétně přírodní barvivo *nixin*. V současné době mají rovněž velké zastoupení barviva přidávaná především do jogurtů.
- **Chemické konzervační látky**- přidávají se za účelem zabránění růstu bakterií mléčného kvašení. Jedná se například o *nisin* (mléčné produkty, především sýry), chlorid draselný (NaCl), jenž je používán pro konzervaci másla a některých sýrů, rovněž proti bakteriím mléčného a máselného kvašení.
- **Látky chuťové, vonné a povzbuzující** – příchutě jsou používány při zpracování mléka za účelem dosažení chutě, která není pro mléko charakteristická, kupříkladu příchutě manga v jogurtech.
- **Kyseliny, zásady a soli** – jsou látky, které upravují pH, chuťové vlastnosti a barvu, popř. tyto vlastnosti stabilizují například tavící soli pro sýry.
- **Potravinářské enzymy** – jedná se o biologicky aktivní látky rostlinného, živočišného nebo mikrobiálního původu, jež jsou používány k dosažení a udržení charakteristických vlastností poživatin, např. syřidla při výrobě sýrů.

Všeobecně je použití přídatných látek při výrobě potravin legislativně regulováno (v ČR zákonem 110/1997 Sb.) tak, že při výrobě potravin lze použít pouze ta aditiva, která byla pro použití v potravinách EU schválena příslušnými právními předpisy. Zařazení přídatné látky na seznam povolených aditiv vždy předchází posouzení bezpečnosti. Veškerá použitá aditiva musí být uvedena v údaji o složení (na obalu výrobku).

Podmínky použití přídatné látky (dle Nařízení (ES) č. 1333/2008 o potravinářských přídatných látkách) může být povoleno pouze, pokud jsou splněny níže uvedené podmínky:

- použití přídatné látky nepředstavuje žádné zdravotní riziko pro spotřebitele;
- existuje odůvodněná technologická potřeba použití přídatné látky;
- použití potravinářské přídatné látky neuvádí spotřebitele v omyl (např. s ohledem na čerstvost, jakost použitých složek, přirozenosti produktu);
- přídatná látka musí poskytovat výhody a přínos pro spotřebitele (např. zachování výživové jakosti potraviny, zlepšení schopnosti potraviny zachovat si jakost nebo stabilitu, zlepšení organoleptických vlastností).

2.3.5 HACCP a správné praxe

Jakákoliv produkce má vliv nejen na člověka, nýbrž i na životní prostředí, a to prostřednictvím kladných nebo záporných externalit. Ideální stav, kdy by bylo možné potlačit veškeré negativní účinky produkce (v širším pohledu i spotřeby), je v dlouhodobém časovém horizontu spíše „utopie“, nicméně existují postupy, jejichž dodržováním lze zajistit přijatelnou úroveň kvality produkce. Tyto soubory postupů a pravidel jsou známy pod názvem *Správná zemědělská praxe* a *Správná výrobní a hygienická praxe pro mléko a mléčné výrobky*. Povinnost dodržovat tyto *správné praxe* není legislativně dána, nicméně některé náležitosti jsou stěžejní pro správnou aplikaci systému HACCP, jehož zavedení je legislativně vymezeno.

2.3.5.1 HACCP

Cílem systému HACCP je analýza nebezpečí a vymezení kritických kontrolních bodů, jejichž opomenutí či zanedbání může vést k porušení bezpečnosti a nezávadnosti potravin. Povinnost zavedení tohoto systému vychází z nařízení (ES) č. 852/2004, o hygieně potravin.

Toto nařízení umožňuje flexibilní implementaci principu HACCP takovým způsobem, aby byla zajištěna jeho aplikace za všech okolností. Tato flexibilita je umožněna jednotlivým členským zemím především z důvodu obtížné identifikace kontrolních bodů v některých provozech a dále také z důvodu vysoké administrativní

náročnosti pro malé provozy. V některých případech může správná hygienická praxe nahradit monitorování kritických bodů. (Hrbek, 2012)

7 principů HACCP:

- 1. Provedení analýzy nebezpečí:** v této fázi je potřeba vytipovat taková místa v procesu nakládání s potravinami, která by mohla znamenat ohrožení jejich bezpečnosti a dále pak stanovit ovládací opatření pro každé identifikované významné nebezpečí.
- 2. Stanovení kritických bodů:** kritické body jsou úseky nebo činnosti při uvádění potravin do oběhu, ve kterých je největší riziko porušení zdravotní nezávadnosti potravin.
- 3. Stanovení kritických mezí:** kritické meze jsou znaky a hodnoty, které musí být sledovány, například bezpečná teplota skladování podle druhu potravin.
- 4. Zavedení postupů pro průběžné sledování** těchto znaků a hodnot a jejich záznam. Záznamy musí být podepisovány pracovníkem provádějícím sledování.
- 5. Určení nápravných opatření,** zajišťujících uvedení kritického bodu do bezpečného stavu ihned, jakmile dojde k překročení kritické meze. Provedená nápravná opatření musí být zaznamenávána v dokumentaci.
- 6. Stanovení časového harmonogramu ověřovacích postupů a vnitřních auditů,** které posoudí, zda systém HACCP pracuje účinně.
- 7. Zavedení evidence,** obsahující dokumentaci o postupech a vedení záznamů. Uchovávání záznamů po dobu 1 roku od uvedení potravin do oběhu.

Státní dozor nad systémem kritických bodů, tedy jeho zavedení a funkčnost je v působnosti Státní zemědělské a potravinářské inspekce, Orgánu ochrany veřejného zdraví a Státní veterinární správy, jejíž kontrolní činnost se týká živočišné výroby. (HACCP pro prodej potravin, 2005)

Všeobecné použití zásad analýzy rizik a kritických kontrolních bodů (HACCP) na prvovýrobu dosud není proveditelné. Pokyny pro správnou praxi by měly podpořit používání vhodných hygienických postupů. Podle potřeby by však měly být tyto pokyny doplněny zvláštními hygienickými pravidly pro prvovýrobu. Hygienické

požadavky na prvovýrobu a související postupy by se měly lišit od požadavků na jiné postupy.

2.3.5.2 Global GAP

System Global GAP je dobrovolný nezávislý certifikační systém, jehož počátky lze datovat do roku 1997, tehdy ještě pod názvem EUREPGAP. Vznik tohoto systému iniciovali britští maloobchodníci, a to v návaznosti na rostoucí nároky spotřebitelů, týkající se bezpečnosti výrobků, dopadu na životní prostředí a zdraví, bezpečnosti pracovníků a welfare (pohody) zvířat. Tato iniciativa dala vzniknout nezávislému certifikačnímu systému pro správnou zemědělskou praxi, jenž byl představován standardy EUREPGAP. Během následujících deseti let se systém, poháněný rostoucí globalizací, rozšířil po celém evropském kontinentu i mimo něj a získal tak na celosvětovém významu. Změna názvu z EUREPGAP na Global GAP v roce 2007 tak byla logickým vyústěním situace. (GLOBALG.A.P. History, 2013)

Tento standard upravuje oblast rostlinné a *živočišné* produkce a oblast akvakultury, přičemž pro každou oblast existují 3 základní dokumenty:

- **Všeobecné předpisy**, které udávají pravidla pro certifikaci, certifikační postupy a pravidla pro zacházení se standardem.
- **Kontrolní body a kritéria shody**, jež znázorňují vlastní (individuální) soubor požadavků.
- **Checklist** (kontrolní seznam), tedy dokument, který obsahuje vlastní soubor požadavků a zároveň slouží při auditu (inspekci) k zaznamenávání shody či neshody s danými požadavky.

Standard rozděluje požadavky do tří úrovní dle důležitosti, a to na klíčové povinnosti, dále na povinnosti a doporučení.

Výhody certifikace:

- snížení rizik pro bezpečnost potravin v primární produkci;
- konkurenční výhoda při uzavírání dodavatelsko-odběratelských smluv;
- snadnější přístup na trh;
- snížení nákladů na shodu produkce;

- transparentnost výrobního procesu, jež přináší zefektivnění vlastní činnosti;
- minimalizace negativního dopadu na životní prostředí.

Certifikaci Global GAP mohou zemědělci získat prostřednictvím nezávislého posouzení akreditovaným certifikačním orgánem, a to individuálně nebo jako skupina farmářů.

V České republice je pro certifikaci správné zemědělské praxe dle standardu Global GAP akreditován certifikační orgán České společnosti pro jakost, o.s. CSQ-CERT a Bureau Veritas Czech Republic, spol. s.r.o., dalšími společnostmi jsou například TÜV SÜD Czech s.r.o. a ABCert AG. (Certifikační orgán CSQ-CERT, 2005)

Národní technická skupina Global GAP

Národní technické skupiny vznikly za účelem efektivní integrace standardu Global GAP v jednotlivých zemích a sdružují odborníky, kteří hovoří místním jazykem, mají přehled o národní legislativě a zároveň znají lokální podmínky v oblasti environmentální, dále pak v oblasti správné zemědělské praxe, bezpečnosti práce a welfare zvířat v příslušné zemi.

Hlavní úkoly technických skupin:

- Být primárním kontaktním místem pro Global GAP i pro ostatní subjekty, které vyžadují jakékoliv informace týkající se zavádění, certifikace, školení a výkladů v oblasti Global GAP.
- Vytvořit výklad pro implementaci jednotlivých požadavků Global GAP do praxe.
- Vytvářet překlady standardu.
- Provádět terminologickou i jazykovou korekturu překladů.
- Udržovat dokumenty v aktuálním stavu.
- Poskytovat podporu organizaci Global GAP.

Každá národní technická skupina má zastřešující organizaci (host organisation), která zajišťuje operativu skupiny a je kontaktním místem pro sekretariát Global GAP. Zastřešující organizací české národní technické skupiny je *Česká společnost pro jakost*. (Národní technická skupina GLOBALG.A.P, 2013)

2.3.5.3 Správná výrobní a hygienická praxe pro mléko a mléčné výrobky

Jedná se o postupy, které sice nejsou právně vymahatelné, nicméně poskytují velmi užitečný návod na zajišťování celkové kvality výrobků, s ohledem na jejich deklarované či předpokládané použití, při současném zabezpečení zdravotní nezávadnosti výrobků již od prvovýroby, kde je kladen důraz na oblast získávání a ochranu použitých surovin. Dále jsou zde popsány postupy pro dopravu a manipulaci, přičemž jsou stanoveny požadavky na použití vhodných přepravních a manipulačních jednotek, co se týče např. použitých materiálů, konkrétně z nerezové oceli, neboť nejsou ovlivněny senzorické vlastnosti potraviny (suroviny), a zároveň se jedná o vhodný materiál s ohledem na jeho omyvatelnost. Dále je zapotřebí vzít v potaz například umístění závodu, ohrazení či konstrukci budovy s ohledem na použité materiály vzhledem k hygienickým požadavkům, ale i bezpečnost.

Postupy jsou zpracovány tak, aby se při jejich dodržování zamezilo chemickému, fyzikálnímu a mikrobiologickému poškození surovin či potravin.

- **Zdroje mikrobiální kontaminace:** suroviny, přísady, přídatné látky – mléko před a po pasteraci s vysokým obsahem mikroorganismů, ochucující složky, stabilizátory a další přídatné látky nevyhovující jakosti podle systému HACCP, nevhodné postupy, nedodržení mezních hodnot v kritických a kontrolních bodech podle systému HACCP v průběhu výroby, a především nedodržení stanovených podmínek (teploty a doby skladování) při uchování surovin, přísad a hotových výrobků, *nedostatečné čištění a sanitace zařízení včetně pravidelné kontroly.*
- **Zdroje chemické kontaminace:** suroviny, přísady, *přídatné látky* v případě, že nevyhovují legislativním požadavkům nebo pokud došlo k průniku chemických látek, např. čisticích a dezinfekčních roztoků do zásobních nádrží a potrubí v rámci technologického postupu výroby, *čisticí a dezinfekční prostředky* v případě, že nedošlo k předepsanému dostatečnému opláchnutí pitnou vodou po čisticím a dezinfekčním procesu.
- **Zdroje fyzikální kontaminace:** suroviny a přísady pokud došlo k jejich znečištění v průběhu přípravy výroby, zpracování, balení, skladování a expedice, např. částicemi prachu v místech přístupu znečištěného vzduchu, použití vody, která nevyhovuje požadavkům na pitnou vodu apod. Dále části

zařízení, pracovní pomůcky apod. Nejsou-li zařízení udržována v řádném technickém stavu, či je obsluha nedbalá.

Vzhledem k možným způsobům kontaminace a ohrožení je třeba věnovat se kontrole kvality surovin a potravin v podstatě ve všech fázích výroby, přepravy, prodeje tak, aby nebyla ohrožena kvalita suroviny či výrobku, ale také aby tímto výrobkem nebyla ohrožena kvalita jiných.

(Pravidla správné výrobní a hygienické praxe pro mléko a mléčné výrobky, 2013)

2.4 Mlékárny

2.4.1 Mlékárenský průmysl v ČR

Základní charakteristika

V souvislosti s celosvětovou ekonomickou krizí se i mlékárenský průmysl dostal v roce 2008 do recese a tento trend pokračoval i v roce 2009, neboť došlo ke snížení výkupních cen mléka. Podle statistik došlo v roce 2009 k meziročnímu úbytku mléka o 0,7%. V souvislosti s růstem vývozu a růstem naturální spotřeby, respektive i prodeje ze dvora či automatů, kleslo využití domácí produkce mléka ke zpracování přímo v České republice, což znamená, že mléko je vyváženo do zahraničí, kde jsou dostatečně zpracovatelské kapacity a producenti mléka tak mohou realizovat prodej za vyšší výkupní cenu. Podle provedených analýz byla zjištěna potřeba optimalizovat odbytové organizace tak, aby byly schopny posílit svůj vliv v dodavatelsko - odběratelských vztazích, a tím dosáhnout vyšších výkupních cen mléka. (BULLETIN ÚZEI, 2011)

Vzhledem k plánovanému ukončení režimu mléčných kvót ke dni 31. 3. 2015 bylo přijato nařízení Parlamentu a Rady č. 261/2012, které v sektoru mléka upravuje posílení producentů mléka při vyjednávání v tržním prostředí. Dne 3. října 2012 vstoupilo v účinnost nařízení vlády č. 308/2012 Sb., které umožňuje sdružování producentů mléka do organizací producentů za účelem společného vyjednávání o významnějším objemu národní produkce mléka. Místo předchozích 15- ti % mohou producenti z uznaných organizací producentů, jednat s mlékárnami až o třetině národní produkce mléka, přičemž nesmí přesahovat 3,5 % výroby mléka v Evropské unii. (Situační a výhledová zpráva mléko, 2012)

Vývoj výkupních cen

Vývoj výkupních cen mléka od zemědělců dle jednotlivých měsíců a let je zaznamenán v Tabulce 15, přičemž hodnoty jsou uvedeny v Kč/litr. Z tabulky je patrné, že po mírném nárůstu výkupních cen v roce 2011, došlo v roce 2012 k opětovnému poklesu. Nejvyšší cena byla v listopadu 2012 zaplácena v kraji Vysočina a nejnižší v kraji Olomouckém. (Zpráva o trhu s mlékem a mlékárenskými výrobky, 2012)

Tabulka 15: Vývoj výkupních cen kravského mléka v letech 2008- 2012

Rok	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Ø za rok
2008	10,04	9,98	9,69	9,19	8,74	8,44	8,07	7,89	7,73	7,46	7,13	6,83	8,43
2009	6,43	6,17	6,08	6,06	6,02	5,95	5,89	5,91	5,99	6,17	6,39	6,67	6,14
2010	6,90	7,08	7,16	7,23	7,30	7,34	7,37	7,46	7,62	7,77	7,89	8,02	7,43
2011	8,08	8,15	8,20	8,24	8,27	8,27	8,29	8,27	8,29	8,33	8,37	8,38	8,26
2012	8,35	8,30	8,14	7,83	7,53	7,30	7,19	7,21	7,30	7,48	7,68	7,80	7,67

Zdroj: (Komoditní karta mléko duben, 2013)

Výkup mléka

Meziroční vývoj v oblasti produkce a nákupu mléka za roky 2011 a 2012 je uveden v Tabulce 16. V případě obou ukazatelů se jedná o mírný nárůst, který je zde vyjádřen změnou 2012/ 2011 v procentech.

Tabulka 16: Meziroční vývoj produkce a nákupu mléka 2011- 2012

	2011	2012	Změna %
Výroba mléka (v mil. l)	2 663,7	2 740,7	102,9
Nákup do mlékáren (v mil. l)	2 303,9	2 381,8	103,4

Zdroj: (Komoditní karta mléko duben, 2013)

Sortiment mlékárenské výroby je přehledně nastíněn v Tabulce 17.

Tabulka 17: Vývoj sortimentu mlékárenské výroby

	Jednotka	2011	2012	Změna %
Konzumní mléka	tis. l	627 222,0	601 609,9	95,9
Konzumní smetany	tis. l	46 779,4	46 547,9	99,5
Jogurty	tis. l	132 567,5	131 392,9	99,1
Ostatní kysané	tis. l	56 454,6	48 245,6	85,5
Máslo celkem	t	39 287,2	38 867,0	98,9
Tvarohy	t	30 448,3	30 506,2	100,2
Sýry celkem	t	93 565,8	95 742,7	102,3

Zdroj: (Komoditní karta mléko duben, 2013)

Mlékárny v ČR

Podle údajů Českomoravského svazu mlékárenského byla největším zpracovatelem mléka v roce 2011 jihočeská Madeta, a.s. Další v pořadí je Pragolaktos, a.s., která patří německé firmě Müller. Firma Müller však třetinu vykoupeného syrového mléka české produkce vyvezla ke zpracování do Německa, do největší evropské mlékárny v Leppendorfu u Drážďan s kapacitou zpracování 6,5 mil. litrů mléka. Následující pořadí dle objemu zpracovaného mléka je uvedeno v Tabulce 18. Mlékárna NET

Kralovice, spol. s.r.o., jež se umístila na osmém místě, ukončila v říjnu 2011 svou činnost v oblasti zpracování mléka.

Na celkovém nákupu mléka se v roce 2011 podílelo 36 společností, přičemž uvedených TOP 10 představovalo 72,7 % objemu mléka. V několika tuzemských mlékárnách mají svůj podíl zahraniční investoři (hlavně francouzští a němečtí), kteří dnes již v ČR zpracovávají 44 % veškerého mléka dodaného do mlékáren. Jedná se především o francouzské společnosti Danone a.s., Lactalis cz, s.r.o., Groupe Soporind Bongrain a Bel Sýry Česko, a.s. Německý kapitál pak představuje Společnost Müller ČR/SR k.s., které patří Mlékárna Pragolaktos. Italské skupině Brazzale pak patří firma Orrero v Litvli. (Téměř polovina mlékárenských výrobků je z dovozu, 2012)

Podle aktuálních údajů z registru SVS bylo ke dni 31. 12. 2012 registrováno v České republice 145 mlékáren a 64 výrobců mléčných výrobků určených pro přímý prodej.

Tabulka 18: TOP 10 zpracovatelů mléka v roce 2011

Rok 2011	Název
1.	Madeta, a.s.
2.	Pragolaktos, a.s.
3.	Mlékárna Hlinsko, a.s.
4.	Olma, a.s.
5.	Orrero, a.s.
6.	Mlékárna Klatovy a.s.
7.	Mlékárna Kunín, a.s.
8.	NET Kralovice, spol. s.r.o.
9.	Moravia Lacto, a.s.
10.	BOHEMILK, a.s.

Zdroj: (http://eagri.cz/public/web/file/182293/SVZ_Mleko_2012.pdf)

Aktuální údaje o situaci v mlékárenském průmyslu za rok 2012 nejsou zatím veřejně dostupné, tudíž byly zjišťovány v rámci vlastního šetření. Výsledky tohoto šetření jsou uvedeny v praktické části práce (kapitola 4.1).

2.4.2 Odbytové kanály mléčné produkce

V této kapitole budou podrobně charakterizovány jednotlivé možnosti odbytu mléčné produkce s přihlédnutím k aktuální situaci ve způsobech odbytu.

Principiálně je, podle Moudrého a Prugara (2002), prodej rozdělován na zprostředkovaný (nepřímý) a přímý.

2.4.2.1 Zprostředkovaný prodej

V zásadě jsou zde dvě možnosti, jakými lze mléčnou produkci prodat, a to buď schválenému odběrateli syrového mléka, nebo přímo do maloobchodní jednotky, nyní budou blíže popsány.

a) Schválený odběratel

Při prodeji schválenému odběrateli (schvaluje SZIF) jde o způsob odbytu produkce v nezpracovaném stavu, v případě mléka je nadojené mléko skladováno v tzv. mléčnici a odtud je cisternou převáženo do mlékárny (např. Madeta a.s.). Odpadají tím náklady na zpracování, balení, další skladování a prodej. Problémem však zůstává nízká výkupní cena, ať už se jedná o konvenční nebo bio produkci.

b) Maloobchod

Do maloobchodní jednotky nesmí být dodáváno syrové mléko, jde tedy o způsob odbytu zpracované mléčné produkce. Na základě aktuální situace na trhu by se prodej do maloobchodní jednotky dal ještě členit podle toho, zda se jedná o specializovanou prodejnu či jde o prodejnu, která je součástí nějakého obchodního řetězce (Trefa, Globus, atd.), popřípadě není jeho součástí, ale nabízí sortiment denní potřeby.

Specializovaná prodejna

Ať už jde o specializovanou bio-prodejnu, prodejnu zdravé výživy či specializovanou farmářskou prodejnu, obvykle se jedná o kamennou prodejnu, která nakupuje od malých a středních zemědělců. Výhoda pro farmáře spočívá v poloze takové prodejny, neboť se obvykle nachází v blízkosti městského centra, případně v centru města, tudíž je zde velká koncentrace potenciálních zákazníků. Jednou z nevýhod pro farmáře jsou náklady, které musí vynaložit na dopravu svých výrobků do prodejny.

V České republice lze za představitele toho způsobu odbytu považovat společnost Český Grunt CZ, s.r.o., která má svůj vlastní koncept „Náš GRUNT“ (založený na franšizingovém systému) a ve svých kamenných prodejnách nabízí zboží lokálně příslušných farmářů.

Běžná maloobchodní jednotka

Tento odbytový kanál není pro malé farmáře příliš dostupný, neboť je zde vyvíjen tlak na minimální množství dodávky, kterou malý farmář není schopen obvykle zajistit. Nicméně je na místě tento způsob zmínit, neboť kapitola pojednává o mlékárnách obecně, čímž jsou zahrnuti i zpracovatelé, kteří podnikají na základě živnosti - mlékárenství (řemeslná živnost), tedy dle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, nejsou producenty mléka, nýbrž pouze jeho zpracovateli, to znamená, že nejsou současně registrováni v evidenci zemědělského podnikatele (např. Madeta a.s.). Právě tito zpracovatelé jsou schválenými odběrateli mléka, a tak mají dostatečný potenciál a kapacity uspokojit požadavky maloobchodníků a z tohoto postu i silnější vyjednávací sílu.

2.4.2.2 Přímý prodej

Jedná se o formu prodeje, kdy dochází k přímému kontaktu zemědělce se spotřebitelem. Pro zemědělce představuje hlavní výhodu především tím, že se o realizované tržby nemusí dělit s dalšími články v dodavatelském řetězci, například se zpracovateli, dopravci a obchodníky. Ovšem je zapotřebí vzít v potaz další související náklady, především pracovní a časová náročnost, jež je spojena se zpracováním, balením a dopravou k zákazníkovi, a samozřejmě s prodejem samotným. Nejprve budou charakterizovány trendy přímého prodeje, které jsou v podstatě vyjádřením motivů spotřebitelů využívat formy přímého prodeje. V druhé části této podkapitoly pak budou konkretizovány formy přímého prodeje.

a) Trendy přímého

- *Potřeba změny*: spotřebitelé ve svém volném čase upřednostňují především nové zážitky, což může být představováno například agroturistikou.
- *Přání individuality*: vyplývá z ochoty řady spotřebitelů připlatit si za výrobky s vyšší cenou, které nejsou všude dostupné.

- *Odstranění anonymity:* rostoucí anonymita u městského způsobu života má za následek tzv. odosobnění některých běžných činností, tedy i prodeje. Právě z tohoto důvodu vyhledávají někteří spotřebitelé obchody, kde jsou osloveni jménem, zboží je jim připraveno podle přání a doporučeno jeho využití.
- *Potřeba úspory a času:* především spotřebitelé v produktivním věku upřednostňují nákup své denní (týdenní) spotřeby na jednom místě, kde mají výhodu téměř neomezené dostupnosti, co se týče rozmanitosti sortimentu a otevírací doby. Zde se pak může nalézt příležitost uplatnění pro produkci, která je certifikována v systému ekologického zemědělství - biopotraviny.
- *Pohodlnost:* tento trend vychází z požadavku spotřebitele, aby konečná úprava potravin byla co nejméně náročná. Tento požadavek může splňovat například balený nastrohaný sýr.
- *Velikost balení:* vyplývá ze současného způsobu života, kdy už není pravidlem sejít se každý večer u společné večeře, rovněž přibývá jednočlenných domácností. Existuje tedy požadavek na různou velikost balení, který by měl být zohledněn jak výrobcí, tak i prodejci.
- *Konzumace mimo domov:* v České republice je rozvinuté závodní stravování, které zajišťuje podnikovým zaměstnancům nabídku teplé stravy během dne, případně jsou hojně využívány bufety či restaurace. Přímý prodejce by mohl této situace využít k navázání kontaktů s velkými kuchyněmi, případně se sdružit s dalšími producenty tak, aby byla zajištěna potřeba odběratele.
- *Regionální nabídka:* souvisí s trendem potřeby změny, neboť globalizace stravování představována některými „fastfoodovými“ řetězci vyvolává potřebu změny.
- *Vliv dětí:* děti často spolurozhodují o nakupovaných potravinách, především na ně působí vzhled, barva a způsob balení, čímž je dotvářena celková atraktivita produktu. Přímý prodejce však může dětem nabídnout i jinou hodnotu související s nákupem, konkrétně při prodeji ze dvora může dětem

nabídnout zážitek týkající se kontaktu s domácími zvířaty, způsobu produkce nebo hry v přírodě.

- *Rozdílné nákupní chování muže a ženy*: v tomto případě je důležité najít formy prodeje vyhovujícím oběma pohlavím, především co se týče sortimentu, reklamy a způsobu nabídky. Ženy nakupují déle a více se zaměřují na trvanlivost, kvalitu, chuť a další užité vlastnosti potraviny. Ženy jsou nakloněny různým ochutnávkám, informacím o vlastnostech a možnostech využití potraviny. Tohoto může přímý prodejce využít například vystavením letáků, poskytováním rad nebo tištěných receptů.
- *„Mladí senioři“*: tento trend souvisí se stárnutím populace, a tedy i zvýšením počtu důchodců ve společnosti. Senioři obecně více dbají na svůj zdravotní stav, rovněž také touží poznávat, setkávat se s přáteli, zdravě se stravovat, odpočívat na venkově a v přírodě. Roste tedy i zájem o agroturistiku, čehož by faremní zpracovatel mohl využít ke zvýšení svého odbytu.
- *„Nákup a požitek“*: jde o touhu spotřebitele poznat či vyzkoušet něco nového a zajímavého, než se mu dostává při zprostředkovaném prodeji.
- *Rostoucí požadavky zákazníků*: jelikož je konkurence v prodeji potravin vysoká, jsou produkty od farmářů (především ty certifikované v ekologickém zemědělství) vnímány jako vysoce specifické, které přináší spotřebiteli i něco navíc než je splnění standardních požadavků.
- *Dodávky domů*: u starších lidí ale i lidí v produktivním věku roste zájem o dodávku zboží do domu. Při tomto způsobu prodeje je dán důraz na přesnost, spolehlivost, možnost výběru, kvalitu, tedy čerstvost. Tento prodej je možno realizovat prostřednictvím telefonu a internetu. Lze také vytvořit stálou síť zákazníků, kteří pravidelně odebírají produkty od farmáře.

b) Formy přímého prodeje

Přímé doručování

Tento způsob může mít více podob, jež souvisí s objednávkovým systémem (zásilkový prodej, rozvoz do domu či na určené místo). Jsou zde však výrazné limity, týkající se hygienických, přepravních a dalších předpisů.

Zajímavým způsobem toho prodeje jsou tzv. (bio) **bedýnky**. Systém funguje tak, že farmář dodává své produkty přímo zákazníkům, kteří se vstupem do tohoto systému zavazují k pravidelnému odběru, popřípadě musí dodávku aktivně zrušit. Farmář může vedle vlastních produktů do bedýnky dodávat i produkty od dalších zemědělců ze sousedství. (Biobedýnky aneb podporujme svého sedláka, 2008)

Obchod ve dvoře

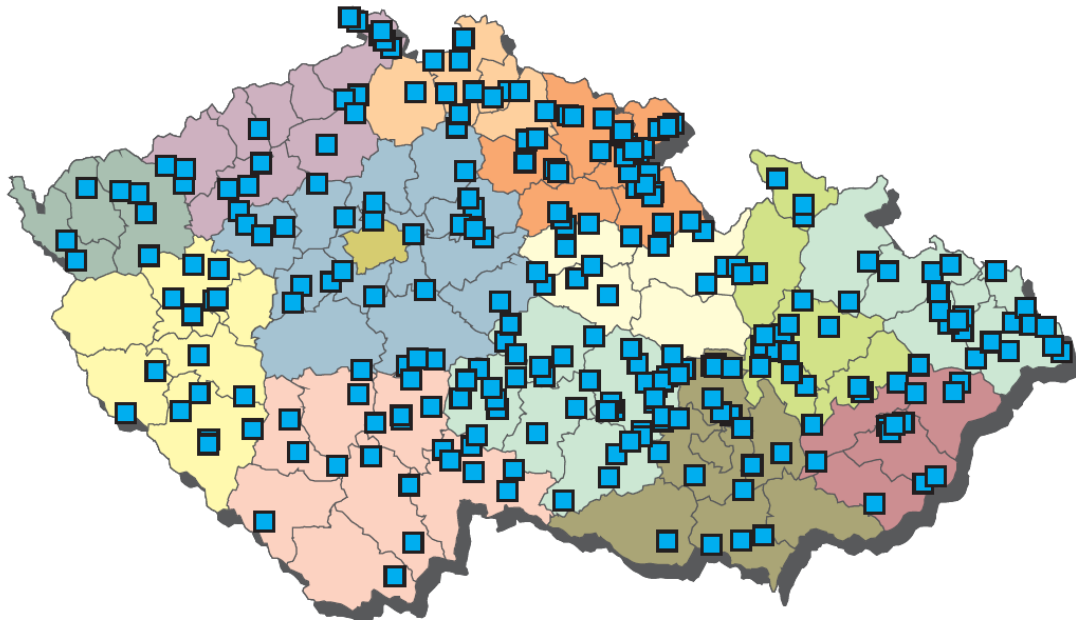
Zde je důležité, aby byl obchod zásoben širším sortimentem a veden po většinu roku, pak má tento způsob prodeje smysl, neboť je z ekonomického hlediska zapotřebí zajistit návratnost investovaných prostředků do stavebních úprav a technického vybavení prodejny. Ta obvykle stavebně navazuje na místnost zpracovny, případně balírny, přičemž je však stavebně oddělena z důvodu hygienické bezpečnosti a umožňuje tak zákazníkům volný přístup.

Prodej ze dvora

Jedná se o sezónní prodej bez stavebně oddělené prodejny, přičemž jeho charakteristickým rysem je (stejně jako u obchodu ve dvoře), že zákazník navštíví farmáře přímo v jeho hospodářství. Tento způsob prodeje nejvíce využíván při prodeji syrového mléka.

Na Obrázku 4 je znázorněno lokální rozložení prodejců syrového mléka prodávající tuto produkci ze dvora. Databáze všech prodejců mléka a mléčných produktů registrovaných pro přímý prodej je součástí Přílohy 1.

Obrázek 4: Prodejci syrového mléka - přímý prodej ze dvora (stav k 17.4.2012)

Zdroj: (Prodejci mléka-přímý prodej ze dvora, 2013)

Další dva způsoby prodeje jsou uvedeny odděleně, neboť dle jejich charakteru je nelze jednoznačně zařadit mezi formy přímého prodeje, neboť je zde patrná jistá zprostředkovanost.

Farmářské trhy

Cílem těchto trhů je na jedné straně podpora rozvoje malých a středních zemědělců, na straně druhé poskytnout spotřebiteli záruku kvality takto prodávaných produktů. Tento způsob prodeje byl však využíván některými nepoctivými prodejci, kteří se postavili spíše do role překupníků. Reakcí na toto chování je vznik Asociace farmářských trhů, jejímž účelem je sdružovat takové organizátory farmářských trhů, jejichž cílem je zajistit kvalitu, bezpečnost a původ prodávaného zboží. Organizátoři, kteří jsou členy této nově vzniklé Asociace, musí zajistit, aby na jimi pořádaných trzích bylo nabízeno minimálně 90 % potravin, přičemž zbývajících 10 % zboží musí mít nějakou souvislost s potravinami. Další požadavek se týká původu, tedy aby 90 % potravin pocházelo z České republiky, zbylých deset procent smí být ze zahraničí, a to pouze v případě, že se zde nevyrábí (olivový olej). Přednost mají produkty z daného regionu (na konkrétním trhu jich musí z daného regionu pocházet minimálně 50 %). Tento požadavek neplatí pro hlavní město Prahu, neboť tento požadavek nelze dodržet a má tedy výjimku. V současné době se v České republice koná okolo 130 farmářských

trhů. Právě pozice organizátora zde tvoří zprostředkující článek. (Farmářské trhy s větší garancí kvality zboží, 2012)

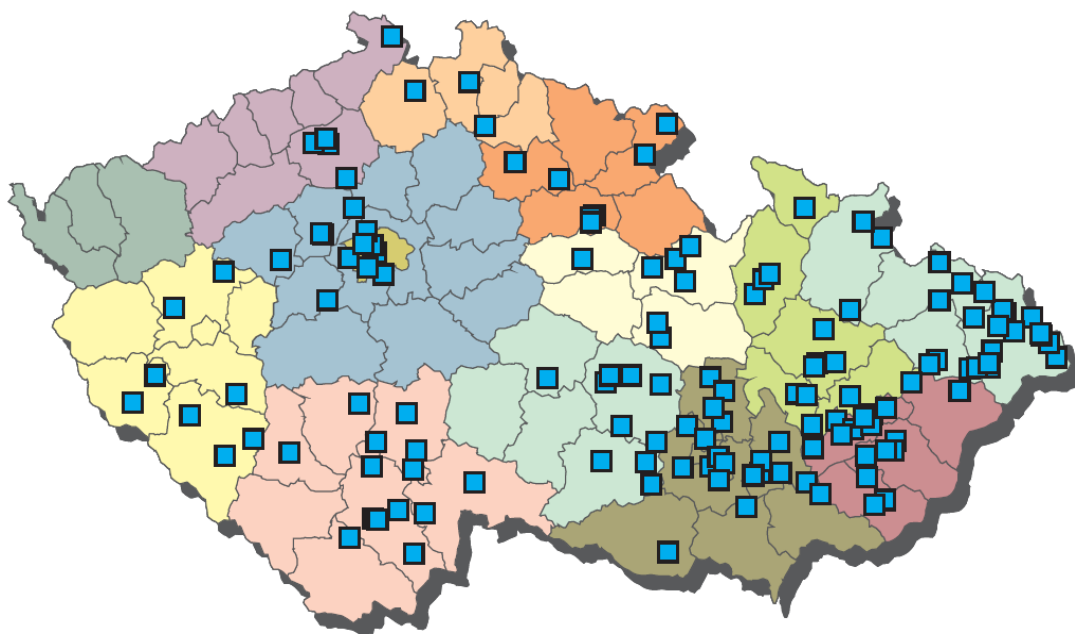
„Mlékomaty“

Při tomto způsobu prodeje se zákazník v podstatě sám obslouží, neboť si může na této stacionární jednotce, která slouží jako zásobník syrového mléka, sám navolit své požadavky, týkající se výběru láhve a požadovaného množství. V tomto případě jsou nastaveny hygienické požadavky tak, že není-li mléko do 23 hodin prodáno, automat se zablokuje a je nutná výměna celého obsahu za čerstvý. Výhodou pro zemědělce je realizovaná cena (cca 18 Kč), která je vyšší nežli výkupní cena od velkoodběratele (cca 8 Kč).

Obdobou stacionárních „mlékomatů“ jsou automaty pojízdné, tedy s pevnou trasou a časovým harmonogramem trasy. Tímto způsobem jsou zásobeny odlehlé městské části a menší města či vesnice, kde existuje poptávka, ale jednotlivé poptávky nejsou dostatečně vysoké k zajištění rentability provozu mlékomatu. Zde rostou náklady na dopravu a obslužný personál. (Mlékomaty: Pravé mléko z automatu je levné a dobré, 2010)

Na obrázku 5 je znázorněno celorepublikové rozmístění prodejců syrového mléka prodávající skrze mléčné automaty. Nutno podotknout, že tento způsob odbytu má sestupný trend, neboť ke dni 9. 3. 2011 bylo na území ČR registrováno 169 automatů, kdežto ke dni 25. 4. 2013 je registrováno 148 automatů.

Obrázek 5: Prodejci syrového mléka - mléčné automaty

Zdroj: (Prodejci mléka-mléčné automaty, 2013)

2.5 Faremní mlékárny

2.5.1 Základní charakteristika faremní mlékárny

Za účelem charakteristiky faremní mlékárny bude vycházeno z logických vazeb zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství a zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství. Toto jsou dostatečné legislativní prostředky pro vymezení pojmu „*faremní mlékárna*“.

Zákon o zemědělství stanovuje, že zemědělská výroba je živočišná výroba, zahrnující chov hospodářských a jiných zvířat či živočichů, za účelem získávání, zpracování a výroby živočišných produktů a dále úprava, zpracování a prodej vlastní produkce zemědělské výroby. Zákon stanovuje povinnost registrace do evidence zemědělského podnikatele.

Zákon o ekologickém zemědělství definuje ekofarmu jako uzavřenou hospodářskou jednotku zahrnující pozemky, hospodářské budovy, provozní zařízení a popřípadě i hospodářská zvířata, sloužící ekologickému zemědělství.

Zákon o živnostenském podnikání vylučuje ze své působnosti zemědělství, včetně prodeje nezpracovaných zemědělských výrobků za účelem zpracování nebo dalšího prodeje a prodej nezpracovaných rostlinných a živočišných výrobků z vlastní drobné pěstitelské a chovatelské činnosti fyzickými osobami. Dále pak vymezuje řemeslnou živnost mlékárenství (v Příloze 1 tohoto zákona), přičemž ji definuje jako přejímku a technologické zpracování syrového mléka, výrobu mléčných výrobků a polotovarů, zejména mléka tekutého a ochuceného, sušeného a zahuštěného, smetany, másla, sýrů, tvarohů, kysaných výrobků a jogurtů, mražených krémů, zmrzlinových směsí a výrobu a zpracování bílkovinných mléčných výrobků, laktózy, syrovátky a mléčných krmných směsí.

Nyní již lze přistoupit k samotnému vymezení pojmu „*faremní mlékárna*“.

Faremní mlékárna je uzavřená hospodářská jednotka zahrnující pozemky, hospodářské budovy, provozní zařízení a popřípadě i hospodářská zvířata, přičemž je zde provozována živočišná výroba, zahrnující chov hospodářských zvířat (krav, ovcí, koz), za účelem zpracování získaného produktu (mléka) a následného prodeje takto zpracované produkce. Z toho vyplývá, že pokud chce tento subjekt prodávat svou zpracovanou produkci, musí být **registrován v evidenci zemědělského podnikatele** (MZe) a současně registrován a schválen (případně pouze registrován) v evidenci

Státní veterinární správy jako *zpracovatel živočišných produktů- typ závodu mlékárny*, popřípadě *zpracovatel živočišných produktů- typ závodu výroba pro přímý prodej mléčných výrobků*. Není-li zemědělský podnikatel současně registrovaným či schváleným zpracovatelem mléčné produkce, nelze hovořit o naplnění podstaty mlékárny.

Pro vymezení pojmu malá faremní mlékárna bude využito vyhlášky č. 128/2009 Sb., o přizpůsobení veterinárních a hygienických požadavků pro některé potravinářské podniky, v nichž se zachází se živočišnými produkty, jejíž vznik byl iniciován za účelem zmírnění požadavků na malé faremní provozy. Obvykle využívaná klasifikace velikosti podniku, tak jak je definována v nařízení (ES) č. 364/2004, není totiž zcela vhodná pro tento druh podnikání (malý podnik do 50- ti zaměstnanců, obrat nebo celková bilance do 10 mil. EUR).

Malá faremní mlékárna je faremní mlékárna (jejíž podstata je definována výše), která denně zpracovává nejvýše 500 litrů kravského, 100 litrů kozího nebo 50 litrů ovčího mléka vlastní produkce.

2.5.2 Zvláštní legislativní předpisy

Jelikož se analyzovaná problematika týká malých faremních provozů, konkrétně mlékáren, je zvláštním legislativním předpisem v této oblasti vyhláška č. 128/2009 Sb., o přizpůsobení veterinárních a hygienických požadavků pro některé potravinářské podniky, v nichž se zachází se živočišnými produkty. Tato vyhláška umožňuje zmírnění některých veterinárních a hygienických požadavků pro potravinářské podniky, které v rámci své maloobchodní činnosti dodávají jinému maloobchodnímu zařízení, je-li naplněna podstata omezené a okrajové činnosti. O omezenou a okrajovou činnost se jedná, jsou-li splněny následující požadavky:

- a) jde o potravinářský podnik, v němž se denně zpracuje nejvýše 500 litrů kravského, 100 litrů kozího nebo 50 litrů ovčího mléka;
- b) množství dodávaného mléka a mléčných výrobků nepřekračuje týdně 35 % tímto podnikem zpracovaného mléka a 35 % tímto podnikem vyrobených mléčných výrobků;
- c) jiné maloobchodní zařízení dodává toto mléko a mléčné výrobky přímo konečnému spotřebiteli a při prodeji tohoto mléka umístí na viditelném místě upozornění „Syrové mléko, před použitím převařit“ nebo je zařízením

poskytujícími stravovací služby s výjimkou školských zařízení, nemocnic a ústavů sociálních a zdravotních služeb, které použije dodané syrové mléko ve vlastní provozovně k přípravě tepelně opracovaných pokrmů, určených k přímému podávání konečným spotřebitelům.

Pro potravinářský podnik, který zpracovává také syrové, mlékárensky neošetřené mléko od zvířat nepocházejících z jeho chovu a dodává jej v rámci své maloobchodní činnosti přímo konečnému spotřebiteli nebo jinému maloobchodnímu zařízení, platí všechny veterinární a hygienické požadavky stanovené nařízením (ES) č. 853/2004.

2.5.3 Dotační podpora

Jak již bylo zmíněno v kapitole 2.2.5, týká se tato kapitola výhradně možnosti získání finančních podpor související se zpracováním mléka. Půjde tedy o čerpání z Programu rozvoje venkova (2007 - 2013), jenž je financován z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (75%) a rozpočtu ČR (25%).

Osa I:

Podopatření I.1.3.1- Přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům

Podpora je určena na hmotné a nehmotné investice do zpracovatelských provozů, které se týkají výroby potravin, nebo krmiv určených pro hospodářská zvířata poskytující potraviny. Toto podopatření navazuje na strategický cíl zlepšení konkurenceschopnosti zemědělsko-potravinářského odvětví, přičemž se zaměřuje na podporu výkonnosti zpracovatelských podniků, zvýšení jejich konkurenceschopnosti a v neposlední řadě přispěje k řešení nových výzev, např. ke zmírnění změny klimatu podporou moderních energeticky úsporných zpracovatelských technologií a k účinnému využívání vodních zdrojů. Podpořené akce by měly řešit problematické oblasti, jako jsou nízká produktivita práce, nízký podíl produkce s vyšší přidanou hodnotou, a to zejména v oblasti zpracování mléka.

Dotaci může získat (zemědělský) podnikatel, který je výrobcem potravin a splňuje podmínku mikro, malého či středního podnikatele, tedy zaměstnává maximálně 250 osob a jeho roční obrat nepřekračuje 50 miliónů EUR. Lhůta vázanosti projektu činí 5 let od podpisu Dohody. Na základě údajů z registru příjemců dotací bylo zjištěno, že naposledy byla tato podpora čerpána v roce 2009, a to čtyřmi subjekty v celkové výši 2 643 364 Kč.

Podopatření I.1.3.2- Spolupráce při vývoji nových produktů

Dotace je zaměřena na rozvoj inovací v rámci zemědělsko-potravinářské výroby spoluprací se subjekty podílejícími se na výzkumu a vývoji (včetně středních odborných škol). Pod inovací se rozumí vytvoření a zavedení nové technologie, nového výrobního postupu či výrobku, také zlepšení stávající technologie výroby nebo produktu, které vede ke zvýšení efektivity výroby (nejen z hlediska produkovaného množství), zvýšení konkurenceschopnosti, k eliminaci rizika snížení bezpečnosti a jakosti produktu.

(Pravidla, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotace na projekty PRV, 2013)

2.5.4 Registrace a schválení

Ať už se jedná o prodej syrového mléka nebo mléčných výrobků, je zapotřebí tento prodej nějakým způsobem zoficializovat, pro případ zajištění ochrany a bezpečnosti spotřebitelů v případě nákazy. Musí tedy být zajištěna zpětná sledovatelnost potravin. Tomuto účelu slouží proces registrace a schválení (případně jen souhlas), přičemž rozdíl vyplývá z míry možného veřejného ohrožení v případě porušení zákonných požadavků.

Registrace - zapsání do seznamu registrovaných subjektů pod dozorem orgánů veterinární správy. Registraci podléhají podniky pod veterinárním dozorem, na něž se nevztahuje nařízení (ES) č. 853/2004 (např. maloobchodní zařízení s úpravou masa, mléka, ryb, drůbeže, vajec nebo prodejem zvěřiny, které dodává pouze konečnému spotřebiteli).

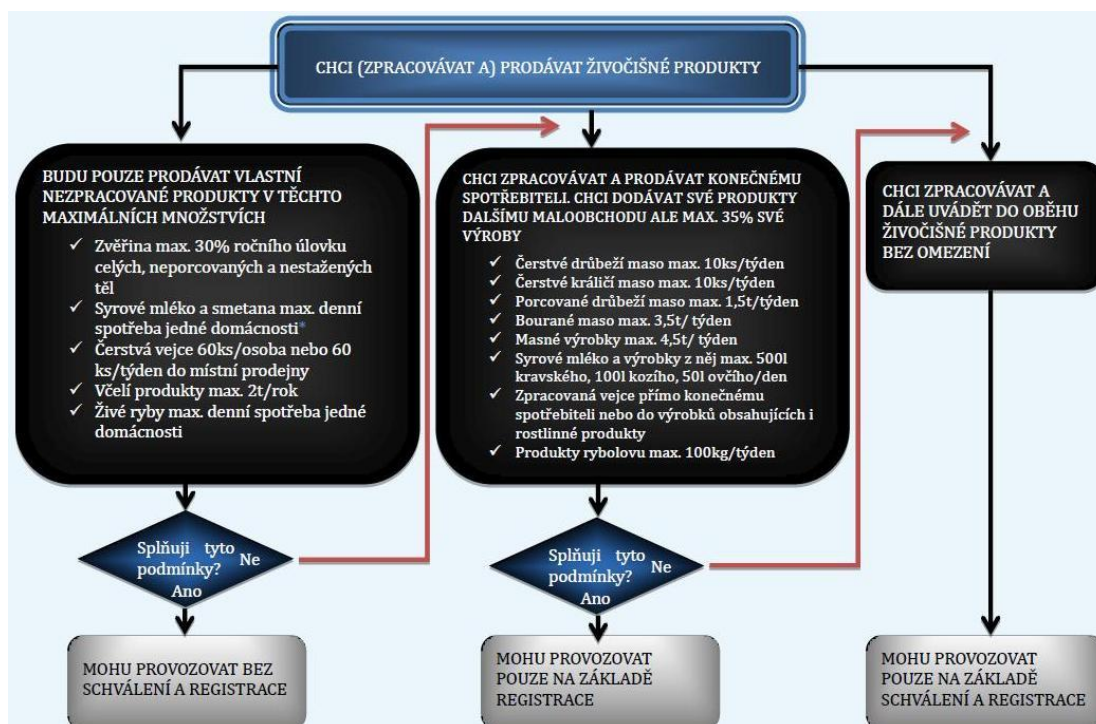
V případech, kdy má zemědělský podnikatel zájem realizovat prodej, aniž by byl limitován legislativním vymezením *okrajové a omezené činnosti na místní úrovni*, musí žádat o **schválení** u místně příslušné KVS. Na základě této žádosti navštíví příslušný orgán zařízení a v případě, že nebudou shledány nedostatky, může chovatel začít podnikat.

Schválení - udělení souhlasu k výkonu určité činnosti na základě splnění podmínek stanovených veterinárním zákonem. Schválení podléhají podniky pod veterinárním dozorem, na něž se vztahuje nařízení (ES) č. 853/2004 (např. jatka, porcovny, bourárny, mlékárny).

Pokud by chtěl zemědělský podnikatel vyrábět a prodávat neomezeně i z nakupovaného mléka, je nutná živnost mlékárenství (řemeslná živnost). (Hrbek, 2012)

Na Obrázku 6 jsou přehledně shrnuty konkrétní podmínky pro registraci, případně schválení.

Obrázek 6: Schéma podmínek pro rozhodnutí k registraci a schválení

Zdroj: (Průvodce sedláka veterinárně hygienickou legislativou, 2012)

2.5.5 Prodej faremní mléčné produkce

V této podkapitole jsou popsány náležitosti jednotlivých způsobů prodeje faremní produkce, obvyklé pro malé faremní mlékárny tak, aby vyhovovaly podmínkám zmírnění některých veterinárních požadavků dle vyhlášky č. 128/2009.

a) *Přímý prodej*

V případě, že zemědělský podnikatel prodává v místě výroby *malé množství* syrového, mlékárensky neošetřeného mléka a syrové smetany přímo spotřebiteli, přičemž za malé množství je považována obvyklá denní spotřeba mléka v domácnosti daného spotřebitele, nevyžaduje tento způsob prodeje registraci, případně schválení, stačí pouze *souhlas* Krajské veterinární správy (KVS).

Přímý prodej syrového mléka musí být prováděn v místnosti, která je oddělena od stájí, vybavena chladicím zařízením a ve které je na viditelném místě upozornění

„Syrové mléko, před použitím převařit“. Není-li toto mléko prodáno do 2 hodin od nadojení, musí být zchlazeno na 8°C a takto zchlazené prodáno do 24 hodin po nadojení.

b) Prodej prostřednictvím automatu

Prodává-li zemědělský podnikatel syrové mléko prostřednictvím prodejního automatu, musí být automat umístěn na území kraje, v němž se nachází chov zvířat, z něhož mléko pochází, nebo krajů sousedních. K této činnosti stačí pouze *souhlas* Krajské veterinární správy, která bude před jeho vydáním požadovat k nahlédnutí technickou dokumentaci k prodejnímu automatu, tento *automat* však musí být *registrován*. Další podmínkou je, aby mléko dodávané do prodejního automatu bylo dodáváno z maloobchodního zařízení chovatele zvířat, z nichž mléko pochází. Do automatu smí být (stejně jako v ostatních formách přímého prodeje) dodáno nejvýše 35 % zpracovávaného mléka. Dále je nutné doložit dokumentace o čištění a sanitaci, způsobu nakládání s vedlejšími živočišnými produkty a zajištění chladicího řetězce při prodeji v automatu. Dále nesmí chybět informace, že se jedná o syrové mléko, které je třeba před použitím převařit, a to umístěná na viditelném místě.

c) Prodej v maloobchodní prodejně

Pokud by chtěl farmář využít tento způsob odbytu, aniž by mu vznikla povinnost žádat KVS o schválení, musí dodržet následující limity. Musí být zemědělským podnikatelem, který denně zpracovává maximálně 500 litrů kravského, 100 litrů kozího nebo 50 litrů ovčího mléka a dodávané množství mléka a mléčných výrobků nesmí překročit týdně 35 % produkce zpracovaného mléka a výrobků z něj. V tomto případě se tedy jedná o *okrajovou a omezenou činnost na místní úrovni*, ke které se vztahuje *povinnost* zemědělského podnikatele být *registrován* u KVS (libovolné ostatní množství mléka může farmář dodat do mlékárny - rovněž vyžaduje *registraci* u KVS pro mléčnice). Dále platí podmínka, že produkce musí pocházet z maloobchodního zařízení tohoto chovatele.

d) Prodej na (farmářských) trzích

Pořádání trhů je dozorováno KVS a musí být schváleno obcí, přičemž zde platí následující (uvedeny pouze body zkoumané problematiky):

- Zemědělský podnikatel může prodávat produkty zvířat z vlastního chovu, které nebyly získány ve schváleném a registrovaném, popřípadě jen

registrovaném výrobním podniku, syrové mléko a smetanu pomocí prodejního automatu (automat musí mít souhlas KVS).

- Ostatní prodejci potravin a surovin živočišného původu musí zajistit, aby jimi prodávané potraviny a suroviny byly získány ve schváleném a registrovaném, popřípadě jen registrovaném podniku. Jejich povinností je udržovat je při stanovených teplotách 4 – 8 °C pro mléčné výrobky jiné než UHT, sterilované a sušené. Dále pak musí být k dispozici viditelná informace o jejím názvu, množství a datu použitelnosti nebo datu minimální trvanlivosti. Prodávající musí být vždy schopen na místě doložit původ produktů.
- Označení „domácí“ v názvu potraviny je nepřípustné.
- Prodávat potraviny s prošlou dobou použitelnosti je nepřípustné.
- Potraviny musí být po celou dobu uvádění do oběhu chráněny před jakoukoli kontaminací a před přímým vlivem klimatických podmínek.
- Všechny předměty a zařízení, které přicházejí přímo do styku s potravinami, musí být čisté a nesmí představovat nebezpečí kontaminace, dopravní prostředky a nádoby používané pro přepravu potravin musí být udržovány v čistotě a v dobrém stavu.
- Osoby manipulující s potravinami musí dodržovat požadavky na osobní hygienu a musí nosit čistý oděv.
- Potravinářské a jiné odpady musí být z prostor, kde se nacházejí potraviny, co nejrychleji odstraňovány, aby nedocházelo k jejich hromadění, a nesmí představovat přímý ani nepřímý zdroj kontaminace. (Farmářské trhy, 2006)

U všech forem prodeje musí mléko a syrová smetana, jakožto výrobky z nich, splňovat podmínky stanovené vyhláškou 299/2003 Sb., tedy, že musí pocházet od zdravých zvířat z hospodářství úředně prostého tuberkulózy, úředně prostého nebo prostého brucelózy, současně nesmí zvířata vykazovat žádné příznaky nakažlivého onemocnění přenosného mlékem na člověka. Povinnost zajistit laboratorní vyšetření mléka na přítomnost patogenních mikroorganismů vzniká zemědělskému podnikateli vždy při podávání žádosti o souhlas k prodeji u KVS, vždy při změně chovu zvířat a způsobu získávání, ošetřování a zpracovávání mléka, minimálně však jednou ročně.

2.5.6 Systém dozoru

Kontrolám, které provádějí *orgány veterinárního dozoru*, podléhají chovatelé a osoby, které vyrábějí, zpracovávají a uvádějí do oběhu živočišné produkty. Těmito orgány se rozumí Krajské veterinární správy, Městská veterinární správa v Praze a Státní veterinární správa, která působí na celém území České republiky. Tyto orgány dozorují především dodržování podmínek a požadavků stanovených veterinárním zákonem, jeho prováděcími právními předpisy, zvláštními právními předpisy (např. zákonem č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích, zákonem č.246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, zákonem č.154/2000 Sb., o šlechtění a plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat) a dále přímo použitelnými předpisy Evropských společenství. Zjistí-li tyto orgány nedostatky a osoby za ně odpovědné, jsou oprávněny projednat a podle potřeby uložit závaznými pokyny, jakým způsobem a v jaké lhůtě mají být zjištěné nedostatky odstraněny, a následně kontrolují jejich plnění. Budou-li zjištěna porušení uvedených právních předpisů, může být odpovědné osobě uložena pokuta až do výše 20 000,- Kč u fyzické osoby a až do výše 1 000 000,-Kč, jedná-li se o právnickou nebo podnikající fyzickou osobu.

Úřední *veterinární lékaři* orgánu veterinární správy mají rovněž řadu oprávnění pro výkon kontroly. Mezi taková zákonná oprávnění patří: vstup na pozemky a do provozních prostor, sloužících k činnosti kontrolovaných osob, vyžádání potřebných dokladů, vysvětlení, odběr vzorků v nezbytně nutném množství k laboratornímu vyšetření, ověření totožnosti kontrolovaných osob ad. Při výkonu své kontroly jsou však tito úřední veterinární lékaři povinni šetřit práva a právem chráněné zájmy kontrolovaných osob, zachovávat mlčenlivost, prokazovat svou totožnost a dále pořizovat protokol, popisující zjištěné skutečnosti.

2.5.7 Rozvoj faremních mlékáren v ČR

Za účelem objektivního posouzení současné situace, byla využita data z registru subjektů SVS se zaměřením pouze na zpracování mléka. Tabulka 19 udává meziroční změnu v počtu zpracovatelů mléka, kteří byli registrováni či schváleni, přičemž druhý sloupec uvádí změnu oproti roku 2010 a třetí sloupec uvádí změnu vázanou na data z roku 2011. V posledním sloupci je uveden celkový počet faremních zpracovatelů mléka platný ke dni 25. 4. 2013. Nutno poznamenat, že třetí řádek „*Zpracovatelé – mlékárny*“ zahrnuje pouze faremní zpracovatele (jsou současně v evidenci

zemědělského podnikatele) nikoliv průmyslové zpracovatele. Ze získaných údajů vyplývá, že celkový počet faremních zpracovatelů mléka roste. Hlavním důvodem je vyšší realizovaná cena takto finalizované produkce za současně dostatečně flexibilních legislativních předpisů v této oblasti.

Tabulka 19: Meziroční nárůst faremních zpracovatelů mléka

	2011	2012	Celkový stav k 25. 4. 2013
Zpracovatelé pro přímý prodej	26	26	64
Zpracovatelé - mlékárny	12	16	111

Zdroj: Vlastní šetření

3 Cíle a metodika

3.1 Cíl práce

Hlavní cíl

Hlavním cílem práce je za pomoci provedeného šetření zhodnotit aktuální situaci v oblasti faremního zpracování mléka s ohledem na cíl Společné zemědělské politiky po roce 2013, který je zaměřen na zvýšení efektivity produkce za účelem dosažení potravinové soběstačnosti.

Dílčí cíle

Dílčím cílem práce je zhodnotit současnou situaci na trhu faremních produktů z pohledu zpracovatele mléka, týkající se reálné možnosti odbytu jeho zpracované mléčné produkce. Dalším cílem je celkové zhodnocení situace v oblasti faremního zpracování a prodeje na základě komparace s výsledky průzkumu realizovaného u nezávislého kontrolního orgánu Státní veterinární správy.

Hypotézy

Tyto teoretické předpoklady vychází z medializovaných vyjádření a postojů zpracovatelů faremní mléčné produkce a s tím souvisejících logických vazeb na dodržování příslušných právních předpisů.

- *Přístup k malým faremním zpracovatelům mléka se ze strany kontrolního orgánu Státní veterinární správy od roku 2004 nezměnil.*
- *Farmáři, využívající jako jediný způsob prodeje prodej ze dvora, mají odbytové problémy.*
- *Dodržování platných legislativních požadavků, týkajících se vedení dokumentace, hygienických a technických požadavků, je pro farmáře náročné.*

3.2 Metodický postup

Základním výchozím bodem pro analýzu malých faremních provozů zaměřených na zpracování mléka a následný prodej mléčných výrobků, je rozbor dosavadní situace, a to na základě teoretického shrnutí v části literární rešerše, přičemž bylo nutné nejprve definovat základní pojmy tak, jak je uvádí platná legislativa.

Teoretická část poté navazuje popisem dosavadního vývoje v oblasti zemědělství, konkrétně v chovu hospodářských zvířat a mléčné produkce, tak aby významově příslušela tématu zkoumané problematiky, tedy se zaměřením na chov krav, ovcí a koz. Na tuto problematiku navazuje část, která se věnuje regulaci trhu s mlékem a s tím související obecný systém poskytování dotací v tomto sektoru. Dále je zde stručně charakterizován specifický způsob produkce, konkrétně v certifikovaném ekologickém zemědělství.

Následuje kapitola vymezující kvalitativní požadavky na mléko, a s tím související platné právní předpisy, jejichž význam je v podobě jakýchsi mantinelů, zajišťující bezpečnost potravin a tím i ochranu spotřebitele, přičemž jsou zde uváděny i standardy a postupy, které jsou nad rámec platné legislativy.

Poslední dvě kapitoly teoretické části se věnují charakteristice mlékárenského odvětví, přičemž poslední kapitola pak do hloubky specifikuje oblast malých faremních provozů, nejen z pohledu dosavadního vývoje a možností odbytu, nýbrž i legislativní stránku.

Po této metodické části následuje vlastní praktická část, která na základě provedených šetření analyzuje současný stav zpracování mléka v České republice. Začíná problematikou průmyslového zpracování mléka, přičemž informace o situaci v této oblasti za rok 2012 telefonicky poskytl pan Ing. Kopáček, CSc. (předseda Českomoravského svazu mlékárenského).

Dále navazuje analýza sektoru faremního zpracování mléka, která vychází z dotazníkového šetření u farmářů provedeného tzv. „*tváří v tvář*“, tedy realizovaného přímo na farmách. Toto šetření je doplněno o údaje, které na základě telefonické domluvy, zaslaly dvě farmářky elektronickou cestou. Všechny údaje od farmářů byly následně dohromady vyhodnoceny. Dotazník určený farmářům je součástí Přílohy 3. Pro účely tohoto šetření byli vybráni farmáři působící na území Jihočeského kraje

(dle územní klasifikace NUTS) tak, aby výsledky nebyly ovlivněny rozdílnými tržními podmínkami, z hlediska geografické segmentace, případně klimatickými podmínkami.

Další kapitola praktické části práce zaznamenává údaje získané od představitelky kontrolního orgánu Krajské veterinární správy pro Jihočeský kraj, paní MVDr. Skálové, jež na základě telefonické domluvy souhlasila s vyplněním příslušného dotazníku elektronickou cestou. Dotazník určený kontrolní osobě KVS je součástí Přílohy 4.

Údaje těchto šetření jsou pak vzájemně porovnány a uvedeny ve výsledném shrnutí, přičemž rozhodné části této komparace jsou využity pro vyhodnocení stanovených hypotéz.

Celkový obraz stávající situace v sektoru faremního zpracování mléka je výsledkem vzájemné syntézy teoretické a praktické části práce a odráží se tak v samotném závěru.

4 Analýza současné situace v oblasti zpracování mléka

4.1 Aktuální situace v mlékárenském průmyslu ČR

Za účelem vyhodnocení situace v oblasti průmyslového zpracování mléka za rok 2012 byl telefonicky osloven pan Ing. Kopáček, CSc., předseda Českomoravského svazu mlékárenského. Na základě poskytnutých informací o celkové průmyslově zpracované mléčné produkci v ČR, procentuálním zpracování mlékárnami a dalších vazbách byl sestaven žebříček největších průmyslových zpracovatelů mléka (z hlediska objemu). Objem zpracovaného mléka byl vypočten z výše definovaných hodnot. V roce 2012 činil celkový objem produkce mléka 2,7 mld. litrů mléka. V České republice se zpracovalo téměř 2,4 mld. litrů mléka. Zbytek se vyvezl ke zpracování do zahraničí (z 90 – ti % do Německa). Pořadí jednotlivých mlékáren je uvedeno v Tabulce 20. První místo patří tradičně jihočeské společnosti Madeta, a.s. Další mlékárny zaujímají stejné pořadí jako v roce 2011. Ke změně oproti roku 2011 došlo na osmé příčce, kterou v roce 2011 obsadila mlékárna NET Kralovice, spol. s.r.o. (v roce 2011 ukončila činnost). Na devátém místě se umístila společnost Danone, a.s., čímž se zařadila do TOP desítky.

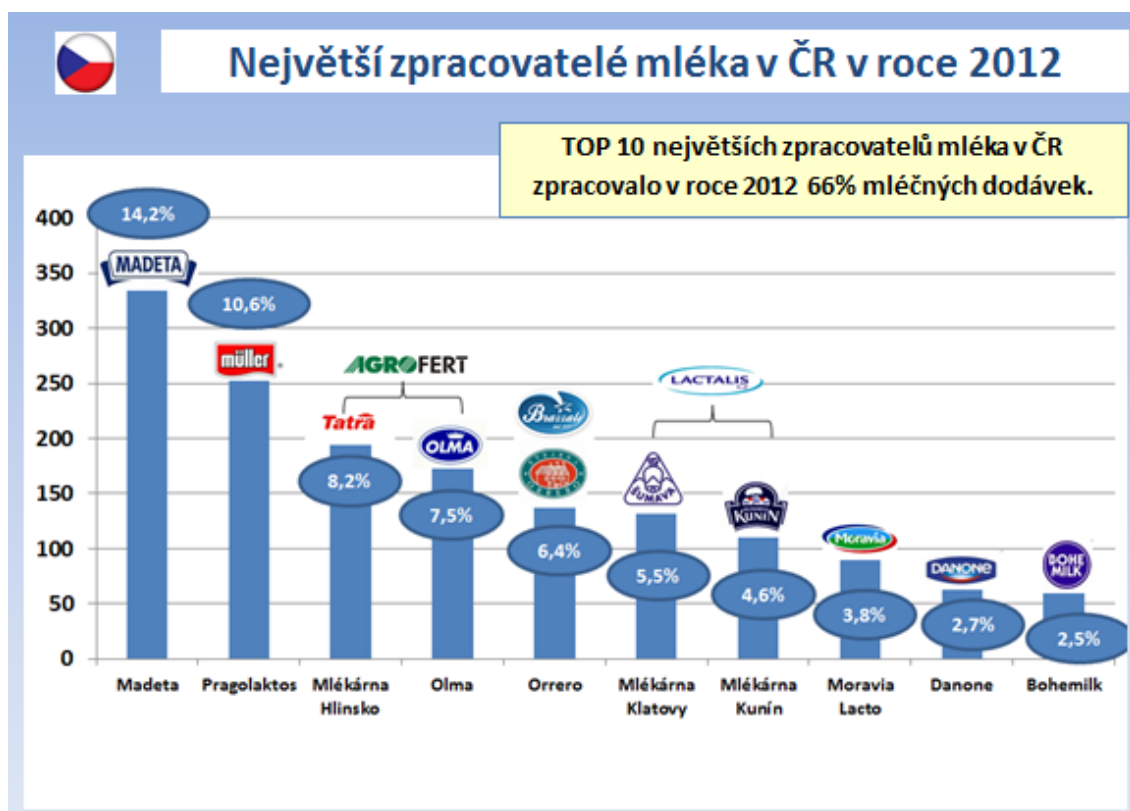
Tabulka 20: Top 10 největších zpracovatelů mléka v ČR

Rok 2012	Název	Objem zpracované produkce (v litrech)
1.	Madeta, a.s.	338 219 292
2.	Pragolaktos, a.s.	252 473 556
3.	Mlékárna Hlinsko, a.s.	195 309 732
4.	Olma, a.s.	178 636 950
5.	Orrero, a.s.	152 436 864
6.	Mlékárna Klatovy a.s.	131 000 430
7.	Mlékárna Kunín, a.s.	109 563 996
8.	Moravia Lacto, a.s.	90 509 388
9.	Danone, a.s.	64 309 302
10.	BOHEMILK, a.s.	59 545 650

Zdroj: Vlastní šetření

Procentuální hodnoty a vlastnické vazby jsou uvedeny na Obrázku 7. Pokud by se mělo pořadí stanovit na základě vlastnických vazeb, umístila by se na prvním místě společnost Agrofert Holding, a.s. s procentuálním podílem na zpracování mléka 15,7 %. Tato společnost má většinový podíl v mlékárně Olma, a.s. a Mlékárně Hlinsko, a.s. Mlékárna Pragolaktos, a.s., která patří německé společnosti Müller, nakoupila od producentů mléka 16,6 % celkové produkce, přičemž 10,6 % je zpracuje v ČR a 6 % je vyvezeno ke zpracování do Německa. Nejdynamičtější meziroční růst je zaznamenán u italské společnosti Brazzale, která má vlastnický podíl ve společnosti Orrero, a.s.

Obrázek 7: Největší zpracovatelé mléka v roce 2012

Zdroj: (Kopáček, Jiří, 2013)

V České republice je 35 mlékáren, které průmyslově zpracovávají mléko od českých producentů. Mlékárny umístěné v TOP 10 zpracovaly 66 % mléčných dodávek od českých producentů. TOP 20 mlékáren pak zpracuje 80 % mléčných dodávek. Zbývajících 15 mlékáren zpracuje 20 % celkových dodávek mléka.

Společnost Madeta, a.s. zrušila od 1. 4. 2013 svozy mléka od některých drobných zemědělců, což představuje snížení zpracované produkce o cca 2 %. Je pravděpodobné, že značná část zrušených dodávek se přesune do zahraničí. Majitel společnosti Madeta, a.s. uvažuje o spojení se společností Moravia Lacto, a.s., která patří do skupiny

INTERLACTO, spol. s.r.o. Tato skupina vlastní ještě mlékárnu BOHEMILK, a.s. a Mlékárnu Olešnice RMD. Tímto spojením by tak vznikl silný konkurent skupině Agrofert Holding, a.s.

4.2 Analýza současné situace faremních mlékáren v Jihočeském kraji

Jak již bylo naznačeno v kapitole 4.1, je zpracování mléčné produkce pomalu přesouváno do zahraničí, především do Německa. Farmáři, kteří dodávají mléko do mlékáren v tuzemsku, se tak stávají více závislí na odběru své produkce současným odběratelem. Tím se oslabuje vyjednávací síla producentů mléka. Důsledkem může být snižování výkupní ceny mléka. Farmáři, kteří svou produkci dále zpracovávají, nejsou tímto přímo ovlivněni, což jim dává možnost realizovat dostatečně vysoký zisk tak, aby provoz mlékárny zůstal rentabilní. Ačkoliv se na celkovém objemu zpracované produkce mléka jedná o zanedbatelný podíl, počet faremních zpracovatelů každoročně stoupá.

K výstižnému posouzení stavu faremních mlékáren na celém území Jihočeského kraje lze využít Tabulku 21, kde jsou přehledně srovnány údaje získané vlastním šetřením z evidence registrovaných subjektů u Státní veterinární správy, z evidence zemědělských podnikatelů a z evidence ekologických zemědělců.

Na území Jihočeského kraje působí v současnosti (duben 2013) celkem 12 registrovaných či schválených faremních zpracovatelů, přičemž šest z nich produkuje alespoň část své produkce v systému ekologického zemědělství (v Tabulce vyznačeni zeleně).

Sedm subjektů má registraci a schválení pro typ závodu - mlékárna, to znamená, že mohou bez omezení prodávat svou zpracovanou produkci další maloobchodní jednotce. Zbývajících pět subjektů má registraci na výrobu pro přímý prodej mléčných výrobků a mohou tedy svou zpracovanou produkci dodávat do maloobchodní jednotky pouze jako svou okrajovou a omezenou činnost na místní úrovni. Z uvedených adres vyplývá, že koncentrace farmářů je největší v okrese Prachatice (celkem 5) a v okrese Jindřichův Hradec.

Tabulka 21: Faremní zpracovatelé mléka na území Jihočeského kraje

	Adresa	Typ závodu
Biofarma - penzion Slunečná, Ing. Pavel Štěpánek	Slunečná 3, Želnava PSČ 384 51	mlékárna
Josef Ciboch	Vrcovice, Vrcovice PSČ 397 01	mlékárna
Ladislav Hošna	Vlčí Jámy, Lenora PSČ 384 51	mlékárna
Jakub Špatný - KOFA	Bílsko u Vodňan, Bílsko PSČ 387 73	mlékárna
Václav Fuka	Markvarec 13, Český Rudolec PSČ 380 01	mlékárna
Ekofarma Penikov	Stoječín 21, Český Rudolec PSČ 378 81	mlékárna
Sýrárna a bourárna Statek Horní Dvorce s.r.o.	Horní Dvorce 22, Zahrádky PSČ 378 53	mlékárna
Jaroslav Čítek	Makov u Jistebnice, Jistebnice PSČ 391 31	Výroba pro přímý prodej mléčných výrobků
Antonín Pichl	Borová Lada 7, Borová Lada PSČ 384 92	Výroba pro přímý prodej mléčných výrobků
Kozí farma Vladimír Kantůrek	Horní Vltavice 63, Horní Vltavice PSČ 384 51	Výroba pro přímý prodej mléčných výrobků
Rodinná farma Výrov s.r.o.	Výrov 21, Husinec PSČ 383 01	Výroba pro přímý prodej mléčných výrobků
Ing. Jan Kraus	Lomnice nad Lužnicí 227, Lomnice nad Lužnicí PSČ 378 16	Výroba pro přímý prodej mléčných výrobků

Zdroj: Vlastní šetření

Pokud by se měla nastítnit situace celkové tržní produkce mléka na zkoumaném území, bude opět využito evidence KVS, ze které vyplývá, že 41 subjektů je registrováno pro přímý prodej mléka ze dvora (nejedná se o mléko syrové) a 30 subjektů je evidováno pro přímý prodej syrového mléka ze dvora. Registrovaných

mléčných automatů je v současné době 15 na území celého Jihočeského kraje, přičemž se jedná o klesající trend.

4.3 Charakteristika vybraných faremních provozů

V této podkapitole budou charakterizovány farmy, které byly osobně navštíveny za účelem vyplnění dotazníku a pořízení fotodokumentace, jež je také součástí Přílohy 5. Údaje zjištěné na základě vyplnění dotazníku jsou uvedeny v kapitole 4.2.

4.3.1 Biofarma Slunečná

Obrázek 8: Stáj - Biofarma Slunečná

Zdroj: Vlastní fotodokumentace

Biofarma Slunečná se nachází na území Chráněné krajinné oblasti Šumava. Majitelem farmy je pan Ing. Štěpánek, který má současně s mlékárnou schválen i provoz jatek a bourárny. Součástí farmy je také pension s kapacitou osmi apartmánů (30 osob). Jelikož má tento způsob agroturistiky úspěch, rekonstruuje pan Štěpánek další budovu tak, aby mohla být ubytovací kapacita ještě rozšířena. Hosté mají během svého pobytu možnost využít služeb wellness, konkrétně vířivou koupel, solárium a saunu. Pro ubytované hosty jsou připravovány také snídaně, které se skládají převážně z vlastních bioproduktů. (Biofarma, 2013)

Podle výpisu LPIS hospodaří pan Štěpánek na půdě o celkové rozloze 45,79 ha. Toto hospodářství je registrováno v systému ekologického zemědělství, přičemž certifikaci udělila společnost Biokont CZ, s.r.o. Tato certifikace zahrnuje i mléčnou produkci. Ve smyslu ekologického zemědělství je brán zřetel na balení výrobků, neboť, jak uvedl pan Štěpánek, je při balení některých produktů využíváno vratných skleněných obalů.

Biofarma Slunečná má vlastní webové stránky, které jsou celkem pravidelně aktualizovány, co se týče sezónní nabídky. Využívané odbytové kanály faremní

produkce jsou: prodej ze dvora, obchod ve dvoře, farmářské trhy a specializovaná farmářská prodejna. Farma nabízí produkty z kravského, ovčího a kozího mléka.

Mlékárna i porážkové místo na farmě byly vybudovány s využitím finanční podpory z evropských fondů. Celková výše dotací, které pan Štěpánek čerpal, byla zjišťována z registru příjemců dotací (portál MZe, případně SZIF) a činí celkem 646 284 Kč od roku 2000.

Datum schválení provozu mlékárny je ze dne 21. 4. 2008. V evidenci zemědělského podnikatele je pro tuto farmu uvedeno zaměření zemědělské výroby:

- Rostlinná výroba v celém rozsahu.
- Živočišná výroba v celém rozsahu.
- Produkce chovných plemenných zvířat a využití jejich genetického materiálu.
- Výroba osiv a sadby, školkařských výpěstků a genetického materiálu rostlin.
- Úprava, zpracování a prodej vlastní produkce zemědělské výroby včetně výroby potravin z ní.
- Chov ryb, vodních živočichů a pěstování rostlin na vodní ploše na pozemcích vlastních, pronajatých nebo užívaných na základě jiného právního důvodu. (Evidence zemědělského podnikatele - detail a), 2013)

4.3.2 Farma Vlčí jámy

Obrázek 9: Prodejna na farmě Vlčí jámy

Zdroj: Vlastní fotodokumentace

Farma Vlčí jámy se nachází na rozhraní území Chráněné krajinné oblasti Šumava a Národního parku a podle výpisu LPIS zaujímá rozlohu 352,95 ha. Součástí hospodářství je obchod, kde jsou k dispozici informace o celkové nabídce. Zákazník si zde kromě mléčných výrobků může zakoupit také okurky, rajčata, kopr a další produkty rostlinné výroby, které jsou sezónně k dispozici. Farma nemá vlastní webové stránky, nicméně pro zákazníka je kontakt elektronickou cestou snadno vyhledatelný. Pro odbyt mléčné produkce využívá farma obchod ve dvoře, farmářské trhy, specializovanou prodejnu Náš GRUNT a prodejnu Jednoty, s. d. v Prachaticích. V případě zájmu zajišťuje paní Hošnová rozvoz přímo k zákazníkovi, samozřejmě je dostatečně velká objednávka.

Mléčná produkce je z kravského mléka a její sortiment je skutečně široký. Farma nabízí čerstvé sýry, jogurty, tvarohy, kysané nápoje a další, přičemž je zde rozmanitý výběr z hlediska použitých ochucovadel.

Farma je zaměřena na mléčnou produkci, o čemž svědčí i dostupné informace o čerpaných finančních podporách zaměřených na chov dojného skotu. Celková výše doposud čerpaných dotací činí 16 293 182 Kč (od roku 1998).

Při rozhovoru paní Hošnová uvedla, že jsou současně schválenými odběrateli mléka, což znamená, že ačkoliv svou denní produkcí naplňují podstatu malé faremní mlékárny (do 500 litrů), nevztahuje se na farmu zmírnění některých hygienických a veterinárních požadavků (vyhláška č. 128/2009 Sb.).

Provoz farmy Vlčí jámy (coby mlékárny) je registrován na pana Ladislava Hošnu od 1. 4. 2006. V evidenci zemědělského podnikatele je pro tuto farmu uvedeno zaměření zemědělské výroby:

- Rostlinná výroba v celém rozsahu.
- Živočišná výroba v celém rozsahu.
- Produkce chovných plemenných zvířat a využití jejich genetického materiálu.
- Úprava, zpracování a prodej vlastní produkce zemědělské výroby včetně výroby potravin z ní.
- Chov ryb, vodních živočichů a pěstování rostlin na vodní ploše na pozemcích vlastních, pronajatých nebo užívaných na základě jiného právního důvodu. (Evidence zemědělského podnikatele - detail b), 2013)

Farma Vlčí jámy má registrovanou vlastní ochrannou známku (Obrázek 8).

Obrázek 10: Ochranná známka farmy Vlčí jámy

Zdroj: (Mlékárna rodinné farmy Vlčí jámy, 2002)

4.3.3 Farma - Antonín Pichl

Obrázek 11: Ustájení- farma pana Pichla

Zdroj: Vlastní fotodokumentace

Pan Antonín Pichl má registraci pro přímý prodej mléka ze dvora a výrobu pro přímý prodej mléčných výrobků ze dvora od 13. 6. 2011. Prodej ze dvora je jediným využívaným odbytovým kanálem mléčné produkce.

V evidenci zemědělského podnikatele je pro tuto farmu uvedeno zaměření zemědělské výroby: rostlinná a živočišná výroba.

Farma, na které hospodaří pan Pichl, má rozlohu 106,73 ha a nachází se na území Národního parku Šumava. Certifikaci v systému ekologického zemědělství udělila společnost Biokont CZ, s.r.o. Certifikace se však vztahuje pouze na masnou produkci (masný skot plemene Hereford), nikoliv na mléčnou. O certifikaci pro mléčnou produkci pan Pichl neuvažuje, neboť celková produkce pochází ze dvou dojnic a z větší části je zkrmena hospodářskými zvířaty.

Farma má zavedenou vlastní webovou stránku, nejsou však zde informace týkající se mléčné produkce, což je vcelku pochopitelné vzhledem k malé produkci mléka.

Zpracování mléka je zaměřeno převážně na výrobu čerstvých sýrů, případně na výrobu tvarohu. Většinu sýrů paní Pichlová ochucuje směsí koření značky „Svět koření“. Obaly od těchto kořeníčích směsí si dále paní Pichlová uchovává

za účelem dostupnosti informací o složení pro případ, že má zákazník specifický požadavek (například z důvodu alergické reakce). Svůj tržní odbyt nachází farma především u turistů (převážně v období měsíce ledna a února) a příležitostně u místních obyvatel Borové Lady.

V souvislosti s mléčnou produkcí nebyla čerpána finanční podpora. Čerpání dotací je spojené s chovem skotu bez tržní produkce mléka. Celková výše podpor od roku 1998 činí 3 790 462 Kč.

4.3.4 Rodinná farma Výrov s.r.o.

Obrázek 12: Statek Rodinné farmy Výrov

Zdroj: Vlastní fotodokumentace

Rodinná farma Výrov s.r.o. se nachází 5 km severozápadně od Prachatic a hospodaří na 10 - ti hektarech půdy, se zaměřením na chov ovcí a koz. Zpracování mléčné produkce se týká pouze kozího mléka. V případě zájmu je možno na farmě zakoupit (cca od dubna do listopadu) syrové kozí mléko, sýry a jogurty, popřípadě využít návštěvu Farmářských trhů v nedalekých Chlumanech, kde paní Schmiedová rovněž nabízí své výrobky. Tato farma má vlastní webové stránky, které nabízejí aktuální informace o farmě a dostupných mléčných produktech.

Rodinná farma Výrov s.r.o. je registrována pro přímý prodej mléka ze dvora a výrobu pro přímý prodej mléčných výrobků ze dvora od 11. 9. 2012. Jednatelkou společnosti je paní Lucie Schmiedová.

Vzhledem ke krátké historii farmy není výše podpor tak velká jako u předešlých. Zatím byly čerpány dotace, týkající se chovu koz, ve výši 55 083,74 Kč.

V evidenci zemědělského podnikatele je pro tuto farmu uvedeno následující zaměření zemědělské výroby:

- Rostlinná výroba včetně chmelařství, ovocnářství, vinohradnictví a pěstování zeleniny, hub, okrasných rostlin, léčivých a aromatických rostlin, rostlin pro technické a energetické užití na pozemcích vlastních, pronajatých, nebo užívaných na základě jiného právního důvodu, popřípadě provozovaná bez pozemků.
- Živočišná výroba zahrnující chov hospodářských a jiných zvířat či živočichů za účelem získávání, zpracování a výroby živočišných produktů, chov hospodářských zvířat k tahu a chov sportovních a dostihových koní.
- Úprava, zpracování a prodej vlastní produkce zemědělské výroby.
- Hospodaření v lese, na pozemcích vlastních, pronajatých, nebo užívaných na základě jiného právního důvodu. (Evidence zemědělského podnikatele - detail c), 2013)

4.4 Výsledky šetření u vybraných faremních zpracovatelů

Dotazníkové šetření bylo provedeno za účelem zjištění produktového portfolia mléčných výrobků jednotlivých farem v souvislosti se spotřebitelskými preferencemi jednotlivých druhů mléčných výrobků. Jedním z podnětů bylo zjistit, zda má velikost farmy (a s tím spojený větší objem produkce mléka) vliv na šíři nabídky mléčných výrobků.

Dále byl průzkum zaměřen na využití odbytových kanálů, marketingových nástrojů a případných dotačních podpor.

V souvislosti s událostmi posledních let (kdy dle názoru mnohých farmářů byla nařízení č.852/2004, o hygieně potravin a nařízení č.853/2004, kterým se stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu, vykládána v České republice příliš ortodoxně) bylo dotazování zaměřeno také na nejvíce problematické aspekty platné legislativy v praxi a ochotu kontrolních osob přistupovat ke každému případu individuálně.

Na území Jihočeského kraje je registrováno, případně schváleno 12 faremních zpracovatelů mléčné produkce (za účelem větší přehlednosti bude dále používán pojem „farmář“ a bude upuštěno od genderového odlišení), z nichž byli osloveni ti, na něž bylo možno vyhledat aktuální telefonický kontakt prostřednictvím internetové sítě, tedy celkem 9. Z těchto devíti byli osloveni 4 farmáři se žádostí, zda by mohlo být dotazníkové šetření provedeno „tváří v tvář“, tedy coby součást návštěvy jejich farmy, s čímž všichni souhlasili. Zbývajících 5 farmářů bylo telefonicky požádáno o vyplnění dotazníku prostřednictvím internetu. Z těchto pěti pouze 2 farmáři zaslali vyplněný dotazník zpět se všemi vyplněnými údaji. Celkově tedy byla dosažena cca 67% -ní návratnost.

Otázka 1:

Kolik kusů hospodářských zvířat chováte pro jejich mléčnou užitkovost?

Zde farmáři uváděli počty chovaných zvířat dle druhu, tedy krávy, ovce, kozy. Z odpovědí vyplynulo následující: kombinovanou produkcí mléka, tedy kravského, kozího i ovčího, se zabývá pouze jeden farmář. Ostatní farmáři se zaměřují výhradně na mléko kravské (3 farmáři) nebo kozí (2 farmáři). Žádný z farmářů se nezabývá zpracováním pouze ovčího mléka. Konkrétní údaje o počtu chovaných kusů zvířat jsou uvedeny v Tabulce 22. Zeleně jsou odlišeni farmáři, kteří mají produkci mléka

certifikovanou v systému EZ. Modře jsou zvýrazněni ti farmáři, kteří mají certifikaci v určité oblasti zemědělství, nikoliv však na mléčnou produkci.

Tabulka 22: Počty kusů hospodářských zvířat (dojených) dle jednotlivých farem

	Krávy (dojené, ks)	Kozy (dojené, ks)	Ovce (dojené, ks)
Minimlékárna Čibochovi	25	X	X
Biofarma Slunečná	4	38	45
Rodinná farma Výrov	X	20	X
Kozí farma Bílsko	X	110	X
Antonín Pichl	2	X	X
Rodinná farma Vlčí jámy	120	X	X

Zdroj: Vlastní šetření

Otázka 2:

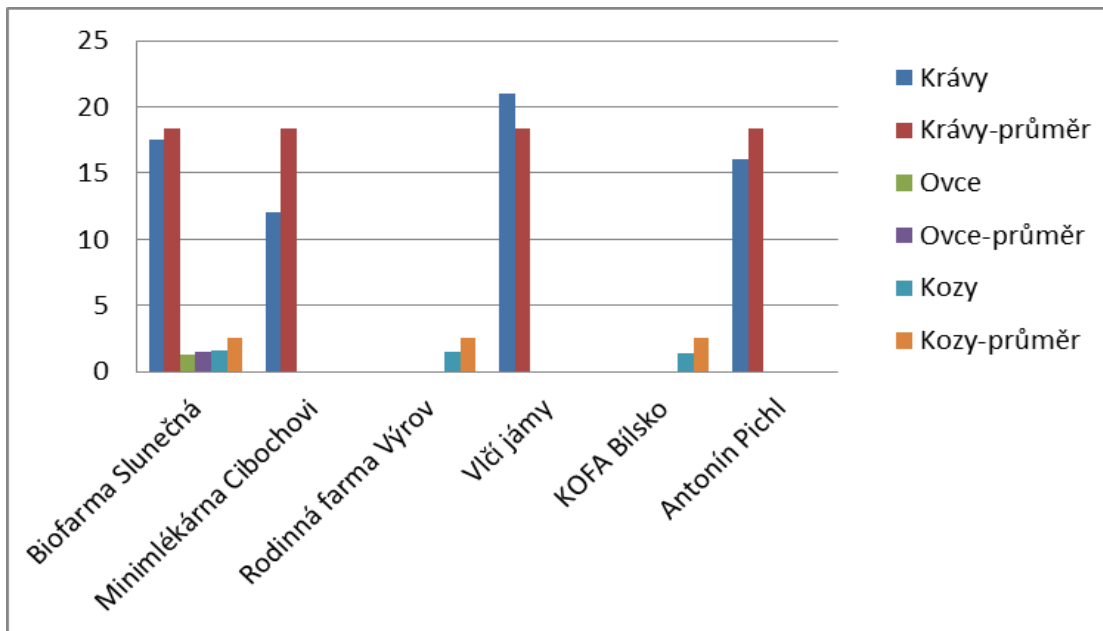
Jaká je Vaše průměrná denní produkce mléka? Jakou část z této produkce mléka dále zpracováváte?

Jak je uvedeno v části literární rešerše, průměrná denní dojivost krav činí v Jihočeském kraji 18,41 kg, průměrná denní dojivost koz 2,55 kg a průměrná dojivost ovcí 1,46 kg. Na základě těchto údajů lze jednoduše vyhodnotit, zda se produkce mléka na jednotlivých farmách pohybuje pod průměrem. Nutno poznamenat, že průměrná denní dojivost u koz a ovcí byla stanovena na základě podílu průměrné roční dojivosti a doby laktace (ovce-240dní, kozy-280dní), jedná se tedy o velice orientační údaj, neboť zde nejsou zahrnuty sezónní vlivy na produkci mléka a většina farmářů nedokázala přesný údaj průměrné denní dojivosti uvést. Přesto je toto srovnání patřičné alespoň z hlediska porovnání dojivosti v systému EZ a konvenčním způsobu chovu.

V Grafu 1 je přehledně zobrazena průměrná denní dojivost podle druhu zvířat na jednotlivých farmách. Skutečně výrazný je zde ukazatel denní dojivosti krav u farmy Vlčí jámy, což je dáno intenzivním způsobem chovu. U ostatních farem s chovem krav je znatelná vazba na EZ (především Minimlékárna Čibochovi), tedy hlavním cílem není produkce mléka, nýbrž přirozené prostředí a spokojenost zvířat.

Odpovědi na druhou část otázky byly až na výjimku téměř shodné, tedy že průměrně 90% produkce mléka je dále zpracováno. Výjimkou je farma pana Pichla, kde je zhruba 60% mléka určeného k prodeji dále zpracováváno.

Graf 1: Porovnání průměrné denní dojivosti zvířat dle farem

Zdroj: Vlastní šetření

Otázka 3:

Jakou část své celkové produkce průměrně prodáte? Uved'te, prosím, v procentech.

Průměrně je 90% celkové produkce mléka určeno k prodeji. Zbývajících 10% je zkrmeno hospodářskými zvířaty. Výjimku představuje farma pana Pichla, neboť mléčná produkce určená k prodeji tvoří cca polovinu celkově nadojeného mléka. Všichni farmáři uvedli, že produkce, která je určena k prodeji, je z 99% také prodána.

Otázka 4:

Určete, prosím, sortimentní strukturu Vaší mléčné produkce. Připojte, prosím, průměrné týdenní množství a % - ní podíl určený k prodeji.

Odpověď na tuto otázku byla pro farmáře poměrně složitá, neboť nedokázali (vzhledem k množství číselných údajů, které by museli vyhledávat) přesně určit průměrné množství zpracované produkce za týden, přičemž by se museli vzít údaje za rok vzhledem k sezónním výkyvům v produkci mléka. Pouze pan Pichl a paní Hošnová (Vlčí jámy) poskytli konkrétní číselné hodnoty prodeje za měsíc leden (pan Pichl i za únor). Zásadní ovšem bylo, že se během roku podíl jednotlivých výrobků

v sortimentní skladbě výrazně nemění. Jednotlivá zjištění jsou uvedena v Tabulce 23, kdy výrobky ve sloupcích představují základní nabídku. Výrobky, o které je zájem nepravidelný, nebyly zařazeny. Zkratka „PM“ ve druhém sloupci značí pasterované mléko. Tučně jsou vyznačeny položky, které zastávají největší podíl. Porovnáme-li údaje z této tabulky s údaji v Tabulce 22, lze vyhodnotit, že farmáři, chovající dojně krávy nabízejí širší sortiment, nežli ostatní. Vyjma farmy pana Pichla, což je zapříčiněno celkově nízkou produkcí mléka. Největší podíl jogurtu byl zaznamenán na třech farmách, na zbývajících třech farmách je zpracování mléka zaměřeno na výrobu čerstvého sýra. Čerstvý sýr má významný podíl na farmách s chovem koz.

Tabulka 23: Sortimentní struktura a procentní podíl výrobků

	PM	Jogurt	Tvaroh	Čerstvý sýr	Polotvrdý sýr	Uzený sýr
Mlékárna Cibochovi	6%	84,5%	7%	2%		0,5%
Biofarma Slunečná		30%-ovčí	19%-kravský 9%-kozí	26%-kozí 13%-kravský	3%	
Farma Výrov		1%		99%		
Kozí farma Bílsko			1%	99%		
Antonín Pichl	60%			40%		
Farma Vlčí jámy	5%	74%	11%	9,5%	0,5%	

Zdroj: Vlastní šetření

Otázka 5:

Přidáváte do některých Vašich produktů ochucující složky, např. ovoce, bylinky apod.? V případě kladné odpovědi uveďte prosím konkrétně, které produkty a čím ochucujete.

Všichni farmáři na tuto otázku odpověděli kladně. Z odpovědí vyplývá, že nejvíce používanou ochucující složkou při výrobě sýra je pažitka či směs bylinek. Jogurt je ochucován nejčastěji jahodovou složkou.

Otázka 6:

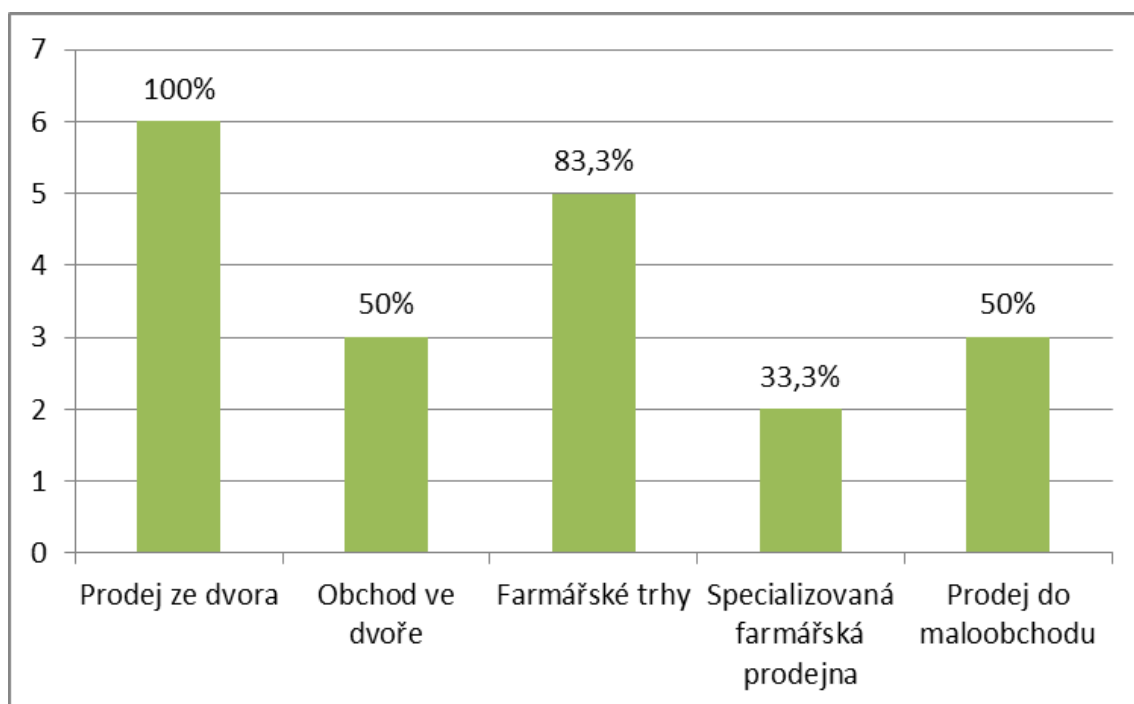
Jaké odbytové kanály využíváte pro prodej své produkce?

Jednalo se o zaškrťovací otázku, kde byly uvedeny tyto možnosti odbytu: prodej ze dvora, obchod ve dvoře, bedýnky, farmářské trhy, e-shop, mlékomat, prodej do maloobchodu, specializovaná farmářská prodejna a prodej velkooběrateli. Graf 2

zachycuje procentuální zastoupení jednotlivých odbytových kanálů z hlediska jejich využívání.

Největší zastoupení měl prodej ze dvora, především z důvodu nízké časové náročnosti a úspory nákladů na rozvoz. Tento způsob prodeje je realizován všemi farmáři. Pět farmářů se pravidelně účastní farmářských trhů (83,3%). Nejčastěji uváděli farmáři trhy konající se v Chlumanech. Prodej do maloobchodu realizují 3 farmáři (50%): farma Vlčí jámy, KOFA Bílsko a Minimlékárna Cíbohovi. Čtyři farmáři uvedli, že při volbě tohoto způsobu prodeje byl na ně vyvíjen tlak na poskytnutí slevy ze strany maloobchodu. Nejmenší zastoupení (coby využívaný odbytový kanál) měl prodej do specializované farmářské prodejny. Tento způsob využívají dva farmáři (33,3%).

Graf 2: Využívané odbytové kanály

Zdroj: Vlastní šetření

Otázka 7:

Jaký způsob prodeje preferujete (z pohledu tržeb, časové a pracovní náročnosti)?

Odpověď na tuto otázku byla v podstatě naznačena v předešlé otázce, tedy nejvíce preferovaný je prodej ze dvora, a to z důvodu většího rozpětí ziskové marže a nižším nákladům na dopravu výrobků určených k odbytu jinými kanály.

Otázka 8:

Shledáváte Vámi využívaný/é způsob/y prodeje dostatečně rentabilním/i? Co byste v oblasti prodeje rádi změnili? Kde/ komu byste své výrobky rádi prodávali?

Většina farmářů (5) odpověděla na tuto otázku kladně, a zároveň naznačili, že v této oblasti je potenciál odbytu dostatečně uspokojivý. Pouze paní Cibochová uvedla, že využívané způsoby prodeje neshledává dostatečně rentabilními (prodej ze dvora, farmářské trhy, prodej do maloobchodu). Zároveň uvedla, že své produkty by nejraději prodávali sami, neboť jde o přímý kontakt se zákazníkem, a nevznikají pak různá nedorozumění.

Otázka 9:

Pokuste se ohodnotit Vaši produkci z hlediska spotřebitelských preferencí. Využijte, prosím, hodnocení 1-5 (1- nejméně poptávané produkty, 5- velice oblíbené produkty)

Zde všichni farmáři u svých výrobků uvedli hodnotu 5, tedy, že všechny produkty, které nabízejí, jsou spotřebiteli velice oblíbeny.

Otázka 10:

Využil/a jste nebo využíváte dotační podporu, související s Vaší produkcí? Uved'te, prosím, konkrétní dotační tituly (programy) a účel čerpání dotace.

Vzhledem k nedostatečné vypovídací schopnosti některých odpovědí bylo využito informací z registru příjemců dotací (dostupný na Portálu farmáře), kde však není blíže specifikován účel dotace. Všichni farmáři využili dotační podpory například z PGRLF (dotace na strojní zařízení) a EZZF (přímé platby). Využití dotací souvisejících s mléčnou produkcí, případně zpracováním mléka je uvedeno v Tabulce 24, z níž vyplývá, že tyto dotace čerpalo pět farmářů.

Tabulka 24: Využití dotačních fondů dle jednotlivých farem

	Čerpání dotací
Minimlékárna Cíbochovi	Program rozvoje venkova- dotace na výstavbu mlékárny
Biofarma Slunečná	EAFRD - výstavba mlékárny
Rodinná farma Výrov	EAFRD - Program rozvoje venkova (chov koz)
Kozí farma Bílsko	Chov ovcí a koz, rekonstrukce budov, technika, zavádění systému HACCP
Antonín Pichl	
Rodinná farma Vlčí jámy	Podpora na chov dojných krav (před 2004)

Zdroj: Vlastní šetření

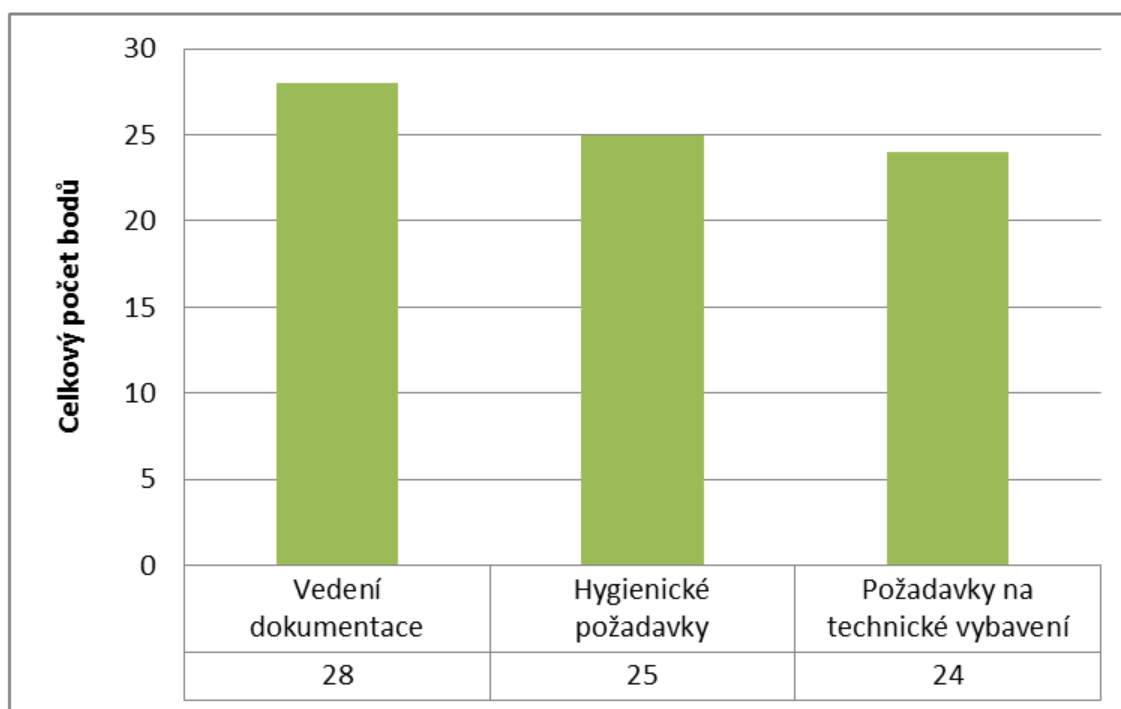
Otázka 11:

Činnost, kterou se zabýváte, je vázána na dodržování platné legislativy. Určete, prosím, v čem shledáváte největší problémy či úskalí související s jejím dodržováním. Ohodnoťte na škále 1 – 5 (1- velmi omezující, náročné, 5- neomezující, nenáročné).

Otázka se týkala konkrétně vedení dokumentace, hygienických požadavků a požadavků na technické vybavení. Jelikož by u této otázky a otázky 13 nebylo z pochopitelných důvodů příliš vhodné uvádět konkrétní bodové hodnoty, které farmáři přidělovali, bylo přistoupeno k hodnocení na základě celkového součtu přidělených bodů a jeho následné přiřazení k příslušnému bodovému intervalu takto: celkový možný počet bodů každého parametru činí 30 bodů a intervaly jsou následující: 1 - 5 bodů (velmi náročné), 6 - 10 bodů (náročné), 11 - 15 bodů (spíše náročné), 16 - 20 bodů (spíše nenáročné), 21 - 25 bodů (nenáročné), 26 - 30 bodů (absolutně nenáročné).

Z grafu 3 vyplývá, že celkově není náročné vedení dokumentace (28 bodů). Dodržování hygienických požadavků a požadavky na technické vybavení jsou pak v porovnání náročné o trochu více.

Graf 3: Vnímání náročnosti dodržování legislativních požadavků

Zdroj: Vlastní šetření

Otázka 12:

Jste registrován/a v systému ekologického zemědělství? Vnímáte to jako přínos? Pokud ano, v jakém ohledu?

Mléčnou produkci mají v systému ekologického zemědělství registrovány dvě farmy: Biofarma Slunečná (pan Štěpánek) a KOFA Bílsko (paní Špatná), přičemž oba farmáři uvedli, že to vnímají jako přínos. Z ekonomického hlediska jde podle pana Štěpánka o větší zájem spotřebitelů o certifikované produkty, pokud nakupují faremní produkci.

Paní Cibochová poznamenala, že jako přínos to vnímá pouze s ohledem k přírodě (certifikaci EZ má na ornou půdu), neboť legislativa je v případě dobytka dosti omezující. Dále se vyjádřila, že prakticky systému EZ vyhovují, ale certifikace a kontroly s ní spojené jsou příliš náročné.

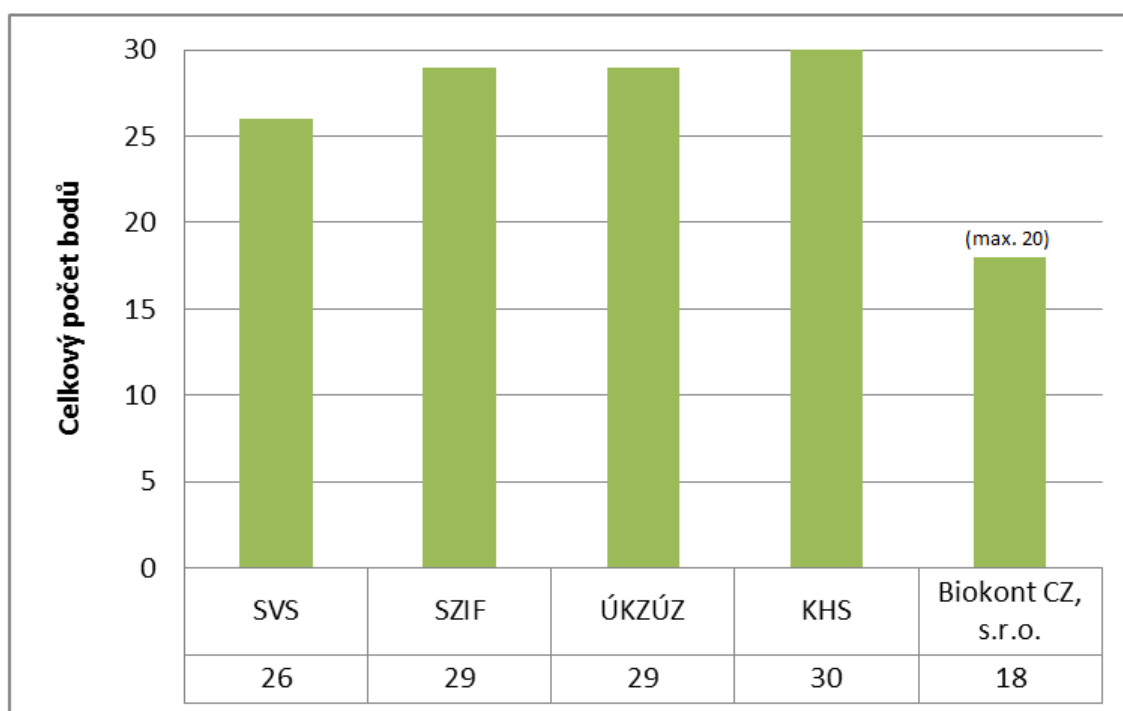
Otázka 13:

Vyberte a ohodnoťte, prosím, komunikaci a případné řešení problémů s dozorovými (kontrolními) orgány? Využijte hodnocení 1-5 (1- velmi problematická, 5- bezproblémová).

Tato otázka bude hodnocena stejným způsobem, jako tomu bylo u otázky 11. Výsledky jsou uvedeny v Grafu 4. Nutno poznamenat, že co se týče kontroly EZ,

hodnotili komunikaci s kontrolním orgánem všichni, kterých se tato kontrola v nějaké oblasti produkce týká, dohromady čtyři farmáři (pan Pichl, pan Štěpánek, paní Špatná, paní Cíbochová), přičemž všichni jsou certifikováni společností Biokont CZ, s.r.o., v tomto případě mohlo být tedy dosaženo maximálně 20- ti bodů. Výsledné celkové bodové hodnocení je velice pozitivní pro všechny zmíněné kontrolní orgány. Srovnáme-li jednotlivé orgány mezi sebou (vyjma Biokont CZ, s.r.o.), nejmenší počet bodů byl přidělen kontrolním orgánům státní veterinární správy.

Graf 4: Hodnocení komunikace s kontrolními orgány

Zdroj: Vlastní šetření

Otázka 14:

Jaké marketingové nástroje využíváte? (letáčky, tištěné recepty, články v novinách, časopisech apod.)

U této otázky odpovídali téměř všichni farmáři podobně, tedy nejvíce využívají letáčků, vlastních internetových stránek. Pan Štěpánek má certifikaci pro maso a mléko pod značkou „ŠUMAVA – originální produkt®“. Farma Vlčí jámy získala pro své výrobky ocenění „Chutná hezky. Jihočesky“.

4.5 Výsledky šetření u Krajské veterinární správy

Za účelem posouzení situace v odvětví faremního zpracování mléka, bylo zapotřebí zjistit, jaký je pohled na tuto problematiku i ze strany dozorového orgánu. Z tohoto důvodu byla oslovena paní MVDr. Skálová z Krajské veterinární správy Jihočeského kraje a požádána o krátký rozhovor. Paní Skálová ochotně souhlasila, avšak upozornila, že by bylo vhodné zjistit stanovisko i dalších osob KVS, tudíž bylo šetření provedeno na základě elektronicky zasláného dotazníku. Odpovědi paní Skálové jsou uvedeny v uvozovkách.

Otázka 1:

Jaké jsou nejčastější zjištěné nedostatky a problémy faremních provozů, jenž jsou zaměřeny na produkci a zpracování mléka?

a) *„Kontroly organoleptických vlastností mléka, následné vyšetřování stáda při zvýšených PSB nad 200 tis.“ (PSB- počet somatických buněk).*

b) *„Evidence léčení mastitid vzhledem k prevenci RIL.“*

(RIL- rezidua inhibičních látek).

c) *„Stavebně hygienický stav stájí a dojíren vzhledem k zastaralosti stavebního fondu stájí.“*

Otázka 2:

Jak byste ohodnotila závažnost těchto nedostatků? (Dají se vyřešit na místě nebo je k nápravě zapotřebí více času?)

„Kromě bodu c) na místě“.

Otázka 3:

Domníváte se, že jsou farmáři v této oblasti dostatečně uvědoměli, co se týče znalostí a dodržování nastavených legislativních požadavků?

„Ne všichni, je potřeba neustálé prověřování a odborně legislativní činnost. Hodnoty zdravotní nezávadnosti mléka znají.“

Otázka 4:

V roce 2004 vešlo v platnost nařízení (EU) č.852/2004, o hygieně potravin a nařízení č.853/2004, kterým se stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného

původu. V této souvislosti se začaly ozývat názory ze strany farmářů, že je v České republice aplikován příliš ortodoxní výklad zmíněných nařízení. V současnosti je ovšem situace (z pohledu farmářů) lepší.

Máte pocit, že by ze strany kontrolních osob došlo k nějaké změně v komunikaci s farmáři, případně k větší snaze kontrolních osob řešit problémy individuálně?

„Ano.“

Otázka 5:

Před pár lety se začaly přes média častěji objevovat informace o nevhodnosti syrového mléka k přímé konzumaci.

Myslíte si, že takové informace mohly vyvolat pokles spotřebitelských preferencí, co se týče mléka z automatu, a tím nepřímo zapříčinit snižování počtu automatů na mléko?

„Pokles množství prodeje mléka odráží ekonomickou situaci u obyvatelstva a nevhodné umístění automatů u marketů, kde lze koupit mléko za nižší ceny a syrové mléko nelze nakoupit jednorázově ve větším množství bez následného převaření.“

Otázka 6:

Jaké jsou, podle Vás, další příčiny poklesu počtu automatů na mléko?

- „Po roce provozu zvýšení cen o 3 – 5 Kč za 1 litr.“
- „Vysoké provozní náklady, zejména v přepravě mléka do automatu a neprodaného zpět již jako mléka ke zkrmení (do 24 hod), vzhledem k množstvím denního odprodeje.“
- „Vysoké provozní náklady (nájem ploch, kde je MA umístěn).“
- „Náklady na laboratorní vyšetření mléka.“

4.6 Shrnutí výsledků šetření a vyhodnocení hypotéz

Provedené dotazníkové šetření poukazuje na některé významné skutečnosti, které budou v této kapitole shrnuty.

Bylo dotázáno celkem šest faremních zpracovatelů mléka. Největším faremním producentem a současně zpracovatelem je farma Vlčí jámy, která při celkové počtu cca 120 dojnic, pocházejících z konvenčního chovu, dosahuje také největší dojivosti v porovnání s ostatními farmáři. Možnosti odbytu tak mohou být v porovnání s ostatními lépe využívány, a to nejen vzhledem ke kapacitě, nýbrž i z pohledu nabízeného produktového portfolia, které je opravdu široké. Další významný potenciál pak představuje produkce farmy pana Ing. Štěpánka, který se specializuje na produkci v systému EZ, což pro některé spotřebitele představuje vyšší přidanou hodnotu. Tyto dvě farmy tedy využívají nejvíce různých forem odbytu.

Nejpreferovanější způsob odbytu je jednoznačně přímý prodej ze dvora, který je také nejméně nákladný. Druhým nejvíce využívaným způsobem je prodej na farmářských trzích. Nejméně využívaným je zprostředkovaný prodej do maloobchodu, neboť jsou při vyjednávání ceny tlačeny dolů a pro většinu farmářů, kteří by kapacitně dostačovali, je tak nerentabilní.

Nejvíce se farmáři zaměřují na výrobu jogurtu a sýra, přičemž všichni část své produkce ochucují.

Všichni farmáři uvedli, že nemají problém s odbytem zpracované produkce, bez ohledu na to, zda používají více kanálů nebo pouze přímý prodej ze dvora. Na základě tohoto zjištění lze vyvrátit hypotézu, že *farmáři, využívající jako jediný způsob prodeje prodej ze dvora, mají odbytové problémy*. Čtyři ze šesti farmářů spontánně uvedli, že poptávka po jejich mléčné produkci převyšuje nabídku. Z toho vyplývá, že faremní finalizace mléčné produkce není dostatečná.

Všichni farmáři jsou nebo byli příjemci některé dotační podpory, tedy základní přehled v této oblasti mají všichni.

Odpovědi farmářů, týkající se komunikace s dozorovými orgány byly porovnány s odpovědí paní MVDr. Skálové, která vyjádřila přesvědčení, že se komunikace s farmáři ze strany KVS změnila, ve smyslu individuálního přístupu. Na základě tohoto porovnání lze vyvrátit hypotézu, že se *přístup k malým faremním zpracovatelům mléka ze strany kontrolního orgánu Státní veterinární správy od roku 2004 nezměnil*.

V případě prodeje syrového mléka přes mléčné automaty je stávající situace komplikovanější. Tento způsob odbytu má klesající trend. Příčinou může být nevhodný způsob medializace některých vyjádření SVS o rizicích přímé konzumace syrového mléka, neboť nebyl dán prostor pro porovnání kvalitativních vlastností v případě, že spotřebitel provádí pasteraci mléka v domácnosti. Domácí pasterace mléka byla v médiích hodnocena jako obtížná a takto upravené mléko jako méně kvalitní. Spotřebitelé tak mohli reagovat snížením poptávky po syrovém mléce.

Rovněž lze vyvrátit hypotézu, že *do držování platných legislativních požadavků, týkajících se vedení dokumentace, hygienických a technických požadavků, je pro farmáře náročné*. Celkové bodové hodnocení jednotlivých aspektů bylo dostatečně vysoké.

Výsledky, týkající se využívání marketingových nástrojů, však byly celkem slabé, neboť tyto kapacity nejsou dostatečně využity, např. v podobě funkčních a aktualizovaných webových stránek. Je zde však spatřována přímá úměra mezi velikostí produkce a využitím marketingových nástrojů.

Slovo autorky

Ačkoliv není běžné takto oficiálně projevovat v diplomové práci osobní postoje, dovolím si v této části osobní zhodnocení celkového přístupu farmářů a paní MVDr. Skálové. Tyto osobní postřehy vnímám jako pomocný argument při celkovém hodnocení stávající situace v tomto odvětví.

Jakožto primárně nezávislá osoba, která má v této oblasti pouze zanedbatelné praktické zkušenosti, jsem se vydala navštívit vybrané farmářky a farmáře s mírnou obavou, zda mou přítomnost nebudou vnímat jako zásah do soukromí, popřípadě abych jim nenavodila pocit, že jsou kontrolovanou osobou (příčiny této obavy nemohu objektivně posoudit).

První farma, kterou jsem navštívila, byla Biofarma-Slunečná, kde mne přivítal pan Ing. Štěpánek a ochotně zavedl ukázat stáj se zvířaty, která by z mého pohledu nejspíš splňovala i požadavky na ubytování hostů (myšleno s nadsázkou), pokud by se pan Štěpánek rozhodl podnikat např. v oblasti netradičních zážitků.

Další na trase byla farma Vlčí jámy, kde jsem měla domluvenou schůzku s paní Hošnovou, kterou jsem zastihla na prodejně, jež je součástí statku. Přestože svou produkcí zapadá tato farma do definice malé faremní mlékárny, jedná se o poměrně velkou farmu, což dokládalo i pracovní nasazení paní Hošnové, která byla nucena v průběhu dotazování řešit nastalé provozní situace ve zpracovně či v balárně. Přesto byla paní Hošnová ochotná věnovat mi čas a poskytnout mi potřebné materiály.

Pan Pichl byl na zvolené trase třetím navštíveným farmářem, a jelikož neměl příliš dobré zkušenosti s předchozími žadateli o průzkum, předpokládala jsem, že zde bude dotazování poněkud problematictější. Proto jsem byla nesmírně mile překvapena, když mne manželé Pichlovi pozvali do svého domu a nabídli mi pohoštění v podobě ochutnávky jejich čerstvého sýra. Jelikož čerstvé sýry pro mě nepředstavovaly do té doby chuťový zážitek, který bych ráda opakovala, vzala jsem spíše ze slušnosti první sousto do úst, po chvíli další (už ne ze slušnosti), a to byl druhý moment, kdy jsem si uvědomila, že faremní produkce má smysl. (První nastal, když mi kamarádka přivezla ochutnat tvarohy a jogurty z farmy Vlčí jámy.)

Poslední navštívenou farmářkou byla paní Schmiedová z rodinné farmy Výrov. Paní Schmiedová mi ochotně ukázala své hospodářství a velice přirozeně diskutovala o mnoha různých souvislostech a problémech v této oblasti.

Příjemný dojem z celého průzkumu završila i komunikace s paní MVDr. Skálovou, která k mým požadavkům a dotazům přistupovala velice vstřícně.

5 Závěr

Česká republika má hlubokou zemědělskou tradici. Po roce 1989, kdy byla centrálně plánovaná ekonomika transformována na tržní ekonomiku, byl umožněn rozvoj malých zemědělců. V současném ekonomickém systému mohou producenti a zpracovatelé rostlinné

i živočišné produkce uvádět své výrobky na trh při dodržení legislativních předpisů. Nelze opomenout ani mimoprodukční funkci zemědělství (jež je spjata s rozvojem zemědělství), neboť přináší společnosti pozitivní externality, například prostor pro životní prostředí a rekreační potenciál.

Vstupem České republiky do Evropské unie v roce 2004 byly zaregistrovány změny. Snížila se přidaná hodnota prvovýroby a produkce se zaměřila na méně náročné způsoby živočišné produkce. Zvýšil se vývoz suroviny kravského mléka do zahraničí (především do Německa), čímž se značně oslabuje zpracovatelský průmysl v České republice a to i přesto, že ze strany Evropské unie je podporován růst efektivnosti produkce za účelem zajištění potravní soběstačnosti.

V souvislosti s vývojem sektoru průmyslového zpracování mléka je velice aktuální zaměřit se na růst kapacit faremních zpracovatelů produkce. Dostatečné územní pokrytí faremními zpracovateli by zajišťovalo alespoň základní lokální soběstačnost. Zvýšení faremní finalizace produkce by bylo přínosem pro farmáře i pro celou společnost. Faremní zpracovatel by nebyl závislý na odběratelích suroviny, a tím by mohl realizovat vyšší zisk a společnost by mohla využívat všech kladů šetrného zacházení s přírodou (o organoleptických vlastnostech této produkce nemluvě).

Podmínky pro růst sektoru faremního zpracování mléka byly v práci podrobně rozebrány. Legislativní požadavky, které působí jako základní mantinely, nejsou z pohledu farmářů náročné. Problematické je však nastavení systému čerpání dotací, které farmáře dostatečně nemotivuje k faremní finalizaci produkce. Což ovlivňuje i míru využití odbytových kanálů. Mnozí z farmářů dostatečně neinformují spotřebitele o své produkci, neboť poptávka spotřebitelů je tak vysoká, že ji farmáři nemohou kapacitně uspokojit. Farmáři nacházejí mnohdy rentabilnější způsoby obživy, které nejsou tolik náročné na přidávání hodnoty. Co se týče dostupnosti strojního vybavení a zařízení pro malé faremní mlékárny, je situace poměrně příznivá. Mnoho dodavatelů

nabízí pastery, chladičí zařízení, skupinový balící box a další potřebné vybavení, které svým objemem vyhovuje menším kapacitám faremních zpracovatelů mléka. Na trhu je dostupná i tzv. minimlékárna, která je stavěna přímo na míru individuálním potřebám faremního producenta mléka. Na pořízení těchto zařízení lze využít dotací z fondu EU.

Tímto zhodnocením aktuální situace byly naplněny hlavní i dílčí cíle práce. Na základě všech zjištění a vzájemných souvislostí by bylo vhodné více motivovat malé faremní producenty, aby svou produkci také zpracovávali. Základním kamenem, který stojí v cestě, může být ne zcela vhodně zvolený způsob vyplácení dotací.

Summary

After 2004, when had entered into force of Regulation (EC) No. 852/2004 about the hygiene of foodstuffs and Regulation No. 853/2004, laying down specific hygiene rules for food of animal origin, came a wave of indignation from among of farm processed producers, who were enforce mitigation the requirements on small installations, because too orthodox interpretation of these regulations (although this already had include the principle of flexibility), could be liquidating character for many small farmers. This was initiated by the adoption of Decree No. 128/2009, which specified problematic areas of these Regulations, in terms of defining specific values for the identification small farms.

It also opened a problem with the communications authority of the State Veterinary Administration. The above problem strict interpretation adopted by regulation has been named, as an unwillingness to control people, to address problems individually. Based on the investigation, revealed that at present there has been a significant progress in this area, although there is by certain farmers to specific mistakes admits MVDr. Skálová, from the Regional Veterinary Administration that the communication, in recent years by the KVS, had really changed. Regarding the sales problems that could have farmers uses as few yard sale, they are not detected, even though they are not sufficiently utilized marketing tools.

The overall situation in the sector appears to be stabilized and this is felt at the behavior of individual farmers. However, the question remains to, how much does the situation will change after the abolition of milk quotas in 2015, it ceases to be market for milk on both sides regulated.

Keywords

Small dairy farm

Milk producer

Legislation in force

Farm production

Dairy cow

Sheep

Goat

Použité zdroje

Analýza podpor pro dojně krávy 2010. *Agroweb* [online]. 14.5.2010 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: http://www.agroweb.cz/Analyza-podpor-pro-dojne-kravy2010__s583x46274.html

Biobedýnky aneb podporujme svého sedláka. *Bio-bedýnky.cz* [online]. 2008 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.bio-bedynky.cz/>

Biofarma. *Www.biofarma-slunecna.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: http://www.biofarma-slunecna.cz/1_bio.html

Bio-info. *Bio-info.cz* [online]. 2010 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.bio-info.cz/zpravy/prave-se-stalo-nove-biologo-eu-zverejneno>

Biopotraviny. *EAgri: Zemědělství* [online]. 2011 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/biopotraviny/>

BULLETIN ÚZEI. *Www.uzei.cz* [online]. 2011 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.uzei.cz/left-menu/publikacni-cinnost/bulletin-uzei/2011/bu1112.pdf>

Certifikační orgán CSQ-CERT. *Csq-cert* [online]. 2005 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: http://www.csq-cert.cz/CertifikaceSystemu/gg_uvod.aspx

DLOUHÝ, Josef a Jiří URBAN. *Ekologické zemědělství bez mýtů* [online]. Olomouc, 2011 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: http://www.bioinstitut.cz/documents/myty_EZ_final.pdf

Evidence zemědělského podnikatele - detail a). *EAgri.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/app/SZR/EZP/ezpPortal/Detail/70936668>

Evidence zemědělského podnikatele - detail b). *EAgri.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/app/SZR/EZP/ezpPortal/Detail/47261099zpPortal/Detail/70936668>

Evidence zemědělského podnikatele - detail c). *EAgri.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/app/SZR/EZP/ezpPortal/Detail/26065762>

Farmářské trhy. Státní veterinární správa [online]. 2006, 31.07.2012 [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: <http://www.svscr.cz/index.php?basket=-5272998&sid=4odhc5cisa0u6ac2cegde4ed64&art=4877>.

Farmářské trhy s větší garancí kvality zboží. Asociace soukromého zemědělství ČR [online]. 21. 9. 2012 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.asz.cz/redakce/index.php?lanG=cs&xsekce=6068&clanek=69033>

GLOBALG.A.P. History. GLOBALG.A.P. [online]. 2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: http://www.globalgap.org/uk_en/who-we-are/history/

GRIEGER, C. a J. HOLEC. Hygiena mlieka a mliečnych výrobkov. Bratislava: Príroda, 1990. ISBN 80-07-00253-7.

HACCP pro prodej potravin. Programování Analýza Poradenství [online]. 2005 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.haccpservis.cz/prodej.htm>

Historie společné zemědělské politiky. BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export [online]. 22.5.2009 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/historie-spolecne-zemedelske-politiky-5146.html>

HOMOLKA, Petr a Veronika KOUKOLOVÁ. Ekologické zemědělství: produkce zdravých a bezpečných krmiv. In: Vědecký výbor výživy zvířat [online]. září 2012 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.vuzv.cz/sites/File/vybor/Ekologicke%20zemedelstvi.pdf>

HRBEK, I. Nové přístupy k faremnímu zpracování mléka [online]. 2012 [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: <http://www.bio-mleko.cz/soubory/nove-pristupy-k-faremnimu-zpracovani-haccp-a-dalsi.pdf>.

Komoditní karta mléko duben 2013. In: Mléko a mléčné výrobky [online]. 12.4.2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/zivocisne-komodity/mleko-a-mlecne-vyrobky/>

KOPÁČEK, Jiří. Situace na trhu s mlékem. neuveđeno, 11.04.2013.

Malý úvod do eko chovu HZ. Zootechnika.cz [online]. 13.11.2009 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.zootechnika.cz/clanky/ekologicke-zemedelstvi/chov-prezvykavcu-v-eko-zemedelstvi.html>

Mapa LFA. Www.LFA.cz [online]. 2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.lfa.cz/aktuality/mapa%20%2021032003katasry.jpg>

Mlékárna rodinné farmy Vlčí jámy. KURZY.CZ [online]. 17.09.2002 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://tm.kurzy.cz/hosna-ladislav/mlekarna-rodinne-farmy-vlci-jamy-p183725z254580u.htm>

Mlékomaty: Právě mléko z automatu je levné a dobré. Nazeleno.cz: chytré řešení pro každého [online]. 26. 1. 2010 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.nazeleno.cz/bio/biopotraviny/mlekomaty-prave-mleko-z-automatu-je-levne-a-dobre.aspx>

MOUDRÝ, Jan a Jaroslav PRUGAR. Biopotraviny : hodnocení kvality, zpracování a marketing. Praha: ÚZPI, 2002. ISBN 80-7271-111-3.

Národní technická skupina GLOBALG.A.P. Česká společnost pro jakost, o.s. [online]. 2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.csq.cz/cs/narodni-technicka-skupina-globalg-a-p.html>

Nařízení vlády č.60/2012. In: Sbírka zákonů. 2012. Dostupné z: www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-60

OSA I. EAgrí: Dotace [online]. 2011 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/program-rozvoje-venkova-na-obdobi-2007/opatreni-osy-i/>

PEŠEK, Milan. Ošetřování, hodnocení jakosti a zpracování mléka na farmě. Praha: Institut výchovy a vzdělávání MZe ČR, 1999. ISBN 80-7105-191-8.

Pravidla, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotace na projekty PRV. In: OSA I. [online]. Ministerstvo zemědělství ČR, 2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fefafd%2Fosa1%2F1%2F13%2F131%2F1361439279481.pdf

Pravidla správné výrobní a hygienické praxe pro mléko a mléčné výrobky [online]. 2004 [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/potraviny/hygienicky-balicek/spravna-hygienicka-praxe/pravidla-spravne-vyrobní-a-hygienicke-7.html>.

Press. News.cz [online]. 20.02.2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.cianews.cz/tiskove-zpravy-press/zvlastni-dotace-pro-farmare-budou-rozsirene-na-zpracovani-vlastni-mlecne-produkce/>

Prodejci mléka-mléčné automaty. Státní veterinární správa ČR [online]. 2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.svscr.cz/files/U15.pdf>

Prodejci mléka-přímý prodej ze dvora. Státní veterinární správa ČR [online]. 2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.svscr.cz/files/U11.pdf>

Průměrná denní dojivost podle krajů. In: Český statistický úřad [online]. 2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/09002AE8D1/\\$File/212212p215.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/09002AE8D1/$File/212212p215.pdf)

Průvodce sedláka veterinárně hygienickou legislativou: Jak na prodej ze dvora [online]. 2012 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.asz.cz/cs/projekty-a-skoleni/jak-na-prodej-ze-dvora/pruvodce-sedlaka-veterinarne-hygienickou-legislativou.html>

Přímé platby. EAgrí: Dotace [online]. 2011 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/prime-platby/>

Příručka mléčné kvóty. In: Státní zemědělský a intervenční fond [online]. 2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fkomodity%2Fzv%2F01%2F01%2F1365595104874.pdf

Příručka pro žadatele 2013. In: Státní zemědělský a intervenční fond [online]. 2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fsaps%2F03%2F1365425253319.pdf

Situační a výhledová zpráva mléko. In: EAgri [online]. 2012 [cit. 2013-04-29].
Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/182293/SVZ_Mleko_2012.pdf

Situační a výhledová zpráva ovce kozy [online]. Ministerstvo zemědělství, 2012 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z:
http://eagri.cz/public/web/file/187092/SVZ_ovce_a_kozy_2012.pdf

SMITH, J. Food additive users handbook. New York: Blackie, 1991. ISBN 0-216-92911-3.

Souborné zásady. In: Českomoravský svaz chovatelů [online]. 2012 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.cmsch.cz/store/2012-souborne-zasady.pdf>

Statistika a průzkumy. In: Základní statistické údaje ekologického zemědělství k 31.12.2012 [online]. 11.2.2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z:
<http://eagri.cz/public/web/mze/zivotni-prostredi/ekologicke-zemedelstvi/statistika-a-pruzkumy/>

Téměř polovina mlékárenských výrobků je z dovozu. Retail Info plus [online]. 22.04.2012 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z:
<http://www.retailinfo.cz/magazin/%C4%8D%C3%A1nky/t%C3%A9m%C4%9B%C5%99-polovina-ml%C3%A9k%C3%A1rensk%C3%BDch-v%C3%BDrobk%C5%AF-je-z-dovozu>

Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský. ÚKZÚZ [online]. 2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.ukzuz.cz/>

Výroba mléka podle krajů. In: Český statistický úřad [online]. 2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z:
[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/09002AE8D2/\\$File/212212p213.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/09002AE8D2/$File/212212p213.pdf)

Výsledky kontroly užítkovosti koz. Svaz chovatelů ovcí a koz [online]. 2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.schok.cz/slechteni-pk/prehledy/vysledky-ku-kozy>

Výsledky kontroly užítkovosti podle plemen a oddílů plemenné knihy. Svat chovatelů českého strakatého skotu [online]. 22.10.2012 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z:

<http://www.cestr.cz/clanky-vysledky-kontroly-uzitkovosti-podle-plemen-a-plemenne-knihy.html>

Vývozní subvence pro mléko a mléčné výrobky. SZIF.cz [online]. 2013 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/komodity/zv/01/13>

Zápis z 3. jednání OSPP. Českomoravský svaz zemědělských podnikatelů [online]. 3.4.2012 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.cmszp.cz/zapisy/186-zapis-z-3-jednani-ospp-342012>

Zpráva o trhu s mlékem a mlékárenskými výrobky. In: Státní zemědělský a intervenční fond [online]. 2012 [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fzpravy%2Ftis%2Fzpravy_o_trhu%2F04%2F1358241086483.pdf

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Obrázek 1: Mapa méně příznivých oblastí – LFA.....	23
Obrázek 2: Bio logo Evropské unie.....	32
Obrázek 3: České bio logo.....	32
Obrázek 4: Prodejci syrového mléka - přímý prodej ze dvora (stav k 17.4.2012).....	56
Obrázek 5: Prodejci syrového mléka - mléčné automaty.....	58
Obrázek 6: Schéma podmínek pro rozhodnutí k registraci a schválení.....	63
Obrázek 7: Největší zpracovatelé mléka v roce 2012.....	72
Obrázek 8: Stáj – Biofarma Slunečná	77
Obrázek 9: Prodejna na farmě Vlčí jámy	79
Obrázek 10: Ochranná známka farmy Vlčí jámy	80
Obrázek 11: Ustájení - farma pana Pichla.....	81
Obrázek 12: Statek Rodinné farmy Výrov.....	83
Tabulka 1: Vývoj stavu krav (v ks) 2008 – 2012.....	7
Tabulka 2: Početní stavy dojnic dle jednotlivých krajů.....	8
Tabulka 3: Výsledky mléčné užitkovosti kontrolního roku 2011 – 2012.....	9
Tabulka 4: Průměrná denní dojivost dle krajů (v kg mléka).....	10
Tabulka 5: Výroba mléka podle krajů 2011 a 2012.....	11
Tabulka 6: Početní stavy koz podle krajů ČR (v ks).....	12
Tabulka 7: Výsledky mléčné užitkovosti kontrolního roku 2011 - 2012.....	13
Tabulka 8: Zastoupení podniků podle počtu chovaných koz v KU.....	13

Tabulka 9: Vývoj produkce kozího mléka a sýrů v letech 2008 - 2012.....	13
Tabulka 10: Vývoj stavu ovcí 2008 – 2012.....	14
Tabulka 11: Vývoj struktury plemen ovcí podle užitkového zaměření (v %)	15
Tabulka 12: Vývoj mléčné užitkovosti dojených plemen ovcí v ČR	15
Tabulka 13: Vývoj výše vnitrostátních kvót mléka ČR v jednotl. kvótových letech	18
Tabulka 14: Mléčná produkce na ekofarmách v roce 2010 a 2011	33
Tabulka 15: Vývoj výkupních cen kravského mléka v letech 2008 - 2012	49
Tabulka 16: Meziroční vývoj produkce a nákupu mléka 2011 - 2012	49
Tabulka 17: Vývoj sortimentu mlékárenské výroby	49
Tabulka 18: TOP 10 zpracovatelů mléka v roce 2011	50
Tabulka 19: Meziroční nárůst faremních zpracovatelů mléka	67
Tabulka 20: Top 10 největších zpracovatelů mléka v ČR	71
Tabulka 21: Faremní zpracovatelé mléka na území Jihočeského kraje	75
Tabulka 22: Počty kusů hospodářských zvířat (dojených) dle jednotlivých farem	86
Tabulka 23: Sortimentní struktura a procentní podíl výrobků	88
Tabulka 24: Využití dotačních fondů dle jednotlivých farem	91
Graf 1: Porovnání průměrné denní dojivosti zvířat dle farem	87
Graf 2: Využívané odbytové kanály	89
Graf 3: Vnímání náročnosti dodržování legislativních požadavků	92
Graf 4: Hodnocení komunikace s kontrolními orgány	93

Přílohy

Příloha 1: Způsob přepočtu mléčných výrobků na ekvivalentní množství mléka

Příloha 2: Dotace v ekologickém zemědělství

Příloha 3: Dotazník

Příloha 4: Dotazník – KVS

Příloha 5: Fotogalerie

Příloha 1: Způsob přepočtu mléčných výrobků na ekvivalentní množství mléka

Druh mléčného výrobku	Množství	Ekvivalentní množství mléka
Máslo	1 kg	22,5 kg mléka
Smetana	1 kg	0,263 mléka vynásobeno množstevním procentem obsahu tuku smetany
Tvrdé sýry	1 kg	10 kg mléka
Čerstvé a bílé sýry	1 kg	7 kg mléka
Jogurt	1 kg	1,2 kg mléka
Tvaroh	1 kg	7 kg mléka

Zdroj: (Příručka mléčné kvóty, 2013)

Příloha 2: Dotace v ekologickém zemědělství

Rok	Vyplacené finanční prostředky
1998	48 091 000
1999	84 168 000
2000	89 101 971
2001	167 966 104
2002	210 861 131
2003	230 810 809
2004	292 200 000
2005	285 828 855
2006	304 995 064
2007	536 410 176
2008	687 594 517
2009	980 809 000
2010	1 154 028 000
2011	1 160 709 973
2012	zažádáno o 1 224 569 370 Kč

Zdroj: (Statistika a průzkumy, 2013)

Příloha 3: Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Lucie Borovková a v současné době dokončuji studium na Jihočeské univerzitě. Jelikož mne velice zajímá oblast faremní produkce a zpracování mléka, zvolila jsem si téma pro svou diplomovou práci „*Malé faremní provozy – mlékárny*“.

Vaši práci vnímám jako velice zajímavou, nicméně také velmi náročnou, a to i z hlediska nastavených legislativních podmínek, a proto si Vás dovoluji požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který bude sloužit jako podklad pro mou diplomovou práci a jehož vyplnění mi, jak doufám, pomůže blíže osvětlit problematické aspekty, týkající se prodeje produkce tohoto typu.

Velice Vám děkuji za ochotu.

Dotazník

1) *Kolik kusů hospodářských zvířat chováte pro jejich mléčnou užitkovost?*

Krávy   Ovce   Kozy

2) *Jaká je Vaše průměrná denní produkce mléka? Jakou část z této produkce mléka dále zpracováváte?*

	<i>mléko</i>		
	<i>kravské</i>	<i>kozí</i>	<i>ovčí</i>
<i>denní produkce mléka (l)</i>			
<i>- z toho dále zpracováno (v %)</i>			

3) *Jakou část své celkové produkce průměrně prodáte? Uved'te, prosím, v procentech.*

Mléko   Zpracovaná produkce

- 4) *Určete, prosím, sortimentní strukturu Vaší mléčné produkce. Připojte, prosím, průměrné týdenní množství a %-ní podíl určený k prodeji.*

	<i>mléko</i>					
	<i>kravské</i>		<i>kozí</i>		<i>ovčí</i>	
	<i>týdenní produkce (kg, l)</i>	<i>z toho prodej (%)</i>	<i>týdenní produkce (kg, l)</i>	<i>z toho prodej (%)</i>	<i>týdenní produkce (kg, l)</i>	<i>z toho prodej (%)</i>
pasterované mléko (l)						
jogurt (kg)						
tvaroh (kg)						
syrovátka (l)						
máslo (kg)						
sýry (kg)						
- čerstvý sýr						
- tvrdý sýr						
- zrající sýr						
- cottage						
- uzený sýr						
- pařený sýr						
jiné:						

- 5) *Přidáváte do některých Vašich produktů ochucující složky, např. ovoce, bylinky apod.? V případě kladné odpovědi uveďte prosím konkrétně, které produkty a čím ochucujete.*

Ano

Ne

.....

6) ***Jaké odbytové kanály využíváte pro prodej své produkce?***

- Prodej ze dvora
- Obchod ve dvoře
- Bedýnky
- Farmářské trhy
- E-shop
- Mlékomat
- Prodej do maloobchodu
- Specializovaná farmářská prodejna
- Prodej velkoodběrateli (mlékárny)
- Jiný

7) ***Jaký způsob prodeje preferujete (z pohledu tržeb, časové a pracovní náročnosti)?
Prosím o krátké zdůvodnění.***

.....

.....

.....

8) ***Shledáváte Vámi využívaný/é způsob/y prodeje dostatečně rentabilním/i?***

- Ano   Ne

Co byste v oblasti prodeje rádi změnili? Kde/komu byste rádi své produkty prodávali?

.....

.....

.....

9) ***Pokuste se ohodnotit Vaši produkci z hlediska spotřebitelských preferencí. Využijte, prosím, hodnocení 1 - 5 (1 - nejméně poptávané produkty, 5 - velice oblíbené produkty). (Zvolenou hodnotu označte křížkem.)***

pasterované mléko 1 2 3 4 5

jogurt	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
tvaroh	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
syrovátka	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
máslo	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
sýry	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

.....

.....

10) Využil/a jste nebo využíváte dotační podporu, související s Vaší produkcí? Uved'te, prosím, konkrétní dotační tituly (programy) a účel čerpání dotace.

Ano Ne

.....

.....

.....

11) Činnost, kterou se zabýváte, je vázána na dodržování platné legislativy. Určete, prosím, v čem shledáváte největší problémy či úskalí související s jejím dodržováním. Ohodnoťte na škále 1 – 5 (1- velmi omezující, náročné, 5- neomezující, nenáročné). (Zvolenou hodnotu označte křížkem.)

Vedení dokumentace	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Hygienické požadavky	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Požadavky na technické vybavení	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Jiné (uved'te)	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

12) Jste registrován/a v systému ekologického zemědělství?

Ano Ne Přechodné období

Vnímáte to jako přínos? Ano Ne

Pokud ano, v jakém ohledu?

.....

.....

13) Vyberte a ohodnoťte, prosím, komunikaci a případné řešení problémů s dozorovými (kontrolními) orgány? Využijte hodnocení 1 - 5 (1 - velmi problematická,

5 - bezproblémová). (Zvolenou hodnotu označte křížkem.)

Státní veterinární správa	☐	☐	☐	☐	☐
Státní zemědělský intervenční fond	☐	☐	☐	☐	☐
Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský	☐	☐	☐	☐	☐
Krajská hygienická stanice	☐	☐	☐	☐	☐
KEZ o.p.s. .... *	☐	☐	☐	☐	☐

* Biokont CZ, s.r.o., ABCERT AG, Bureau Veritas Certification Czech Republic, s.r.o.

14) Jaké marketingové nástroje využíváte? (letáčky, tištěné recepty, články v novinách, časopisech apod.)

.....
.....
.....
.....

Velice Vám děkuji za ochotu a čas věnovaný vyplnění tohoto dotazníku a přeji mnoho úspěchů a radosti při Vaší náročné činnosti.

Lucie Borovková

Dotazník – KVS

1. *Jaké jsou nejčastější zjištěné nedostatky a problémy faremních provozů, jenž jsou zaměřeny na produkci a zpracování mléka?*

-

2. *Jak byste ohodnotila závažnost těchto nedostatků? (Dají se vyřešit na místě nebo je k nápravě zapotřebí více času?)*

-

3. *Domníváte se, že jsou farmáři v této oblasti dostatečně uvědoměli, co se týče znalostí a dodržování nastavených legislativních požadavků?*

-

4. V roce 2004 vešlo v platnost nařízení (EU) č.852/2004, o hygieně potravin a nařízení č.853/2004, kterým se stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu. V této souvislosti se začaly ozývat názory stran farmářů, že je v České republice aplikován příliš ortodoxní výklad zmíněných nařízení. V současnosti je ovšem situace (z pohledu farmářů) lepší.

Máte pocit, že by ze strany kontrolních osob došlo k nějaké změně v komunikaci s farmáři, případně k větší snaze kontrolních osob řešit problémy individuálně?

-

5. Před pár lety se začaly přes média častěji objevovat informace o nevhodnosti syrového mléka k přímé konzumaci.

Myslíte si, že takové informace mohly vyvolat pokles spotřebitelských preferencí, co se týče mléka z automatu, a tím nepřímo zapříčinit snižování počtu automatů na mléko?

-

6. *Jaké jsou, podle Vás, další příčiny poklesu počtu automatů na mléko?*

-

Velice Vám děkuji za ochotu a přeji mnoho úspěchů.

Lucie Borovková

Příloha 5: Fotogalerie

Biofarma „Slunečná“

Farma „Vlčí jámy“

Farma „Antonín Pichl“

Rodinná farma „Výrov“

